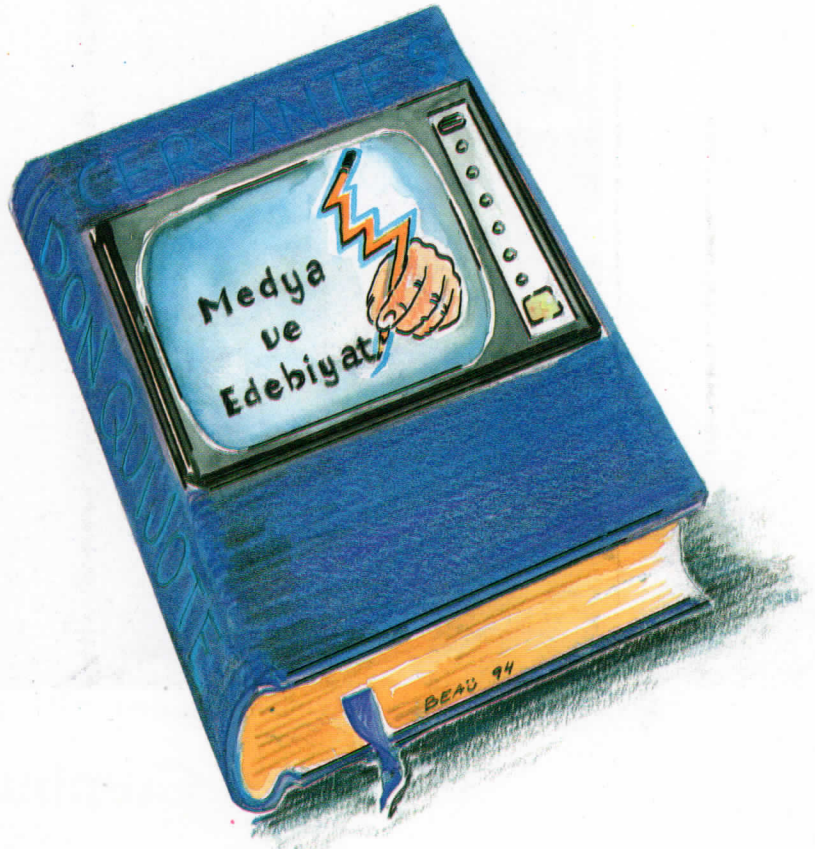

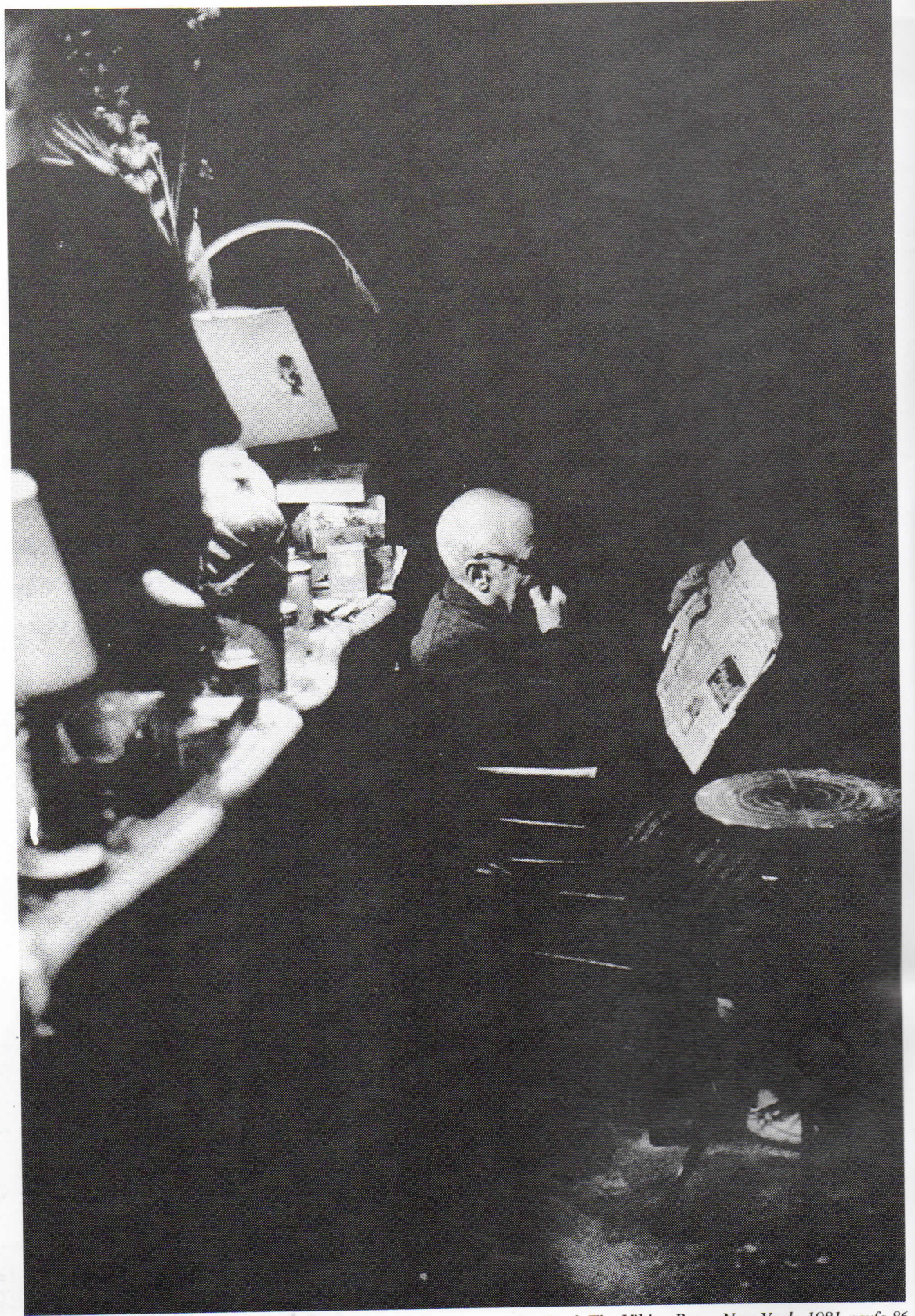
Medya ve Edebiyat

**Haluk Şahin, İlhan Selçuk,
Ünsal Oskay, Hasan Pular,
Aziz Nesin, Füsun Akatlı,
Hulki Aktunç, İnci Asena,
Eray Canberk, Enver Ercan,
Memet Fuat, Semih Gümüş,
Özdemir İnce, Murathan Mungan,
Adnan Özyalçın, Refik Ulu,
Tomris Uyar, Erdal Öz, Raif Ertem,
Muzaffer İzgü, Salim Şengil,
Erdal Doğan, Tahsin Yücel,
Remzi İnanç, Lütfi Kaleli**

S
Y
T
E
EDEBİYAT

Siz de onu (ve diğerklerini) gazetede okuyun.

Viva Picasso, D.D. Duncan, *Studio Book The Viking Press, New York, 1981, sayfa 86*

Cumhuriyet

*Editör'den***YOL, YÖN ARAYIŞI MI?**

27 Mart yerel seçimleri sonuçlandı. Toplum olarak geldiğimiz dönemeç, bize birçok gerçeği de yüzlüyordu sanırız. Sinen, suskunluğa bürünen kitlelerin günlük yaşam kaygıları siyasal söylemlerin ibresi durumuna geliyordu artık. Bu anlamda atak olmaya çalışan siyasal partiler, oy havuzunda daha çok yer kapabilmek için olanca güçleriyle debelendiler.

Debelendiler, evet!

Sessiz yığınları artlarına takmak için yiten söylemlere, yeni söylemler katmaya çalıştılar. Yalnız değildiler, kuşkusuz. 20. yüzyılın son çeyreğinde onların seçim arenasına çıkışlarında kabul gören/itilen/yüceltilen yanlarının yanbaşımda medya gerçeği vardı...

Yücelten, övgüleyen; yeren, aşağılayan, yerden yere vuran...

Ve sonunda da olan oldu!

Yol ve yönler iyice belirginleşti.

'80'li yıllardan beri çözüle çözüle yaşadığımız günlerin', 'an'ların bedeli ödeniyordu artık.

Derlenip toparlanmanın, bir şeylere sahip çıkmanın, bağlanmanın kıyılarına da gelinmişti demek.

Yoksa bu tür şoklara mı gereksinimi vardı kitlelerin?

Medya gerçeği, sözünü ettiğimiz süreçte, hayat(lar)ımızı dört kol çengi sarmalamıştı. Bu sürükleniş yaşıyorduk. O ne vazgeçilendi, ne de kolayca benimsenilen. Ama yol ve yönümüzü çoğunlukla belirleyen, etkileyen, yönlendirendi.

Günümüzde kitlelerin nabzının belirlenmeye çalışıldığı bu tür seçim ortamlarında bunu daha iyi görebiliyoruz.

Peki; medya bu gücünü, etki ve ivme kaynağını nereden alıyordu? Bu, bugüne özgü bir gerçek miydi? Ya da toplumu/kitleleri giderek duyarsızlaştıran 'büyütlü gerçek'in arındaki 'gerçek' neydi? Olumlanacak yanlarını gözardı ettiren; karşıtı kampanyalar, muhalefet oluşturan yanları nelerdi?

Kuşkusuz yanıtını arayan daha birçok soru gelip yaşamımıza giriyordu.

Bugün, geldiğimiz yerde; yeni yol ve yönümüzün ibre/ivme noktasında duradüşünürken; konuya, medya-edebiyat ilişkisi bağlamında, bizlerin açısından bakalım dedik.

Bu günlerde yayın yaşamında sık sık tartışılan antolojiler, seçkiler üzerine yazarlarımızın, yayınevlerinin, düzenleyicilerin düşüncelerine yer verirken; henüz sağlıklı bir telif hakları yasasına kavuşmamış olmamızın da altını burada çizmek isteriz.

Konuyu daha da gündemleştireceğiz. Yazarlarımızın bu yöndeki sorunlarına burada yer vereceğiz.

20. yılını dolduran TYS'nin kurumsallaşması elbirliğiyle oldu. TYS'yi bugüne ulaştıranlara sevgi ve saygılarımızı iletiyoruz.

TYS'nin bundan böyle ivme kazanması ise sizlere, bizlere düşüyor. Unutmayalım, bu bir bayrak yarışdır.

Sizleri TYS'de, TYS Edebiyat'ta buluşmaya; bu yarışa soluk vermeye, renk katmaya çağırıyoruz.

Sevgiyle, dostlukla.

İÇİNDEKİLER

Gündem - Haluk Şahin.....	2
İlhan Selçuk ile Söyleşi - Feridun Andaç.....	3
Edebiyat ve Medya İlişisini Tartışabilmek İçin - Ünsal Oskay.....	6
Edebiyat Kitleleri, Gazeteler de Edebiyatı Dışladı - Hasan Pulur	10
Yazarın Sorumu - Aziz Nesin	12
Antoloji Kavgası - Soruşturma (Fusun Akatlı, Hulki Aktunç, İnci Asena, Eray Canberk, Enver Ercan, Memet Fuat, Semih Gümüş, Özdemir İnce, Murathan Mungan, Adnan Özyalçın, Refik Ulu, Tomris Uyar, Erdal Öz, Raif Ertem)	16
Daha Kaç Dosya Var Yazılacak - Muzaffer İzgü ...	27
Fahri Erdinç - Salim Şengil	29
Dağarcık - Bir Dergi: Varlık 61 Yaşında -Erdal Doğan, Yaşar Nabi İçin - Tahsin Yücel, Gericilik Kol Geziyor - Yaşar Nabi.....	32
Madanoğlu ve Sanatın Gücü - Remzi İnanç	35
Bir Kayıp Daha: Battal Pehlivan - Lütfi Kaleli	36
Haberler	37

TYS EDEBİYAT

Türkiye Yazarlar Sendikası Aylık Yayın Organı
Mart-Nisan 1994 YIL: 1 SAYI: 5-6

Türkiye Yazarlar Sendikası Adına Sahibi: Oktay Akbal
Sorumlu Yazı İşleri Müd.: Haşmet Zeybek •
Yayın Yönetmeni: Feridun Andaç
Çizimler: Tan Oral - Erdoğan Başol- Orhan Doğu

Ofset Hazırlık: Tiyatro Yapım Yayıncılık Ltd. Şti. 243 35 33
Baskı: MÜ-KA Ofset 511 25 99

Türkiye Yazarlar Sendikası: Setüstü, İnebolu Sokak 67/2 80040
Kabataş-İstanbul
Telefon ve Fax: 0212 - 252 19 30

EDEBİYAT VE MEDYA

Haluk Şahin

Edebiyat sessizlik, medya ise gürültü...

İnsan ruhunun derinliklerine inilebilmesi için sessizliğe ihtiyaç var, insanın evrensel yalnızlığının varoluşsal sancularını uyuşturmak için ise gürültüye! (*Gök gürültüsü gibi değil de fon da bir ses gibi- belki bir çeşit gurultu!*)

Bir çok yerde kafa kafaya toslaşsalar da, medya ile edebiyat arasında uzlaşmaz bir zıtlık olduğunu düşünmüyorum! (*Düşünsem, kendi konumumu açıklayamam.*) Medya edebiyatın tersi değil. Nitelik farkı var arada.

Çünkü medya hiçbir şey değil kendi başına. Bir ortam (*medium*), aracı (*araç?*), taşıyıcı, aktarıcı. Ama neyi? Medya edebiyatın ortamı, aracı, taşıyıcısı, aktarıcısı da olabilir.

Medyanın egemen hale gelmiş ticari içeriğini ya da kitle kültürü ile edebiyat arasındaki çelişki ayrı konu... Asıl gürültü orada. Kitle kültürünün medyalardan aman vermez, soluk aldırılmaz bombardı-

manında. John Keane'nin Baudrillard'dan yola çıkarak "enformasyon tipisi" dediği şey bu. Aşırı dozda enformasyon alınması... Bilgi kirlenmesi... Sinyallerden oluşan bir fon müziği... Sessizliği bastırır.

Medyalardan boşalan iletilerin her boşluğu rengarenk bir duman ve cıngıltılı bir müzik gibi doldurdıkları ortamda edebiyata ne olur?

Suları gittikçe kabaran dev çağlayanın yanbaşımda ne olur sessizliğe?

Bu soruya çok olumlu bir yanıt vermek kolay değil. Irmağın kuruyup çağlayanın susması uzak bir olasılık. Yanında ancak bağırarak konuşulabilen Niyagara kaç bin yıldır susmuyor?

Tek çare, çağlayanın yanında yayanın yandaki kulübeye girip pencereleri sınıksız kapattıktan sonra kulağına tıkaçlar takıp kendi sessizliğini yaratması.

Hani öyle bir kulübe? Kaç kişi girilebilir oraya?

Bir çok yerde kafa kafaya toslaşsalar da, medya ile edebiyat arasında uzlaşmaz bir zıtlık olduğunu düşünmüyorum.

Medya Çağı'nda edebiyatın merkezlerden geriye çekilmesi kaçınılmaz görünüyor. Tutkunları azalıyor belki. Onları edebiyat gölüne getiren su yolları kuruyor, ya da onları bambaşka yerlere götürüyor.

Ama edebiyatın varoluş nedeni yerli yerinde duruyor. Sessizlik özlemi devam ediyor.

Böyle bakınca, edebiyat asal; medya ikincil.

Edebiyat, iletiden çıkıyor yola:

yazmak için, söylemek istediğiniz, ille söylemek istediğiniz, söylemezseniz çatlayacağınız bir şey olacak. Sizce önemli, yaşamsal bir şey. En iyi biçimde söylenmeye değer bir şey.

Oysa iletişim kanallarının (*medyaların*) umrunda değil iletinin niteliği. Ot da olur, bok da. Bilge sözü de olur, it uluması da.

Edebiyat iletisinin hiç acelesi yok. Çünkü bugünden yarına değerini yitirmiyor.

Sıradan medya iletisinin çok acelesi var. Hemen fırlaması gerek boşluğa-modası geçmeden, bayatlamadan, başkaları tarafından yayınlanmadan, taklit edilmeden.

Medyadaki yarış, zamana karşı. Edebiyatı yarış zamana doğru.

Henry David Thoreau iletişim teknolojilerinin gelişiminin ilk aşamalarında farketmiş bunu. Telgrafın bulunuşundan bir kaç yıl sonra, 1849'da defterine şöyle bir not düşmüş:

"Maine'den Texas'a manyetik telgraf hattı çekmek için acele ediyoruz. Ya Maine ile Texas'ın birbirlerine söyleyecekleri önemli bir şey yoksa? Atlantik Okyanusu'nun altından Eski Dünya'ya tünel açmak ve uzaklığı bir kaç hafta azaltmak istiyoruz. Ama büyük bir olasılıkla karşı taraftan Amerika'nın kepeç kulaklarına ulaşacak olan ilk haber Prenses Adelaide'in boğmacaya tutulduğu olacak.

Thoreau'u ne kadar haklı olduğunu Prenses Di hakkındaki haberlerden biliyoruz.

Thoreau ünlü Walden'ında da "Hızlı giden attaki haber en önemli haber değildir," gibilerden bir şeyler söylüyor. Doğru.

Gene de umutsuzluğun alemi yok: Hızlı giden at önemli haberler de taşıyabilir. O haberi, başka türlü hiç almayacak yerlere de ulaştırabilir. O haberi daha uzaklara yayabilir. ■

zete, tv ve radyodan oluşuyor. Birbirleriyle yarışan üç gazete, bu kesimde birinciliği kapmak için uğraşiyor. Birinciliği kapmak demek, reklam pastasından en büyük payı kapmak demek. Aynı zamanda en çok satan gazete siyasal iktidarı daha çok etkileyeceği inancı içindedir.

Bu amansız yarışın içine kimisi ister istemez girmiştir. Banka, gazete, radyo, holding, siyaset ve şirket ilişkilerinin bu kadar içiçe girdiği ortamda, belirleyici olan artık fikir ve sanat değildir. Parasal güdülerin ağır basması ön plana çıkar.

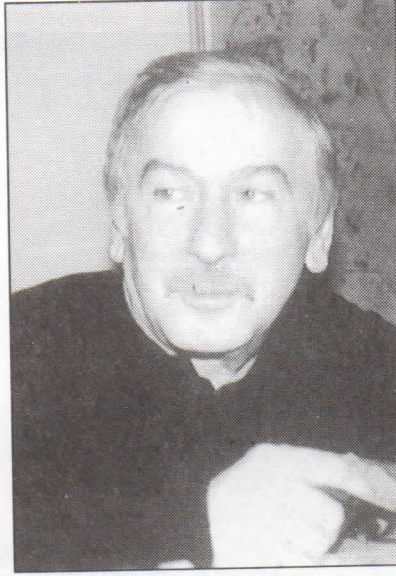
Öbür tarafta, şariatçı ve mukaddesatçı medya için de aynı şeyi söyleyebiliriz. Banka, radyo, tv, şirket ve holdingler orada da içiçe geçmiş.

Hiç kuşkusuz şariatçı medya tıpkı bir buz dağı gibi, dibi suyun

Edebiyat herkese lazım. Yani, hukuk veya müzik nasıl herkese gerekliyse. Yazı icat edilmeden masallarla, şiirlerle insanlar birbirlerine edebiyatın tadını duyurmak üzere kuşaktan kuşağa çaba harcamışlar. Edebiyat süre gelecek.

altında olan bir medya, bunların kökleri Suudi Arabistan'a kadar uzanabiliyor. Onları güdüleyen fikir, islam şariatını ülkede canlandırmaktır.

Yapılanmayı böylece ortaya

koyduktan sonra gelelim sizin sorunuza: Bu durumda fikir ve sanat haliyle geri kalacak. Çünkü amaç nedir? Amaçları az önce saptadık, piyasada daha etkin bir parasal güç olma amacı ön plana çıkıyor. Bankaların, holdinglerin çıkarları ön plana çıkınca, sanat ve fikir geriye itiliyor. Türkiye'de bugün fikir gazetesi olarak bir tek Cumhuriyet kaldı. Biz de bu iki medya grubu arasında bağımsız bir gazeteye dayanan kurum olarak yayınımızı sürdürüyoruz. Dengelerimiz yerli yerindedir; ama dilerdik ki biz de fikre, güzel sanatlara ve edebiyata daha çok yer ayırabilelim. Şimdilik bu olanağa kavuşmuş değiliz. "Kitap" dergimizin yanı sıra "Cumhuriyet 2" dediğimiz daha çok kültür-sanat ağırlıklı bir bölümümüz var; yetmiyor, ama artırmak istiyoruz.

Bu olumsuz tablonun bir de öte yanına bakmak istiyorum. Gerek bu gelişim, gerek yaşanan bu erozyon, biten değerler bu oluşumu sağladı. Okur sayısında da bir düşme var. Oysa geçmiş dönemdeki gazetelerin sanat ekleri roman, öykü tefrika etmeleri geniş bir edebiyat beğeni

nisi olan okur kazandırıyordu. Bugün medya bunu da basın elinden aldı mı?

Sanmıyorum; olumsuz bir tablo çizdik, bunun yapılaşmasını vurguladık; ama, sanat ve edebiyat her zaman sürecektir. Bugünkü Türkiye'ye baktığımız zaman, kitaplar çıkıyor, gençler konserlere gidiyor, kitaplar yeterince değilse de satılıyor, hatta satılmasa da hem çeviri kitaplar hem telif kitaplar, hem şiir kitapları birbirini ardına çıkıyor. Dergiler deseniz öyle.

Sorunumuz, büyük kitlenin yeterince sanatla ve edebiyatla ilgilenmemesidir. Türkiye'de edebiyatı ve sanatı yakından izleyen bir kesim var. Ancak bunun eksik olması bizi üzüyor. Gönül isterdi ki trilyonların döndüğü bir medya ortamında sanata ve edebiyata daha çok yer ayrılın.

Eskiden devlet desteklerdi. 1940'larda dünya başyapıtlarından çeviriler seferberliği vardı. Düşünün, Türkiye Cumhuriyeti kurulmuş, insanları Tolstoy'u, Dostoyevski'yi, Stendhal'i okumaktan yoksunlar. Batı edebiyatının en büyük yapıtlarını bir lise, bir üniversite öğrencisi, ya da sıradan bir yurttaş, kitabevlerinde bulamıyor. Büyük bir kuraklık, bir çöl. Altı yüz yıllık Osmanlı İmparatorluğu'nda böyle şeyler oluşmamış. 1923 Cumhuriyeti de öyle bir devlet kuruyor ki aynı zamanda Aydınlanma Çağının bütün ürünlerini aktarması gerekiyor. Aydınlanmanın Anadolu'da gerçekleşmesi için devlet bunu üstleniyor. O büyük seferberlik bugün özel sektörün öne çıkmasıyla devam etmeliydi ki biz dünya ülkelerine yetişebilelim; Batı uygarlığına erişebilelim. Aydınlanma önce kafalarda olacak.

Ancak şunu gördük: Hem di-

yorlar ki devlet küçülsün, hem devlet elini eteğini çektiği zaman özel sektör bu işlevi üstlenemiyor. Bu, bugünün bir çelişkisidir.

Bu anlamda medya etkin mi, etkili mi?

"Etkin" in Osmanlıcası "faal" sözcüğü müdür? "Etkili" nin "müesir, tesiri olan" diye çevrilmesi gerekiyor. Medya hem etkin hem etkili: Sanatı ve fikir hayatını kendi güdümüne almak için gerekli çıkışları yapıyor. Bir takım bankalar ve holdinglerin edebiyata ve sanata kendilerince ilgi gösterdikleri görülüyor. Onlara teşekkür borçluyuz; ama bunu da be-

Bugün bir gazete on bin lira. Dar gelirli yurttaş ayda üç yüz bin lira nasıl ayırsın? Yurttaş okumaktan adeta zorla uzaklaştırılıyor. Gazete, dergi, kitap fiyatlarının çok daha ucuz olması gerek.

lirli bir ideolojik çerçeve içinde yapıyorlar. Bu bakımdan etkin ve etkili diyebiliriz.

İkinci bakımdan da şunu söyleyebiliriz; yeterince bu işe ilgi göstermiyorlar; ama geniş kitleleri aydınlatabilecek atılımları çelmelemek için gerekeni yapıyorlar.

Peki, dün ve bugünü kıyasladığımızda edebiyatın oluşumunda dünkü medya ile bugünkü

medyanın konumu nasıl? Diyelim ki Cumhuriyet Gazetesini eksen alalım; Vatan Gazetesi vardı, Ulus vardı. Bunlar özellikle edebiyata, kültüre ve sanata yatkındı. Şu anda gazete olarak bu açmazı kendi içinizde yaşıyor musunuz? Cumhuriyet'in geleneksel bir roman tefrikası vardı belki çok büyük bir zenginlik değildi ama belirli bir kesim için beklentisi olan bir şeydi. "Artık görsel kültür yaygın oldu, kimse roman okumuyor. Bu yüzden kültür-sanat sayfalarında tefrikalar yayınlanmıyor" gibi bir açmaz yaşıyor mu?

Cumhuriyet Gazetesi 60 milyonluk Türkiye'de daha çok satılmıyordu. Bugün 70 bini aşmış bulunuyoruz. Vaktiyle 100 binin üzerinde satıyordu bu sayının önümüzdeki bir-iki sene içinde yine 100 bini aşacağı kanısındayım. Zaman zaman düşünmüştür, biz de promosyon yapsak satışımızı 300 binlere çıkarsak nasıl olurdu? Ama kendiliğinden doğal olarak gelişsin diye düşündük.

Bugün yurttaş iki arada bir derede kalmıştır. Gazete okuyacak olan kitle yoksullaştırılıyor; baskıların geçim sıkıntılarının büyük ölçüde etkisi altındadır, gazeteye ayıracak para bulamıyor. Bugün bir gazete on bin lira. Dar gelirli yurttaş ayda 300 bin lira nasıl ayırsın? Yurttaş okumaktan adeta zorla uzaklaştırılıyor. Gazete, dergi, kitap fiyatlarının çok daha ucuz olması gerek.

Enflasyon gazete fiyatlarını sürekli olarak zorluyor ve yükseltiyor. Promosyon yapılıyor, lotarya yapılıyor, piyango koyuluyor; bir gazete herşey veriyor; 50 milyar dağıtıyor, ansiklopedi veriyor, apartman dairesi veriyor ama, bu

gazetenin satışı en çok 700 bine ulaşıyor. 60 milyonda bu da çok az. O promosyonu, lotaryayı, piyangoyu bıraksa tirajı kaçaya düşecek?

Biz gazetemizde roman yayınlamayı düşünmüyoruz; haftalık bir pazar gazetesi hazırlama çabasında, ve bu haftalık pazar gazete-

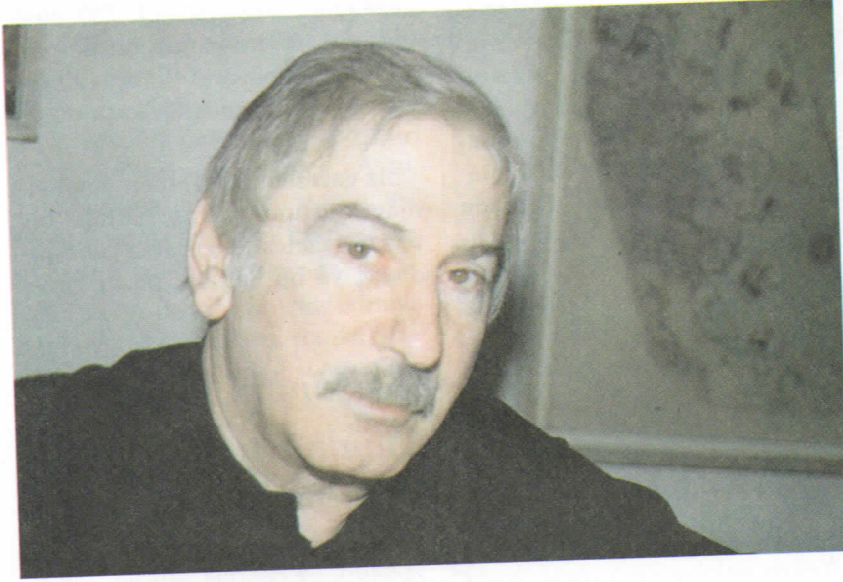
Düşünün, Türkiye Cumhuriyeti kurulmuş, insanları Tolstoy'u, Dostoyevski'yi, Stendhal'i okumaktan yoksunlar.

tesinde her hafta küçük bir öykü yayınlamayı düşünmüyoruz. Bu konuda inatçıyız, Cumhuriyet'te bu hizmeti sürdüreceğiz.

Son olarak bir soru sormak istiyorum. Gidenler geri gelmeyecek bir şekilde mi gitti?

Cumhuriyet'ten mi?

Hayır, genel olarak soruyorum. Salt Cumhuriyet'i eksen almıyorum. Edebiyat-medya ilişkisinde bir kan kaybı söz konusu. Bir anlamda görsel kültür o kadar etkileyici ve yönlendirici oldu ki; diyelim, bir roman tanıtımı yapılıyor, gazetede yayınlanırsa bile okur hiç gazeteye dönüp bakma gereği duymuyor. Ama sadık bir okur var, onun da bir beklentisi var. Yerine göre gazeteler bile yetişemiyor öyle bir kesime. Ama genel görünüm içerisinde edebiyat yine etkin ve etkili olabilecek mi medya karşısında?

Edebiyat herkese lazım. Yani hukuk veya müzik nasıl herkese gerekliyse. Yazı daha icat edilmeden masallarla, şiirlerle insanlar birbirlerine edebiyatın tadını duyurmak üzere kuşaktan kuşağa

Edebiyatsız bir insanlık düşünmek olanaksız... Edebiyat sevenler, düşünmesini bilenler, şiirden, romandan, öyküden zevk alanlar her zaman toplumlarda en belirleyici kesimi oluşturacaklar. Çünkü onlar düşünüyorlar.

çaba harcamışlar. Edebiyat sürececek.

Ancak, dünya edebiyatına baktığımız zaman 18. yüzyılda Fransız romanı, 19. yüzyılda Rus romanı, 20. yüzyılda Latin Amerika romanı öne çıkıyor. Şimdi durum

nedir? Edebiyat bugün Avrupa'da da pek pırıltılı değil. Tolstoy'u aşan bir romancıyı bulmak zor. Ama 3. Dünyada edebiyat var. Avrupa onla yeterince ilgileniyor mu? Türkiye'de edebiyatın sıcak olduğu görülüyor. Bana sürekli şiir kitabı yolluyorlar. Edebiyatsız bir insanlık düşünmek olanaksız... Edebiyat sevenler, düşünmesini bilenler, şiirden, romandan, öyküden zevk alanlar her zaman toplumlarda en belirleyici kesimi oluşturacaklar. Çünkü onlar düşünüyor, onlar duyulanıyor, onlar duyarlı kesimdir. Toplumda belki parasal kudret onların elinde değildir; ama, ağırlıklarını her zaman duyuracaklardır. Ben umutsuz değilim.

Türkiye'de bir medya patlaması oldu. Çünkü özel ve renkli televizyonlar son birkaç yılda ortaya çıktı. Eskiden yasaklar vardı. Şimdi yasaklara olan tepkilerin karmaşasını yaşıyoruz. Bu yapay dönem geçicidir. Değerler zamanla yerli yerini bulacak...

Teşekkür ediyorum.

Ben teşekkür ederim. ■

EDEBİYAT VE MEDYA İLİŞKİSİNİ TARTIŞABİLMEK İÇİN...

Ünsal Oskay

Edebiyat ile modern medya arasındaki ilişki ya da etkileşim sorunu gündeme geldiğinde, aklıma, hep Hemingway'in öykü ya da roman yazma biçimi ve anlatım dili ile Amerikan toplumunun kitle bağlantıları üzerine okuduğum şeyler gelir. Kimi zaman da, daha güncel bir başka olayı anımsarım: 1970'li yılların başlarında, gene, Amerika Birleşik Devletlerindeki edebiyatçıların (yani, edebi nitelikte metinler yazarak geçimini sağlayan kimselelerin) okuduğu ve bu insanlara seslenen bir tür mesleki dergilerde o yıllarda sık sık görülen "Romanınızın TV Senaryosu Olarak Seçilme Şansını Arttırmak İçin Nasıl Yazmalısınız?" türünden yazıları anımsarım. Bu tür yaklaşımlar ya da açıklamalarla yetinmeyen; edebiyat ile modern medya arasındaki ilişki ya da etkileşimi daha kapsamlı olarak tartışabilecek olan bir çerçeve çizmek istiyorum bu yazımda.

Başlayalım...

Nedir "Edebiyat" Denen Şey?

"Sıradan insan"a göre edebiyat, "edebi bir dille yazılan herşeydir." Yani, "sıradan insan"a göre edebiyat, onun dünyayı, olayları, yaşadığı sorunları algılayarak kendi içindeki, bu algılamalarından yola

çıkarak başka insanlara duygu ve düşüncelerini ifade ederken de dışındaki dünyasında yeralan öteki insanlara yönelik olarak geliştirdiği anlatımların dışında, onun anlamından daha farklı, daha "uçucu," daha "kanatlı" sözcüklerle yapılabilmemiş anlatımlardır. Ve, "sıradan insan"a göre **edebiyat**, reel dünyanın karşısında, bu reel dünyanın içindeki aylakların süslü püslü sözcüklerle anlattıkları "tuhaf" duygular, düşünceler, öykülerdir. "Sıradan insan" edebiyatın ne olduğunu bundan öteye düşünmez. Kurcalamak da istemez.

Ama, edebiyatla ilgilenen bizlerin bu noktada durmayıp, gücümüzün, aklımızın yettiği kadar derinleri, öteleleri de kurcalamamız gerekir.

Bir kere herşeyden önce, modern dünyanın okur-yazarlık standartlarını kendimize asgari düzey alırsak, Türkçedeki Arapça köken-

Türkçedeki Arapça kökenli "edebiyat" sözcüğünün edebiyatı anlatmakta son derece yetersiz kaldığını farketmemiz gerekiyor.

li "edebiyat" sözcüğünün edebiyat'ı anlatmakta son derece yetersiz kaldığını farketmemiz gerekiyor. Çünkü, Doğu kültürlerinde **edebiyat** günümüzün çağdaş dünyası ve bu çağdaş dünyayı oluşturan 1100 yıllarından itibaren dönüştürümlere uğratılmaya başlamış bulunan edebî gelenekten çok farklı bir işleve bağımlıydı: toplumun üyelerini, doğuştan erginliğe ve erginlikten sonra da ölü-

me dek toplumunun kültürüne, tümlüklü-geleneğine uyumlamak ve onun içinde kalmasını ondan ayrılmamasını sağlamak. Bu anlamda edebiyat sözcüğünün yapabildiği çağrışımlar, Batılı toplumların, ya da modern dünyamızın periferisinde kalmış günümüzün bazı toplumlarının "sözel edebiyatının" yapabildiği geleneği sürdürmek, geleneği toplumun bütün üyeleri için hayatları boyunca bir eylem-haritası olarak göstermek, kabul ettirmek, bu yoldan ayrılır gibi olanları da "ibretlik öykülerle" ya da "meselelerle" doğru yola döndürmek için ikna etmek gibi şeyler olmaktadır. Başka bir deyişle, Homeros'un destanlardan derlediği birinci metin olan İlyada'dan bizim Tahir ile Zühre'ye ya da Kan Kalesi, Hayber Geçidi gibi taşbas-kısı halk öykülerimize kadarki metinlerde rastladığımız özellikler. Bunların amacı, ait oldukları toplumun ya da aynı din'in üyesi olan toplumlar cemaati diyebileceğimiz "âlem" in üyelerine, bu âlemin geçerli etik'ini aşlamak, öğretmek, öğrendikleri bu etik'e bağlılıklarını pekiştirmek, tazelemektir.

Oysa, şimdi içinde yaşadığımız dünya açısından "edebiyat nedir" dediğimiz zaman, bunların çok

ötesinde ve tam da aksi yönde şeyler düşünmemiz gerekmektedir. Örneğin, en başta, varlık sürdürme tekniklerinin çok ilkel olduğu eski zamanlardaki toplumlarda Doğa karşısında yararlanılabilecek tek "silah" topluluk ya da topluluk üyeleri arasındaki iç-tutunumun (cohesion) sıkılaştırılması olduğu için eski öykülemelerde dünyanın birçok kültürlerinde hep aynı ve ortak arketipler etrafında öyküler geliştirilirken, modern anlamda edebiyat arketipler etrafında değil, herbiri özgün olan karakterlerin etrafında öyküler geliştirecek bir **imagination** özgürlüğüne sahiptir. Geleceğini Tanrıların belirlediği alinyazısı olarak değil, Mısır'daki piramitleri, sfenksi yapan eski insan uygarlıklarının bilgi birikimini oluşturan insan yetilerinden bilme-ye başlayan Odeseus'tan Kafka'nın karakterlerine dek öykü anlatıcısının muhayyalesi, onun toplumunun etik'i karşısında bağımsızlaşmıştır. Tümlüklü-geleneği toplum üyelerine aşlamak işlevi yerine, insan bireylerini ortak bir potada ergitip onları tek bir ortak kimlikte kitleleştirmek isteyen etik'e karşı soru soran, onu yargılayan bir muhayyaledir modern anlamda edebiyat dediğimiz anlatıdaki.

Modern anlamda edebiyat'ın ikinci özelliği ise, bu ilki ile bağlantılı olan, yaşanan toplumsal realiteye karşı eleştirel bir tavıra sahip olmasıdır.

Üçüncü özellik ise, bu eleştirel tavır sayesinde, reel-toplumun tarihsel olan (yani, o dönemin, o toplumsal aşamanın içinde **değer** sayılabilecek) değerlerin ötesinde ve üstünde, insanlık tarihinin henüz değişmeyen insan'ın insan karşısında özgürleşimini elde etmesi, ele geçirmesi gibi, kalıcı, (eskiden beri süren ve gelecekte de bugünkü efendi/köle ilişkisi sürdürükçe önemini muhafaza edecek olan) temel değerleri sergilemesi, görünürleştirilmesi, savunmasıdır.

Dördüncü özelliği, biçim yönünden güzelliği, mükemmelliği sonuna kadar aramasıdır. Bu arayış ise, içeriğin farklılığını vurgulayan ve kurgunun sentaksını oluşturacak bir biçim içindir.

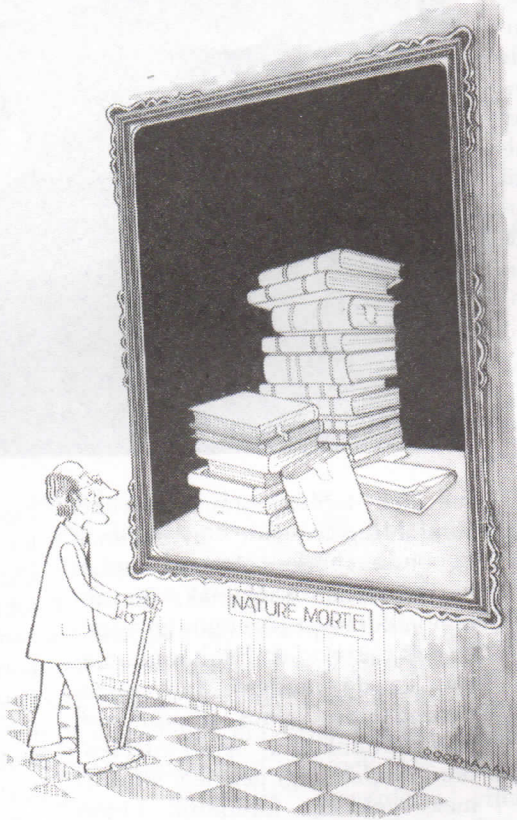
Beşinci ve son özelliğine gelince, bu bilimsel söylemedeki dil kullanımından farklı olan bilişsel (cognitive) boyutu kadar, çağrışımları (metaforların kullanılmasına yatkınlığı açısından) taşıyabilecek **emotional** boyutu da olan ve bu boyutu daha da ağır basan bir dil kullanımına dayanmasıdır. Böylece, içinde yaşanan verili toplumsal sistemin etik'ini taşıyan, haklılaştıran ve sürdüren gündelik hayatın alışılmış dil kullanımı içinde yaşadıkça gerçekliği yalnızca bir mistifikasyon içinde bulanıklaşmış olarak algılayan bizlere, gerçekliğin sahil halini göstermesi, görünür kılmasıdır.

Edebiyat bu özelliklere nerede sahip olabilmıştır? **Edebiyat**'ın insanlar'ı etik'in hapseden Doğu'nun masallı, meselli edebiyatından mı; yoksa, aynı masal ve mesel edebiyatından 1100'lü yıllarda çıkmaya başlayan ve 16. Yüzyılda bir yan-

dan Cervantes, bir yandan Shakespeare, bir yandan Boccaccio ile edebiyatın etik'i haklılaştıran masallı, meselli bir edebiyat olmak

teki Allaha itaattir. Ama, Allahın her kuluna bahşettiği insan olma onurunu (dignity) ihlal etmeyen krala itaattir söz konusu olan. Yönettiği tebasının insan olma onurunu ihlal eden krala itaat etmek değil, etmemek ve ondan kurtulmak Allaha itaattir" diyebilmeleri; bugünün siyaset biliminin söylemi ile, verili toplumu ve onun iktidar yapılanmasını, adeta, bir tür Doğal Hukuk anlayışının habercisi sayılabilecek bir görüşle, bu yapılanmanın oluşturduğu siyasal iradenin dışındaki ölçütler ve daha evrensel insan değerleri ile yargılamayı düşünebilmesidir. "Edeblendirici" ve sisteme boyun eğdirici, en zorba yöneticiyi bile itaat edilmesi gereken meşru güç sayan Doğulu kültürü ortamlarındaki masallar ve mesellerle dolu sözel edebiyat yerine, günümüzdeki anlamıyla, toplumsal realiteyi sorgulayabilen ve insanın varoluşsal anlamını sorun eden edebiyatın Batı toplumlarında oluşması bu nedenledir.

Ne ki, Boccaccio'lar, Shakespeare'ler, Cervantes'lerle başlayan bu edebiyat, kendisine güç veren burjuvazinin ve bu sınıfın dünyada yarattığı yeni kültür ortamının, bir kez daha, egemen sınıfın başarısı altına girmeye başladığı 18. Yüzyıl ikinci yarısından itibaren realiteyi sorgulamaktan alıkonulmaya başlayan bir edebiyata dönüşme tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır. Goethe'nin ellili yaşlarından sonra Alman toplumunun gidişatına güven duymamaya başlamış ve kendini fosillere, insansız çıplak Doğa'ya, eski Yunan ve Roma Uygurlıklarının ören yerlerindeki eserlerin incelenmesine vermiştir. Ve Goethe'nin tavrındaki bu değişikliğin nişanladığı dönüşümden itibaren de Batı toplumlarındaki edebiyat, bir kez daha verili sistemin egemen kesimlerinin baskılarına, kültürel mani-

Orhan Doğu

yerine, monistik bir iktidar yapılanmasına dayanan geleneksel toplumun etik'inin yanlışlığını, haksızlığını, hayat'a, insan'a ve aşk'a (libido'ya) karşıtlığını sezintelen, farkettilen, **emotional** olarak bu etik'e okuyucuya karşı çıkmaya özendiren edebiyatta (literature) mı? Elbette ki, Tac'in ve Kilise Kurumunun oluşturduğu ikili, daha sonra burjuvazinin katılması ile üçlü bir iktidar yapılanmasının daha 12. Yüzyıl sonlarından itibaren yaşandığı Batılı toplumların çoğulculuğa ve birleşmeye açılan kültür ortamının edebiyatında. Bunun nedeni, 1150 yıllarında bile, İngiltere'den Salisbury'li John gibi ilahiyatçıların çıkıp, "Krala itaat elbet-

Erdoğan Başol

püleyonlarına, realite üzerinde oluşturduğu mistifikasyonlara karşı mücadele vermek durumunda kalmıştır. Rousseau'nun, Sa-de'in, Leopardi'nin, Proust'un, Kafka'nın, Dostoyevski'nin, Çapek'in, daha birçok çağdaş yazarın sorunsalı insan'ı verili sisteme indirgemeyen bir realite algılamasına erişmek olmuştur. Kuşkusuz, yeni edebiyat bu sorunsalı bilim'in söylemi ile yapmamıştır, yapmaktadır. İçerik ve biçim, söylemdeki yeni farkındalığı yansıtmak için, diyalektik bir birliktelik içinde önem kazanmıştır. Biçimde aranan mükemmellik, biçimdeki serimlenen tikel-öğeler ile, yapıtın biçimden kazandığı totalitedeki güzellik arasındaki ilişkinin birbirine indirgenemezlik ilişkisi olmasına özen gösterilmeye başlamıştır. Böylece, biçim'i geleneksel biçimler içinde tuttukça, söz'e yeni anlamlar yükleyemeyeceğini anlayan sanatçı, edebiyatçı yeni biçimler ile dil'in harc-ı âlem anlamlandırılmalarının sınırlarını kırıp dağıtmaya; dilin semantik yapısını, verili sistemin "edeblendirici" sınırlılıklarını yıkarak, yeniden inşa etmeye yönelmiştir.

Ve edebiyatçının işi, 19. Yüzyıldan itibaren, kitle basını ile, yayın

endüstrisinin büyük paralar gerektiren teknolojilere yönelmesi ile, toplumun kültürünün kitle kültürüne dönüşmesi ile, sistem karşısında güçsüzleşen insanların verili durumu değiştirebilme umut ve olanaklarının azalması ile, hergün biraz daha zorlaşmıştır.

Günümüzün medya'sı, büyük yatırımları, büyük paraları, büyük paralar tutan rek-

lamlara bağımlılığı, bu ise "ortalama beğeninine pusula yerine geçmesini" gerektiren bir yapı içinde işlemektedir. Birbirine eklemeliğinde bütün bu yeni etmenler, medya'da türsel çeşitlenmelerdeki zenginleşmelere ve sayısal artışa karşın, yeni bir Orta Çağ kültür ortamı gibi, çoğulculuğu ortadan kaldıran bir yönsemeye neden olmaktadır.

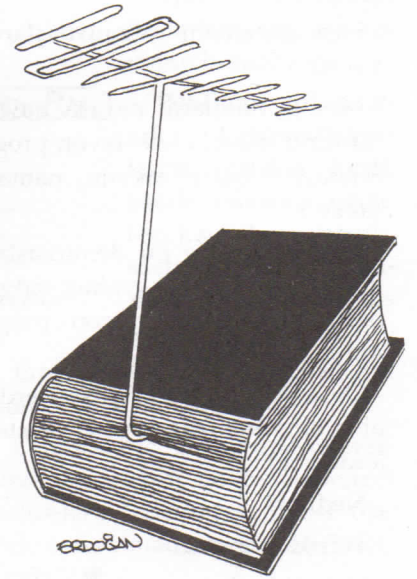
"Satış" endişesi, medya'nun dizilerine senaryo yapılmak üzere seçilebilmek endişesi, medya'nın ve günümüzün görünüşü öz'ün önünde tutan kültür ortamının etkileri, bu ortamda soluk alıp veren modern okuyucunun dünyayı amprik algılama düzeyinde algılamaya kolaylığından çıkıp kurtulmaması vb., nedeniyle bugün edebiyatın yeniden, ya satabilmek için "edeblendirici" edebiyata dönüşmek; ya da, yaşanan reel durumun ölçütlerinin dışında kalabileceği entellektüel bir katakompa çekilmek durumunda kalmıştır.

Bunun çözümü ise, tarihte her zaman olduğu gibi, tek başına sanatın ve sanatçının yapabileceği bir iş değildir. Sanatçı, sanatsal ürünleri ile, içinde yaşanan trajik durumu haber verir, bu trajik du-

rum karşısında, amprik algılama düzeyimizin üstüne çıkıp, eleştirel bir düşleme/ tasarımlama yetisi kazanarak, gerçekliği buzlu cam'ın arkasındaki sahil gerçekliğini kavramamız gerektiğini duyumsatır. Ondan ötesi, yeniden insan olma onuru kazanmamızı kendisine karşıt bir arzu saymayan toplumsal sistemler kurmak için yola çıkabilecek olan toplumsal kesimlerin işidir...

Sanırım, Tarih'i dönüştürüme uğratma işini kendi somut toplumsal konumu gereği yükleneyecek olan bu toplumsal kesimler, günümüzde 19. Yüzyılda Marx ve Engels'in öngördüğü ve 1940'lara dek birçok devrimci düşünürün çizgisinde devam eden proleterya'dan ibaret değildir... İşlevsizleşen nitelikli emek sahibi kesimler, yakın gelecekteki onyılların yeni "proleterya'sı" olma durumuna doğru itilmektedir...

Edebiyat'ı, bugünkü entellektüel katakompa'da yaşatanlar da aslında daha şimdiden, bu kesimin insanlarıdır... ■

Erdoğan Başol

EDEBİYAT KİTLELERİ, GAZETELER DE EDEBİYATI DIŞLADI

Hasan Pulur

Ben gazeteciliğe 1954'de başladım, aradan 40 yıl geçti, 1994'e geldik...

Her gazetenin "demirbaşları" vardır...

Mesela bulmaca, mesela havadurumu, mesela televizyon programları, burçlar, takvim, namaz saatleri...

40 yıl önce de bu demirbaşlar vardı, şimdi de var, yalnız radyo programlarına televizyon programları eklendi...

Oysa 40 yıl önceki gazetelerde olan bir "demirbaş" artık gazetelerde yok!

Nedir o?

Tefrika romanı...

O tarihlerde gazeteler, kuponlardan değil, romanlarından tiraj

alırlardı, hem de yerli romanlardan...

Şimdi bazıları, bilmedikleri görmedikleri için, romanı anladık da, tefrika roman ne demek? diye soracaklar...

Gazetelerde, günlük olarak yayınlanan romanlara tefrika denilirdi. Tefrika yazmanında, tefrika yayınlamanın da bir tekniği vardı...

Romancı romanı yazıp bitirdikten sonra, gazete ile anlaşır, romanını, günlük tefrika halinde yayınlanacak biçimde ayarlardı, tefrika biter, sonra gerekli düzeltmeleri yapar, kitap haline getirirdi...

Tefrika roman yayınlamanın bir başka tekniğini de gazetenin yazı

işleri müdürü veya sayfa sekreteri bilirdi...

Günlük tefrika öyle "Devamı var" satırı konularak pat diye ke-silemezdi. Tefrikayı öyle bir yerinden keseceksin ki, okuyucu "yarını" merak etsin, "Bakalım ne olacak?" diye...

Yani kısacası edebiyatın, romanın, hikayenin, şiirin gazetelerde o tarihlerde önemli bir yeri vardı, bir roman için radyo ilanları verilir, duvar afişleri bile asılırdı..

Şimdi öyle mi?

Bir roman için, iki satır tanıtım yazısı çıkarsa, ne âlâ!

Bugün rahatlıkla "Gazeteler edebiyatı dışladılar!" diyebiliriz.

Bu neden böyle oldu?

Demirtaş Ceyhun'un 1985'de yayınlanan "Babıalının Şu Son Kırk Yılı" adlı kitabında şöyle demişiz:

"Bugün gazetelerimizin romanı dışlamasının, edebiyatı dışlamasının nedenlerini bence iki tarafta da aramak gerekir. Çünkü gazete, önce okunan, anlaşılabilir yazı basmak zorundadır.

Gazetecilikte temel ilke dil açıklığıdır. Eskiden gazetelerimiz edebiyata, Türk yazarlarına açıktı. Doğrudur, Hürriyet de ilk sayılarında Türk yazarlarına çokça yer vermiştir. Ama ne yazık ki edebiyatımız giderek gerçeklikten, yalnlıktan uzaklaşmıştır. Soyut edebiyat haline dönüşmüştür. Tabii, bu da gazete için de cazip olmaktan çıkmıştır. İyi hatırlarım, Orhan Kemal'in "El Kızı" adlı romanı, tefrika edildiği gazete-yeye tiraj getirmişti. "El Kızı" Orhan Kemal'in öyle önemli bir romanı da değildi üstelik. Yanlış hatırlamıyorsam, gene Orhan Ke-

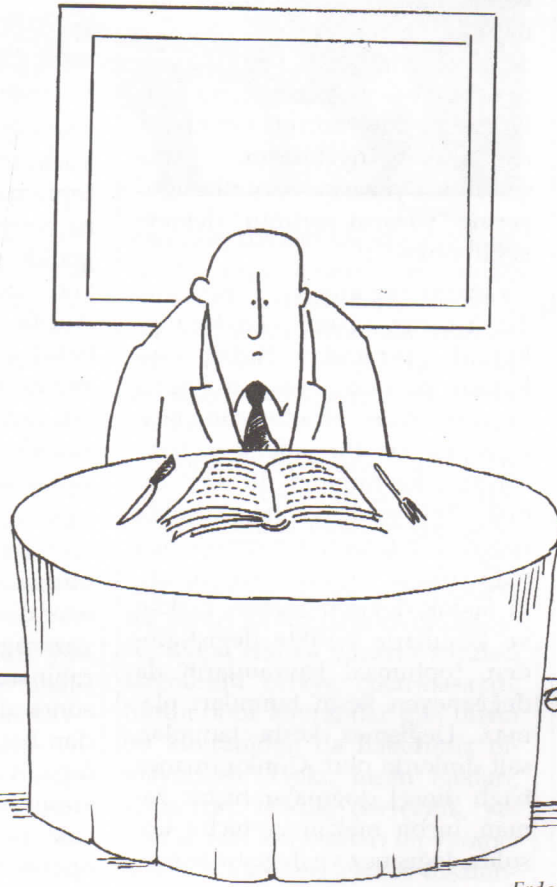
mal'in "Bereketli Topraklar Üstünde"si, "Hanımın Çiftliği" Dünya gazetesinde tefrika edildiğinde, gazete büyük tiraj almıştı.

Yani, bana sorarsanız, önce, edebiyat kitlelerden koptu. Ayrıca şunu da söylemek isterim; eskiden gazetecilerle edebiyatçılar içli dışlıydı. Hatta, gazetecilerin çoğu zaten edebiyatçıydı. Ama bugün öyle bir şey yok. Hani, edebiyatımız kitlelerden koptuğu için, gazetelerden dışlandı diyoruz ya, gazetecilerimizin bu sonuçta hiç mi kabahati yok? Var. Gazetecilerimiz de biraz garip bir tavır içindeler. Edebiyatı belki inkar etmiyorlar. Sedat Simavi Vakfı roman ödülü veriyor, lâkin gazetesinde tefrika etmiyor o romanı veya o edebiyatçının bir romanını...

Fakat öte yandan, edebiyatçılarımız da aslında gazetelere, gazetecilerimize fazla itibar etmiyorlar. Oysa eskiden edebiyatçıların düşündükleri ikinci meslek gazetecilikti. Şimdi genç edebiyatçılar ikinci meslek olarak reklam sözü yazarlığını seçiyorlar. Edebiyatçılar da gazetecilerden uzaklaştılar. Gazeteciliği küçümsüyorlar, magazinçilik diye niteliyorlar. Tabii gazeteciler de doğal olarak, onlar bizi önemsemiyorsa, biz de onları hiç önemsemiyoruz, diyorlar. Üstelik, bakıyorlar ki, resimli roman, onların romanlarından daha çok okunuyor, tiraj getiriyor, resimli romanı tercih ediyorlar. Gazetecilik ticari bir iştir temelde.

Bugün bir gazete patronu inansa ki, bir yazarın romanını tefrika ettiğinde tiraj alacaktır, ne yapar, yapar, basar.

Dokuz yıl önce, söylediklerimin, bugün de geçerli olduğunu düşünüyorum. Bugün gazetelerde bir romanın, bir şiirin birinci sayfalarda tartışıldığına tanık oldunuz mu?

Erdoğan Başol

Oysa "Garipçiler" yani Orhan Veli, Melih Cevdet, Oktay Rifat üçlüsünün şiire getirdiği yeni anlayış, 1940'lı gazetelerde uzun uzun tartışılmış, eleştirilmiş, taraftar bulmuş, karikatürler çizilmiştir.

Hele Orhan Veli'nin nasırından

yakınıp "Yazık oldu Süleyman Efendiye" diye biten şiiri...

Tefrika romanla ilgili bir anımı anlatarak lafı uzatmadan kesmenin uygun olduğunu düşünüyorum.

Romanlar mürettephaneye toptan verilir, sermürettip, onları dizdirir, teknelerde saklar, günlük yayınlanırdı. Söylemeyi unutmamalım, o tarihlerde öyle bilgisayar, sistem, ekran gibi şeyler yoktu, yazılan kağıt üzerine yazılıyor, mürettephanede kurşun satırlara dökülüyor, sayfaya giriyordu.

"Gece Postası"nın tefrika sayfasında iki romanı var, biri aşk romanı, biri de pehlivan.. Mürettep günlük tefrikayı sayfaya koyarken iki romanın satırlarını karıştırıyor...

Ne mi oluyor?

Pehlivan tefrikasıyla başlayan yazı, aşk romanıyla sürüyor:

"Pehlivan çift dalarak karşısındakini kaptı, yerden kesti, yatak odasına geçtiler, karyolaya yatırdı, saçlarını okşadı, kaldırıp yere vurdu, arkasına dolandı..."

Ertesi gün, kopan kıyameti düşününabiliyor musunuz?

O tarihlerde, Türkiye'de televizyon olmadığını ve buna benzer sahnelerin televizyon dizisi olarak oynatılmadığını da düşünürseniz!!! ■

Aziz Nesin'in, 7 Şubat 1994 günü, Atatürk Kültür Merkezi salonunda yapılan "Yaşasın Edebiyat" gecesindeki konuşmasıdır.

YAZARIN SORUMU

Aziz Nesin

Aziz Nesin'in, 7 Şubat 1994 günü, Karaca Tiyatrosu salonunda yaptığı "Yaşasın Edebiyat" gecesinde konuşmasıdır.

Konuşmama bir dilbilgisi yanlışı ile başlamak istiyorum. Önce şunu bilmemiz gerekiyor: Sorumluluk mu, sorum mu? Arapça bir sözcük olan Osmanlıca'daki "mesuliyet" in Türkçesi nedir? Sorum ya da sorumluluk sözcüğünün kökü "sor" dur. Sor kökünden, sormak, soru, soru, sorum gibi sözcükler üretilmiştir. Eski Türk Dil Kurumu'nun Türkçe Sözlük'ünde sorum şöyle tanımlanıyor: "Bir kimsenin üstlendiği ya da yapmak zorunda olduğu iş. Gerektiğinde hesap sorulması durumu."

Bu tanım tamtamına Osmanlıca'daki "mesuliyet" sözcüğünü karşılar. Sorum mesuliyet, sorumlu da mesul'un Türkçesidir.

Sorum=mesuliyet

Sorumlu=mesul

Peki, sorumluluk nedir? Mesuliyet yerine kullanılmakta olan sorumluluk, "mesullük" gibi uydurma bir sözcüktür. Ne, var ki, hemen hemen bütün yazarlar ve aydınlar, sorum yerine bu uydurma sorumluluk sözcüğünü kullandıklarından, bu yanlış yapılmaktadır. Eskilerin "Galat-i meşhur, lugat-i sahihden evlâdır" dedikleri gibi, dilbilgisine göre yanlış olan bu "sorumluluk" sözcüğü, doğrusu olan "sorum" a yeğlenecek gibi görünüyör.

Türkiye Yazarlar Sendikası'nın bu konuşmam için bana verdiği konu "yazarın sorumluluğu" idi. Belki bugün bu dilbilgisi yanlışı o denli yaygınlaşır ki, ben de o zaman herkese uymak için, bu yanlışlığı bile bile, sorum yerine sorumluluk diyebilirim. Ama şimdilik "yazarın sorumluluğu" yerine "yazarın sorumu" demeyi yeğliyorum.

Yazarın sorumu ve görevi nedir? Yazarın sorumu sözü bir toplumsal kavramdır. Hiçbir toplumsal kavramın eski anlatımla "agrarını mani, efradını cami tarifi" yapılamaz. Bu nedenle yazarın sorumu kavramının da, her zaman, her yerde ve her koşulda geçerli bir tanımını yapmak olanağı yoktur. Çünkü insan zorunlu olarak değişen zaman, mekân ve koşullarla birlikte değiştiğinden, toplumsal kavramların da değişmeyen kesin tanımları olamaz. Değişmez kesin tanımlar, salt dinlerde olur. Çünkü, inanca bağlı dinsel doğmalar hiçbir zaman, hiçbir mekân ve hiçbir koşulda değişmez ve değiştirilemez.

İnsan, hem kendisi, hem çevresi durmadan değişen ve bu değişimin bilincinde olan tek varlıktır. Bu denli değişgen olan varlığın toplumsal kavramları da ister istemez değişgendir. İşte bu yüzden ki, toplumsal kavramların her yerde, her zaman ve her koşulda kesinkes doğru olan tanımları yoktur. Sürekli değişen zaman, mekân ve koşulla birlikte

toplumsal kavramların da tanımı değişir. Örneğin, İsa'dan önce ya da göksel dinlerin peygamberleri döneminde ya da Ortaçağ ya da 20. yy. da, bir yazarın sorumu aynı şey olmadığı gibi, aynı çağda olsa bile, Çin'de, Fransa'da, Çat'da, ya da Cumhuriyet Türkiye'sinde, ABD'de, İran'da yazarın sorumu bir tek tanıma giren aynı şey değildir. Her yerde, her zamanda ve her koşulda yazarın ayrı ayrı ve birbirine benzemez sorumu ve bu sorumluların da ayrı ayrı ve birbirine benzemez tanımları vardır. Hatta bu tanımlar çok kez birbirine karşıttır.

Sonuç olarak şöyle diyebiliriz: Yazarın sorum ve görevi, bütün toplumsal kavramlar gibi, zamana, yere ve koşullara göre değişgenlik gösterdiğinden değişmeyen bir tanımla anlatılamaz. Ancak, belli yer, belli zaman ve belirli koşullar olunca da, o yer, o zaman ve o koşullara uygun olarak yazarın sorum ve görevini kesinlikle tanımlamak gerekli ve zorunludur.

Örneğin ben 18 yy. da yaşamış bir yazar olsaydım, hangi konuda olursa olsun, ister şiir, ister tarih, ister destan, ister gezi, ister bilim, yazacağım kitabıma "Bismillahirrahmanirrahim" ile başlamak ve sonra da kitabımın ilk sayfasından başlayarak, zamanın padişahına övgüler düzmeyi bir yazarın sorumlundan ve görevinden sayacaktım. Başka türlü düşünmem olanaksızdı. Bir öğretmen yazar olsaydım, ders kitabıma yine padişahımız efendimize övgülerle başlamayı yazarın sorumlundan ve görevinden sayacaktım. Bunun başka türlü olabileceğini 18. yy. daki Osmanlı yazarı düşünmezdi bile. Bunu, yazarı zorladıklarından değil, başka türüsünü yapmak aklına bile gelmediğinden Osmanlı yazarı yazarlık sorumu gereği kendiliğinden böyle

yapardı. Öyleyse bugün bir yazarın hangi zamanda, hangi yerde ve hangi koşullarda sorumlunun ve görevinin ne olduğunu konuşup tartışabilir ve bir kesin tanıma varabiliriz. Bu zaman 1994 yılı, bu yer Türkiye Cumhuriyeti ülkesi ve bu koşul da yürürlükte olan dahaca demokratikleşmemiş kırk beş yıllık biçimsel demokrasinin uygulandığı yerdir. İşte bu koşul, zaman ve yerdeki yazarın sorumu ve görevi nedir?

Aslında Türkiye'nin kendi yarattığı, kendi bulgusu ve mali olan çağcıl hiçbir toplumsal kavramı yoktur. Yazarın sorumu ve görevi de, bütün öteki toplumsal kavramlar gibi, dışalımla Türkiye'ye getirilmiş ve yabancı olduğu bir kavramdır. Ulusal onurunuzun ağır geleceği için, çoğunuzun karşı geleceğini bile bile -ki bana da çok ağır geliyor- şu doğruyu yinelemeyi yararlı buluyorum. Nasıl Türkiye'nin en küçük bir teknik bulgusu, yaratısı yoksa -hele yüksek teknolojiyi biyana bırakalım- dünyanın çağcıl uygarlığına en küçük bir katkısı olmamışsa, elektrik süpürgesinden, buzdolabına, ütüden kağıt

mendile, tuvalet kağıdına dek nasıl biz yapmamışsak ve bunlara en küçük katkıda bulunamamışsak, bütün bu teknolojik ürünlere koşul olarak da hiçbir toplumsal ve çağcıl kavramımız da olmamıştır.

Başkaları bildirmiş olmasaydı, nasıl radyasyondan, ozon tabakasının delinmiş olmasından haberi bile olmayacaktıysa, haberi biz olduktan sonra bile Türklere bir zararı olmaz diye övünüldüyse, uygar dünya yazarın sorumu kavramını ortaya çıkarmasaydı, bütün öbür kavramlar gibi bizim bu kavramdan da haberi bile olmayacaktı. Tıpkı, insan hakları, feminizm, lâiklik, çevrecilik, yeşilcilik gibi kavramları da yaratıcı değil, öykünmeci olarak dışalımla aldığımız gibi...

Yazarın sorumu kavramı, bildiğime göre ilk kez Birinci Dünya Savaşı sonrasında, bir rastlantı olarak Paris'te toplanan (1920-1940) Avrupalı ve Amerikalı yazarların, hükümetler dışı özel toplantılarında, ortaya attıkları bir kavramdır. O yazarlar, savaşta kendi sorumlularını araştırmışlardır. İlk kez barış örgütleri ku-

rulmaya başlanmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yazarın sorumu kavramı birkez daha ve eskisinden güçlü olarak gündeme gelmiştir. Bu kavramın öncüsü ve eylemcisi Jean Paul Sartre olmuştur. Salt yazı yazarak değil, kendisi yazarın sorumu konusundaki eylemleri başlatarak, bu eylemlerin başını çekerek, öncüsü olarak...

Tarih boyunca, yazar sorumlunu duyan şairler, yazarlar elbette olmuştur. Örneğin, Bruno, Rabelais, Erasmus, Luther, Zola, Victor Hugo, Nesimi, Pir Sultan Abdal ve bizim Nâzım Hikmet'imiz ve daha pekçok başkaları gibi... Ama bilinçli olarak yazarın sorumu kavramının ortaya atılması, sanırım ki Birinci Dünya ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonradır.

1965 yılında Berlin ve Weimar'da düzenlenen antifaşist yazarlar toplantısında da anaconu yazarın sorumu ve barışın sağlanıp korunmasıydı. Dünyanın yüzden çok ülkesinden yazarın katıldığı bu toplantıda Neruda, Asturias, Simenov gibi birçok ünlü yazar, yazar sorumlunun dünya barışını kurmak ve yazar görevinin de savaşa karşı gelmek olduğunu belirtmişlerdi.

Anımsarsınız, Fransa'da Mao'cu bir derginin satışı yasaklanınca, Sartre, Mao'cu bile değilken, o derginin sayılarını koltuğunun altına alıp Paris alanlarında, metro istasyonlarında satmıştı. Çünkü Sartre, Mao'cu değildi ama yayın yasağına karşıydı ve eylemiyle yazarın sorumlunun ne olduğunu edimsel olarak gösteriyordu.

Sartre'in o dönemde bir dergide çıkan yazısı yazarlar arasında bir tartışmaya konu olmuştu. Sartre o yazısında, belleğimde kaldığına göre, aşağı yukarı şöyle diyordu:

"Afrika'nın bir ilkel ülkesinde bir yazarın görevi, halkın ayakla-

rı çıplaksa, onlara ayakkabı yapmaktır."

Sartre'in o yazısı, özellikle bireyci yazarlardan çok tepki almıştı. Oysa Sartre'in söylemek istediği - istediği ne demek, açıkça söylediği- yazarın sorum ve görevinin ne olması gerektiğinin abartılarak vurgulanmasıydı.

İşte o günlerde, özellikle 27 Mayıs askersel darbesinden sonra yazarın sorumu ve görevi kavramları Türkiye aydınlar çerçevesine yoğun olarak dışalımla girmiş ve Türkiye'nin güncel sorunu olmuştu.

Türkiye kendi yaratamadığı, ama gecikerek sonradan dışalımla getirdiği kavramlara, gecikmenin acısını gidermek için büyük bir tutkuyla sarılır. Çoktanberi görümedim sevgili Adnan Benk, dostum Haldun Taner ve Sabahattin Selek, Zekeriya ve Sabiha Sertel'lerin Türkiye'den ayrılmadan önce sahibi oldukları ve yaşadıkları Moda'daki villalarında bir kulüp kurmuşlardı ve Cumartesi günleri bu kulüpte kültürel etkinlikler düzenleniyordu. Burada dostlarım benden yazarın sorumu üstüne bir konuşma yapmamı istediler. Bütün gün hazırlanarak bu konuşmayı yazdım. Konuşma

gününde Sertel'lerin Moda'daki evlerine gittim. Eskiden bildiğim bu eve yıllar sonra ilk gidiyordum. Konuşma salonu evin altkatındaydı ve evin üstkatında kumar salonu olduğunu söylediler. Konuşma sırasında üstkatta kumar oynanmaktaydı. Kimi tanıdıklarım geçen haftaki konuşmacı dostum ve ünlü bir yazarın soru soran dinleyicilerce bozum edildiğini övünerek söylüyorlardı. Sezinlediğime göre salondakilerin hepsi değilse bile çoğunluğu, süslü hanımlar ve sözde entelektüel beyler, o günlerde moda olmuş bir yazarı biriki saat dinleyerek boş saatlerini değerlendirecekler, yani zaman öldürecekler, konuşma sonunda da sordukları sorularla yazarı bozum edecekler ya da ettiklerini sanarak entelektüel kültür doyumuna ulaşacaklardı.

Üzünçle Sertel'li günleri anımsadım, evlerinin durumun yadırgadım ve dinleyicilerimin davranışlarına çok canım sıkıldı. Konuşma salonu kalabalıktı. Evde hazırladığım yazılı konuşmadan vazgeçtim. Hazırladığım konuşmadan bambaşka şeyler söyledim. Yazar sorumu üstüne özgürce söylediklerimin özeti, belleğimde kaldığına göre şöyleydi:

"Bir yazar ya konuşarak, ya yazarak anlatır. Burada yazarın sorumu ve görevi sözkonusudur. Yazarın sorumu olduğu gibi, yazarın okurlarının ve dinleyicilerinin de sorumu vardır. Aydın okurların, yazarın konuşmasını dinleyicilerinin de sorumu vardır. Aydın okurların, yazarın konuşmasını dinlemeye gelmiş olan dinleyicilerin sorumundan söz etmek istiyorum. Türkiye'nin enaz bir yazarın konuşmasını dinleyecek düzeye gelmiş olan siz aydınların sorumunuz ve göreviniz nelerdir? Önce şunu söyleyeyim; kendisinden bir konuşma istenilen yazar, kendisine ve dinleyicilerine saygısı varsa, konuşmasını hazırlamak için, birkaç saatini, hatta bir ya da birkaç gününü vererek kitaplardan, ansiklopedilerden, tarihten ve kendi notlarından yararlanarak bir konuşma metni hazırlar. Sonra bunları sizlere sunar. Peki, sizler ne yaparsınız? Burada sizin sorumunuz nedir? Yazar, konuşmayı hazırlamak için emeğini, zamanını veriyor. Yazarın verebileceği bundan değerli bişey yoktur. Size sunulan bu değer ve emek karşılığında siz ne veriyorsunuz? Yazarın sorumu var da, dinleyicilerin hiç mi sorumu yok? Hiç bilmediğiniz ya da çok bildiğiniz ya da yazardan daha iyi bildiğiniz, ama konuşma için hazırlanmadığınız bir konuda, konuşmasından sonra yazara sorular sorup onu bozum etmek, madara etmek, arkasından alay etmek midir sizin sorumunuz? Yazar, huzurunuzda konuşma yapmak için elbet zamanını veriyor. Avrupa'da ve Amerika'da bir yazara konuşması için para ödenir. Son yıllarda ünlü bir politikacı başka ülkenin politikacısıyla sabah kahvaltısında konuşmak için bile para alıyor. Yazar, diyelim istese, onun size verdiği kertede, siz ona neyinizi verirsiniz? Değerli ve her saniyesi

para getiren zamanınızı verir misiniz? Siz, burada rahat koltuklarınızda, konuşma yapan yazarın kendinizce yanlışlarını, gaflarını, bilgisizliklerini yakalamak ve onu konuşmasından sonraki sorularınızla madara etmek için ne ödüyorsunuz?"

Sözümün arasında şık, orta yaşlı ve oldukça saf görünen bir hanımefendi ayağa fırlayarak, iyiniyetle, 1960 yılının elli lirasını çantasından çıkararak,

-Benden elli lira! demiş ve salondakileri güldürmüştü. Şimdi, bu toplantıyı düzenleyen Türkiye Yazarlar Sendikası da, benim sendikamdır. Onbeş yıldan çok genel başkanlığı yaptığım ve 12 Eylül döneminde büyük zorlukları askeri mahkemeler önünde arkadaşlarımla birlikte göğüslediğimiz yani zaman içinde yüreklice sınavlar verdiğimiz bir sendikadır bu... Bildiğime göre, beşyüzden çok üyesi bulunan sendikamızın bugünkü üye sayısı 12 Eylül yasalarının zorlamasıyla üçyüz sularındadır. Öyleyse biz, yazar sorumlunu duyan insanların kaynağına gelmiş bulunuyoruz. Şimdi biz şu soruyu kendimize ve sendikamızın üyeleri olan yazarlara sorabiliriz: Bu sendikadaki yazarlar, yazar sorumlunu ve görevini yerine getiriyor mu? Yanıtım şudur, hayır, getirmiyor. Çünkü iki genel kurul toplantısından beri, genel kurulda alınan kararı sendika yönetim kurulu uygulamıyor ve biz üyeler de amir hüküm olan (uygulanması zorunlu olan) genel kurul kararının uygulanmamasının nedenini sormuyoruz. Kısacası, yazar sorumlumuzu yerine getirmiyoruz. Nedir o sorum? Yer: Türkiye. Zaman: 1990'lı yıllar. Koşullar: 90 milyar dolar dış borç, alınmakta olan yeni dış borçlarla eski borçların faizi bile ödenemiyor, 300 trilyon lira ve giderek artmakta

olan iç borç, Anayasa'nın ikinci maddesinde lâik olduğu yazılı, ama gerçekte hiçbir zaman lâik olamamış ve hergün adım adım, ama son yıllarda koşaradım (dört-nala diyebiliriz) gericiliğin, bağınazlığın, yobazlığın, dinsel köktenciliğin azdığı bir ülke!.. Yüzyıllardan beri çağcıl ve uygar dünyaya hiçbir katkıda bulunamamış olan bir Türkiye!..

Böyle bir zaman, böyle bir yer ve böyle koşullarda Türkiye Yazarlar Sendikası'nın sorumu nedir? Genel kurulun alıp da yönetim kurulunun yerine getirmekle yükümlü olduğu, ama yerine getirmediği karar, dinsel gericiliğe karşı bir kurultay düzenlemesiydi. Hayır, bunu yapmadı. Bir önceki kurultayda genel kurulun aldığı karar, Salman Rüşdi'nin Şeytan Ayetleri adlı romanının Türkçeye çevrilip yayımlanmasıydı. Bu yayım sorumluna katılan yüzden çok sendika üyesi imza vermişti. Bu imzaların bulunduğu dizelge bile bulunamadı. İki yıl sonraki genel kurulda aynı sorumu yineledim ve sorunun salt Şeytan Ayetleri değil, genelde Türkiye'nin gericilik bataklığına gömülmesi olduğunu söyleyerek gericilik ve dinsel köktencilik üzerine bir kurultay kurmamızı önerdim. *Bu önerim de sendikamızın genel kurulunda oybirliğiyle kabul edildi. Aradan bir yıldan çok zaman geçti. Sendikamızın Türkiye çapında böyle bir kurultayı düzenleyecek parasal gücü olduğunu da belirtmiştim. Buna karşın kurultay sanki inatla halâ yapılamıyor. Yapılamamasının gerekçesi olarak sendikamızın kapatılmak ya da yokedilmek istenmediği ileri sürülüyor. Yönetim kurulunun,

genel kurulun iki kez üstüste almış olduğu karara gerekçe uyduarak uymaması sözkonusu bile değildir. Bu, apaçık yazar sorumlundan kaçmaktır.

Bir daha ve kaçınıcı kez haber veriyorum; sendikamızın aracılığıyla bütün Türkiye'ye haber veriyorum. Lâiklik de, demokrasi de, insan hakları da, ulusal onurumuz da, bağımsızlığımız da eldengidiyor. Bunların eldengitmesi, Türkiye'nin elden ve Türkiye'de yaşayan insanların Türkiye'nin elden gidişinden haberleri bile olmaması demektir. Gelgeç önlemlerle, kıyısından köşesinden yamanan kimi işlemlerle bu gericilik seli önlenemez. İşte söylüyorum ve konuşmak ve yazmakla elimden geleni yapıyorum: Türkiye'miz eldengidiyor. Korkarak, sinerek, bişey olmaz diyerek edilgin davranmak bir anlamda gericilere, yobazlara, bağınazlara artık ödün vermek değil, onlara katılmaktır. Bu böylece biline!.. ■

* Pen Kulübü genel kurulunda da yaptığım bu öneri kabul edilmiş, ama bugüne dek gerçekleştirilmemiştir.

ANTOLOJİ KAVGASI

Son aylarda yayın dünyamızda yeni bir antolojiler dönemi başladı. Adam, Yapı Kredi, Yön, Varlık gibi yayınevleri edebiyatımızın çeşitli alanlarında, çeşitli temalarda antolojiler yayınlamaya başladılar. Edebiyat okuruna edebiyatımızın genel çizgileriyle tanıtımını yapmayı amaçlayan bu antolojiler, zaman zaman yazarlarla hazırlayıcılar ve yayınevleri arasında sorunlara da neden oluyor. Bu sorunlardan kaynaklanan kimi sorularda henüz yanıtlanmış değil; "Antolojiyi hazırlayan gerçekten "hazırlayıcı" donanımına sahip mi?", seçilen ürünler ya da yazarlar neye göre saptanıyor?", "Yazarlardan izin almak gerekli mi?", "Yazarlara telif verilecek mi, verilecekse bunun ölçütü ne olacak?", "Seçilen ürün gerçekten de o yazarın serüvenini yansıtıyor mu" Bu sorular çoğaltılabilir elbette.

Bu sorular üzerinde tartışmalar yapılırken, geçtiğimiz ay, Tempo dergisi de bir öykü antolojisi armağan etti okurlarına: Ve hemen ardından bazı yazarlar imza toplayıp PEN'e başvurular. PEN de bu başvuru nedeniyle bir basın açıklaması yaptı. Açıklama şöyle:

İstanbul, 4 Şubat 1994

Tempo Dergisi Genel Yayın Yönetmenliğine

Üyelerimizden Nazlı Eray, Leyla Erbil, Nedim Gürsel, Feyza Hepçilingirler, Pınar Kür, Nezihe Meriç, Erdal Öz, Adnan Özyalçiner, Tomris Uyar ile öykücülerimizden Bilge Karasu, Mario Levi, Murathan Mungan ve Tahsin Yücel derneğimize başvurmuşlar; geçen hafta Tempo dergisine ek olarak verilen antolojide öykülerinin izin alınmadan yayımlandığını, kendilerine telif ücreti ödenmediğini belirtmişlerdir. Adı geçen yazarlarımız, bunun Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki terimle "maddi ve manevi haklara tecavüz" olduğunu, derginize yönelik telif hakkı ve tazminat istemlerini saklı tuttuklarını, ifade ederek PEN'in kendilerini savunmasını istemişlerdir.

Derneğimiz, yasanın buyurucu hükümlerine karşın, yazarından izin alınmaksızın ve telif ücreti ödenmeksizin yayında bulunmamızdan üzüntü duyduğunu; yazar haklarını sonuna kadar izleyip savunacağını; bu ve benzeri "ihlalleri" kınadığını ve kınayacağını bildirir.

*Şükran Kurdakul
Başkan*

Böylelikle de antoloji konusundaki hoşnutsuzluklar yazılı bir tepkiye dönüşmüş oldu. Biz de Türkiye Yazarlar Sendikası'nın yayın organı olarak önümüzdeki günlerde bu konuda yazar ve şairlerin haklarını korumaya yönelik başlatacağımız çalışmalar için bir ön hazırlık niteliğinde geniş kapsamlı bir soruşturma başlattık. Bu soruşturmanın ışığında oluşturacağımız kurul ile hazırlayıp yayınevlerine göndereceğimiz duyuru ile öteden beri hoşnutsuzluklara neden olan izin alma ve telif gibi konulara kalıcı çözüm getireceğimize inanıyoruz.

Türkiye Yazarlar Sendikası

SORUŞTURMA

(Soyad abece sırasıyla)

Fusun AKATLI

Son birkaç yıldır birçok yayınevi antolojiler yayınlamaya başladı. Bu antolojileri nitelikleri açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

Antolojilerin hepsi için ortak, genel geçer bir değerlendirme yapmak doğru olmaz. İçlerinde nitelikli ve yararlı olanlar da var, fantezi sayılabilecekler de, fazla bir anlam taşımayanlar da.

Antolojiler edebiyatın gelişmesine bir katkı sağlıyorlar mı?

Edebiyatın gelişmesine değil de, belirli türleri ya da dönemleri hakkındaki bakışı bir fikir edinilmesine katkıları olabilir. Yeni yetişenler için okumaya, kimi yazarları daha yakından tanımaya özendirici olabilir. Doyumluk değil, tadımlıdır antolojiler.

Antoloji hazırlarken yöntem sizce ne olmalıdır?

Belli ve tutarlı kıstaslarla, anlamlı bir çerçeve oluşturmak ve bu çerçeve içine girecek ürünlerde nicelik açısından objektif bir denge tutturmaya çaba göstermek, ilk akla gelen gerekli koşul. Ama yeterli koşulların saptanması için her girişime özgü, daha ayrıntılı belirlemeler yapılabilir.

Yazar ve şairlerin haklarını korumak için TYS ve PEN neler yapabilir?

Bu sorunuz o kadar genel ki, yanıtlanması başlıbaşına bir çalışma gerektiriyor. Bu sorunun yukarıdaki sorularınızla bir bağlantısı varsa -ki olsa gerek, ama neden belirtilmemiş, bilemiyorum- şunu söyleyebilirim: Antoloji yapmak, yağma yapmak değildir. Yazarların yapıtlarının veya yapıtlarından parçaların bir antolojiye alınabilmesinin koşulları olmak gerekir. Yazardan ya da varislerden izin alınmasından tutun da, onlara ödenecek telifin tesbitine kadar birçok konuda TYS ya da PEN gibi kuruluşlar ilke getirebilir ve yaptırım olanağı sağlayabilirler.

Hulki AKTUNÇ

Tempo Dergisi'nin okurlarına armağan ettiği antolojide yer alan bir yazar olarak Tempo'nun ve tepki gösteren yazarların tutumlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Tepki gösteren yazarları elbette haklı görüyorum. (O sırada İstanbul dışında olduğum için beni bulamamışlar... Tomris Uyar'a "bana sormadan da imzama koyabilirdiniz," dedim. Öylesine katıldığım bir tepki.)

Derlemeler hazırlanıyor; yazarlara sorulmuyor bile. Nerede kaldı ki yazarın terine, emeğine saygı gösterile, hakkı verile.

Derlemeler, antolojiler, güldesteler -ne dersiniz deyin- hazırlanıyor; yazarlarına bir adet gönderilmiyor bile. Nerede kaldı ki bu "hazırlayıcılar" iyi bir iş peşinde olsunlar, okurlara bir şeyler vermeye çalışsınlar.

Bundan böyle, adımı o tür antolojilerde görmezsem daha mutlu olacağım.

Bu konuda TYS ve PEN'e düşen görevler nelerdir?

İkinci sorunuzu bir destanla yanıtlasam yeridir... Söylenecek çok çok şey var. O şeyleri TYS ve PEN'in saptaması, en başta!

Genel kurullarda hep konuşuldu. Hep konuşulur, konuşulacak. Ancak, "varak-ı mihr-ü vefayı kim okur kim dinler," diye söylenip durmakla kalıyoruz. ■

İnci ASENA

İki yıl içinde öykü ve şiir dallarında bir dizi antoloji yayınladınız. Bu antolojilerden ikisinin hazırlayıcısı da sizdiniz. Gerek yayıncı, gerekse hazırlayıcı olarak bu girişimlerle neyi amaçladınız?

Yayınevimizin yayın kurulu her yıl toplanarak bir sonraki yıl yayımlayacağı kitapların programını yapar, ilerki yıllar için projeler geliştirir. Dünya ve Türk yazarlarından seçilmiş yapıtlar dizisi de böyle doğdu. Bu toplantılarda ilk amaç değerli ve yararlı olanı, okura ulaşabilecek olanı bulmaktır. Seçkiler dizisi genç okura, okumaya yeni başlayanlara ulaşmayı amaçlıyor. Edebiyatın hemen hemen bütün türlerinden örnekler vererek bu türlerle okuru karşılaştırıyor. Okur pek çok yazarın yapıtıyla tanışıyor. Bu tanışmadan yazarların öbür yapıtlarına karşı bir ilgi doğuyor. Kitapların sonundaki kısa biyografilerde yazarların öbür yapıtlarının adları yer alıyor. Okur böylece ilgi duyduğu yazarın başka bir kitabını, kitaplarını okuma gereksinimini duyuyor. Biz yayınevi olarak özetle bu amaçla yola çıktık ve çok kısa bir zamanda diziyi tamamlayabilmek için kolları sıvadık.

Yazarlardan izin alma, telif ödeme gibi konularda nasıl bir yöntem izliyorsunuz?

Yazarlardan izin almaktan ya da telif ödemekten çok yazarlara ulaşmakta zorluk çektik, çekiyoruz. İlk

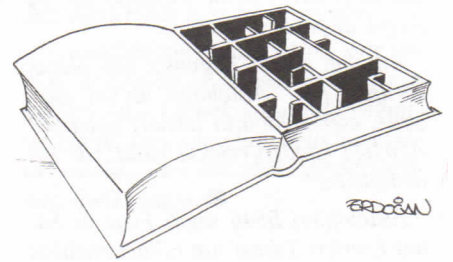
akla gelen, en kolay yöntemi izledik. İzin almak için mektup yazdık, telefon ettik. Aynı dönemde hızla, gece gündüz seçkileri hazırlamayı sürdürdük. O sıralarda kitap fuarı vardı, yazarların kimileriyle orada karşılaşacağımızı düşünerek mektuplarımızı, kitaplarımızı teliflerimizi oraya götürdük. Çok işe yaradı. Ulaşamadığımız yazarlar oldu, hâlâ da var. Yaklaşık 550 yazara ulaşmak gerekiyordu, bu işi izlemek ayrı personel istiyor. Derginin aracılığıyla şu dileğimi iletmek isterim. Seçkilerimizde yapıtları yer alan bizim ulaşamadığımız yazar ve şairlerimiz lütfen bizi arasinlar.

Telifleri neye göre belirliyorsunuz?

Telifleri öbür kitaplarımızın telif yüzdelerine göre belirledik. Yayınevimiz kurulduğu günden buyana %15 telif ödüyor. Böyle hazırlık gerektiren başka örneklerden de yola çıkarak %7.5 kitabı derleyene, %7.5 yazara ödeme kararı aldık. Yazarlara ödenecek bölümü, başka bir ölçüye vurma olanağı olmadığı için, şiirin ya da öykünün, ya da yazının, sayfa sayısına göre oranladık. Sonuçta ortaya çıkan rakamlar elbette küçük rakamlardı ama söylediğim gibi toplamı %7.5...

Yazar ve şairlerden yayıncı ve hazırlayıcı olarak yazılı ya da sözlü tepki aldınız mı?

Yazar ve şairlerden çok olumlu tepki aldık. Hem seçkiler dizisini beğendikleri için hem izin ve teliflere gösterdiğimiz özenden... Doğrudan bize gelen üç-beş olumsuz tepki oldu. Bunlar anlaşılabilir tepkilerdi. Haksızsak özür diledik, haklıysak durumu açıklamaya çalıştık. ■

Eray CANBERK

Antolojiler de düzenleyen bir şairsiniz. Adam Yayınları'nca yayımlanan Türk Yazınından Seçilmiş Yergi Şiirleri'ni ve en son olarak da Özgür Yayınları'ndan Dünya Aşk Şiirleri Antolojisi'ni yayıma hazırladınız. Antoloji hazırlarken şair belirleme, izin alma, şiir seçme ve telif gibi konularda nasıl bir yöntem izlediniz?

Türk Yazınından Seçilmiş Yergi Şiirleri adlı seçkiyi hazırlarken aynı amaçla hazırlanmış ve daha önce yayımlanmış seçkileri gözden geçirdim. Elbette ulaşabildiklerimi...

Seçkinin önsözünde de belirttiğim gibi kapsamı biraz geniş tuttum. Bu bir zorunluluktan kaynaklanıyordu. Şairleri belirlerken önceki seçkilerden yararlandım. Eski seçkilere girmemiş genç şairleri şiirlerindeki yergi, gülmece ve alay açısından sıralamaya çalıştım. Yine önsözde belirttiğim gibi seçkideki şiirlerin ve şairlerin toplamı yayınevinin saptadığı sayfa sayısını fazlasıyla aştı. Bu durumda eleme yapmak zorunda kaldım. Şairleri elemektense şiirleri azaltmak önerimi yayın yönetmeni (İnci Asena) tarafından da olumlu karşılanınca bu yola gittim ama yine de bazı şairleri dışta bırakmak zorunda kaldım. Bu arada, yergi şiirleriyle tanınan bazı şairleri (Nezihi Gülcüoğlu, Mukadder Özakman gibi) dikkatsizlik nedeniyle atlamış olduğumu belirtmek isterim... İzin konusunda yayınevinin o güne kadar yayımlanmış olduğu seçkilerde izlediği yol izlendi. Yayınevi daha önce izin almıştı. Daha önceki seçkilere girmek istemediğini belirten şairlerden bazılarında da ben özel izin aldım. Şiirleri yine eski seçkileri tarayarak ve bu seçkilerle karşılaştırmalar yaparak seçtim. Bu arada (1958'den bu yana düzenli bir şiir okuru olmama güvenerek) ken-

di birikimimden de yararlandım. Yine de bazı şairleri yeniden gözden geçirmem gerekti. Telif konusunda yayınevinin uyguladığı yöntem bu seçki için de geçerliydi. Bu yayınevinin (Adam Yayınları) yayımladığı ilk seçkiden beri, seçkide yer alan şairlere uyguladığı bir telif ödeme yöntemi vardı, yine o uygulandı. Dünya Aşk Şiirleri Antolojisi (Özgür Yayınları) için de durum hemen hemen aynı...

Bir şair olarak özellikle son dönemde yayımlanan şiir antolojilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Son yıllarda yapılan seçkileri, (buna sevinerek eklemek istediğim) yıllıkları, her zaman karşıladığım gibi, olumlu karşıyorum. Çünkü ben seçki ve yıllıkların yararına, belgesel değerine inanıyorum. Taraflı, yan tutarak hazırlanmış bile olsalar seçkiler ve yıllıklar belli bir dönemin tanıklığını, kaynaklığını yapar. Taraflı ya da yan tutarak, buna belli bir beğeni, seçme ölçütüne göre davranarak da diyebiliriz, hazırlanmış seçkiler ya da yıllıklar da bu taraflılığın, yan tutmanın tanığı değil midirler? Son dönemlerde seçkileri ve yıllıkları hazırlayan Memet Fuat, Atal Behramoğlu, Erdal Alova, Cevat Çapan, Turgay Fişekçi, Asım Bezirci, Alpay Kabacalı,

HUKUKUMUZDA ANTOLOJİLER

Av. Raif ERTEM

Antolojiler günün tartışılan konusu oldu. Özellikle şairler arasında. Şiirleri antolojiye alındığı için sevinen şairler de var. Yerinenler de... İznimiz olmadan alıyorlar. Ödeme yapmıyorlar. Ya da çok az para veriyorlar.

Antoloji nedir? Bağımsız eser olarak korunur mu? Antolojiye alınan eserlerde, eser sahibinin hakları nelerdir? Açıklığa kavuşturmakta yarar var kanısındayız.

Antolojileri 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Yasası'nın 6/7nci maddesi

düzenlemiştir. Madde aynen şöyle: "Belli bir maksada göre ve hususi bir plan dahilinde seçme ve toplama eserler tertibi." Yasamız toplama eser olarak tanımlamaktadır. Üçüncü bir kişinin, birden fazla eser sahibinin eserlerini bir araya getirmesidir.

Yasamız bağımsız eser saymaktadır. Ama! Aması var! İşleme eser olarak tanımlandığı için: Asıl eser sahiplerinin izni olmadan alamaz, kullanamaz! Nasıl bir eserin sahnelenmesi, bir romanın filme alınması yazarın iznine bağlıysa! Antolojilere alınan eserlerin sahiplerinin de izni gerekir. İzin alınmadan kullanılamaz.

Fikir ve Sanat Eserleri Yasasının 21 maddesi kesin olarak koymuştur. "Bir eserden, onu işleme suretiyle faydala-

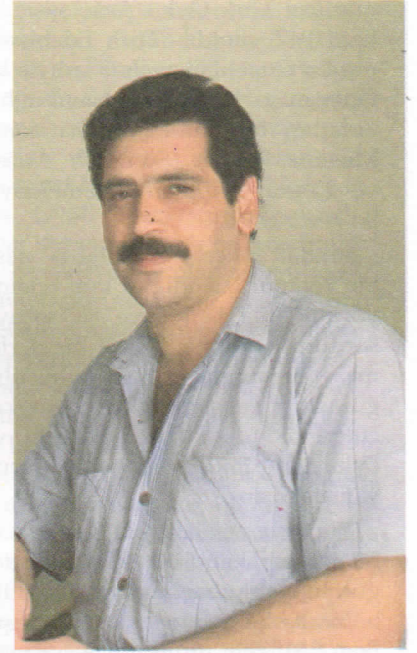
nınca hakkı münhasıran eser sahibine aittir." Yalnızca eser sahibi kullanabiliyor ya da kullanılmasına izin verebiliyor.

İnci Asena, Refik Durbaş, Nazar Büyüm, Mehmet H. Doğan, Enver Ercan, Ahmet Necdet gibi adlar edebiyatımızda belli bir yeri ve saygınlığı olan adlardır. Ayrıca bir şiir-sever de, bir okur da seçki hazırlayabilir. Burada olsa olsa izin alma ve telif ödeme sorunu söz konusudur. Bu sorunun engelleyici olmasını diliyorum; çözümlenmesini diliyorum.

Yazarların haklarını korumak için TYS ve PEN neler yapmalıdır?

Son yıllarda özellikle şiir seçkilerinin artması bazı sorunları gündeme getirdi: Her isteyen seçki yapabilir mi? Seçki yaparken şairden, yazardan ya da çevirmenden izin almak gerekir mi? Seçkide yer alan ya da alacak olan ürüne ödenecek telif pazarlık konusu olabilir mi?... Günümüzün iktisadi koşullarına, ortamına ve ilişkilerine uygun olarak asıl üreticiye telif ödemek elbette gereklidir. Ama uygulamada durum oldukça karışıktır. Kimi yayınevi seçkiyi hazırlayana ve seçkideki ürün sahiplerine belli oranlarda telif ödemekte ve bunu belli ilkelere, kurallara göre yapmaktadır. Kimi yayınevinin böyle bir yöntemi bulunmamakta, duruma göre ürün sahiplerine de belli bir te-

lif ücreti ödemektedir. Kimi yayınevi ise hazırlayanın dışında kimseye telif ödemeyi kabul etmemekte, bu yüzden de seçkiyi yapanın işi güçleşmektedir. Bu durumda seçkiyi hazırlayan kendi telif ücretinden ürün sahiplerine ödeme yapmak zorunda kalmaktadır. (Bu koşullarda seçki yapmaya kalkışmamak en doğrusu!) İzin konusu da oldukça karmaşıktır. Seçki ya da yıllık yapmak ürün sahiplerinden izin almayı gerektiriyorsa, seçkiyi ya da yıllığı yapan kimse yüzlerce kişiyle haberleşerek izin almak durumundadır. İzin almak için ulaşamadığı sanatçıyı ya seçkiye almayacak ya da dostluğa ve sanatçının hoşgörüsüne sığınarak seçkiye alacaktır. Bunun en ilginç örneklerinden biri Memet Fuat'ın Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi'nin ilk baskısında 227-228. sayfalarda yer almaktadır (1985). Fazıl Hüsnü Dağlarca izin vermediği için adı geçen seçkide Dağlarca'nın şiiri yoktur. "İktibas serbestisi"nin sınırları nedir? Bütün bunlar şu sırada seçki yapanların karşılaştıkları sorunlardır. Yazar-sanatçı kuruluşlarının bu konulara açıklık kazandırmak için çalışmalar yapması beklenir... ■

Enver ERCAN

Varlık Yayınları'nca yayımlanan "Tanzimattan Günümüze Türk Öykü Antolojisi"ni yayına hazırladınız. Antolojiyi hazırlarken yazar belirleme, izin alma, öykü seçme ve telif gibi konularda nasıl bir yöntem izlediniz?

Bildiğiniz gibi; "Tanzimattan Gü-

Antolojilerin işleme eser olduğunu belirttik. Bağımsız kullanma hakkı da var. Bu durumda eser ücreti kimin olacak? Toplayan üçüncü kişinin, alınan eser sahiplerinin maddi, manevi hakları nelerdir?

Bizde antolojiler genellikle toplayanın adıyla yayımlanmaktadır. Bu durumda eser ücreti (telif hakkı) toplayanıdır. Yasamızda açık bir hüküm yok. Diğer işleme eserlerde uygulanan sistem uygulanır. Yasamızın 8. maddesini "Bir işletmenin sahibi, asıl eser sahibinin hakları mahfuz kalmak şartıyla, onu işleyendir." Asıl yazarların hakları da özel hukuk kurallarıyla korunur. Nasıl eseri filme alınan yazarın, sözleşmeyle kazandığı bir hak doğuyorsa! Antolojilerde de öyle. Bu hak asıl eser

sahibi ile işleme eser sahibi arasında kararlaştırılacaktır. Toplama eser olan antolojilerde birden çok eser olduğu için, ücretlerde oranlanacaktır.

Bizde pek örneği yok. Bazı ülkelerde toplama eserler, tüm eser sahiplerinin adıyla yayımlanıyor. O zaman eser ücreti de eser sahiplerinin oluyor. Toplayana teknik hizmetleri karşılığı bir ücret ödeniyor.

Yalnız bütün toplama eserler bağımsız olarak korunmaz. İşleme eser sayılmaz. Adı antoloji de olsa! İşleme eser sayılabilmesi, bağımsız olarak korunabilmesi için: Belli bir amaca yönelik, belli bir plan içinde seçilmesi, toplanması gerekir. Şöyle bir örnek verelim. Şiir Antolojisi adıyla, canımızın istediği şiirleri toplayarak yayımladığımızı

düşünelim. Bu toplama bağımsız olarak korunmaz. İşleme sayılmaz. Çünkü bir amaca yönelik seçilmemiştir. Keyfi derlemelerdir. Belli bir amaca yönelik toplamaları şöyle örnekleyebiliriz. Aşk Şiirleri Antolojisi, Halk Şiirleri Antolojisi. Atatürk Şiirleri Antolojisi gibi.

Asıl eser sahipleri, eserlerini antolojiden bağımsız olarak yayımlayabilirler. Manevi hakları, işleme eserlerinde içindeki eserlerinde ayrı ayrı korunur.

Yasamızda antolojiler işleme eser türüne alınmıştır. Asıl eser sahiplerinin hakları saklı kalmak koşuluyla bağımsız olarak korunmuştur. Belli bir amaca yönelik, özel bir plan içinde seçilmiş, toplanmışsa. ■

nümüze Türk Öykü Antolojisi" ilk kez 1947 yılında "Türk Edebiyatının En Güzel Hikayeleri" adıyla kitaplaşmıştı. Yaşar Nabi Nayır'ın hazırladığı bu antoloji, daha sonra Mustafa Baydar, Sunullah Arısoy ve Konur Ertop'un eklemeleriyle iki kez basıldı.

Bundan önceki baskılarda nasıl bir yöntem izlendiğini tam bilemiyorum ama ben önce şu soruyu sordum kendime: "Nasıl bir derleme yapmalıyım ki hem öykücülüğümüzün gelişimini, hem de öykücülerimizin öykü anlayışlarını ve öykücülüğümüze özgün katkılarını yansıtılsın?"

(Bir şeyi açıklamakta yarar var: bu antoloji iki bölüm. 1864-1910 doğumlu olan yazarların yer aldığı ilk bölümü Y.N. Nayır hazırlamıştı. Ben 1910'dan günümüze uzanan zaman diliminde doğan yazarların yer aldığı ikinci bölümü hazırladım.)

Bu sorudan yola çıkarak, belirledim öykücülerini. Öykü seçerken de yazarların kendileriyle bir tür ortak çalışma yaptık diyebilirim. Bugün hayatta olmayan yazarlardan aldığım öyküleri ise yine tüm öykü kitaplarını tarayarak belirledim. Böylece, yaşayan yazarların hepsinden izin almış olduğumu da belirttim sanırım.

Telif konusunda bence bir belirsizlik yaşanıyor. Adam Yayınları uyguladığı "hazırlayana %7.5+ yazarlara %7.5= %15" formülü şimdilik tuttu gibi. Biz de bu formülü uygulayacağız. Ama birçok yayınevinin hazırlayıcısı dışında kimseye telif ödemediği de bir gerçek.

Bir şair olarak özellikle son dönemde yayımlanan şiir antolojilerini edebiyatımıza katkıları açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

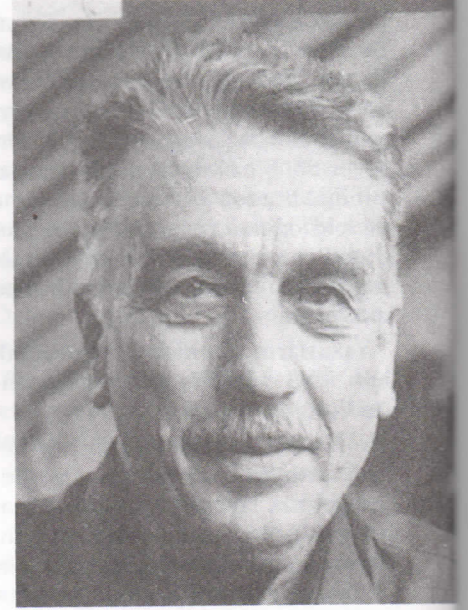
Son aylarda pek çok şiir antolojisi yayımlandı. Tabii ki antolojilerin edebiyatımıza katkıları olduğuna inanıyorum. Bir okur olarak ben de şair ve öykücüyü antolojiler aracılı-

ğıyla keşfettim.

Ama biraz daha özen gerektiği kanısındayım. Son on yıllık döneme baktığımda; ilk örnek Memet Fuat'ın "Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi" En azından o titizlik, o bakış açısı, o değerlendirme çabası tutturulmalı bende. Ne var ki son aylarda yayınlanan şiir antolojileri genelde o düzeyi tutturamadı. (Sözüm Türk Şiiri antolojileri için) Bu durum "hazırlayıcıların" da şair olmasından kaynaklanıyor galiba. İster istemez okuru eksik bilgilendirecek, hatta yanlış yönlendirebilecek bir "kişisel beğeni" karışıyor işin içine. "Tabii ki kişisel beğeniyle hazırlanır bir antoloji" diyebilirsiniz. Ben de aynı kanıdayım. Ama gündelik ilişkilerin koşullandırmalarından, şair kimliğine yakışmayan tutumlardan arınmış da olmalı bu beğeni. Oysa kulağıma öyle laflar geliyor ki şaşırıp kalıyorum. Sözgelimi; bir şair, antoloji hazırlayıcısı bir şaire "benim hiç mi öyle şiirim yok?" dediğinde, "Ama sen de beni kendi antolojine almamıştın" yanıtını alabiliyor. Benzer yaklaşımlara sık sık rastlanıyor. Kimi antolojilere bakınca "seziyorum" bunu. Engelleme-nin yolu yok mu? Burada en büyük sorumluluk yayınevi editörlerine düşüyor bence. Bu tür yanlışlıklar, Türk şiirine karşı bir "haksızlığa da" dönüşebilir çünkü...

Yazarların haklarını korumak için TYS ve PEN neler yapmalıdır?

Bu konuda TYS ve PEN kararlar alabilir. Böylelikle yayınevleri de, hazırlayıcıları da, yazarlar da rahatlar bence. Bu kararlar nasıl alınır, hayata nasıl geçer, net bir şey söyleyemem ama TYS ve PEN'in oluşturacağı danışma kurullarının yapacağı çalışmalar ışığında bu konudaki belirsizliğin giderilebileceğine inanıyorum... ■

Memet FUAT

Son birkaç yıldır yayınevi antolojiler yayımlamaya başladı. Bu antolojileri nitelikleri açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

İyi şiirlerin yanı sıra kötü şiirler, ya da iyi romanların yanı sıra kötü romanlar olabileceği gibi, iyi antolojilerin yanı sıra kötü antolojiler de olur. Antolojiler bir eleştiri etkinliğidir. Yazın kamuoyu iyi şairi kötü şairden, iyi romancıyı kötü romancıdan iyi eleştirmeni kötü eleştirmenden ayırdığı gibi, iyi antolojiciyi de kötü antolojiciden ayırır. Antolojilerin çoğalmasını bir seçme olanağı verdiği için çok iyi karşılıyorum.

Antolojiler edebiyatın gelişmesine bir katkı sağlarlar mı?

Öznel eleştirinin önemine inananlar için bu sorunun yanıtı kesinlikle "Evet"tir. Ama eleştirmenlerin değerlendirme, başka bir söyleşiyle "seçme" yapmalarından hoşlanmayanlar, "Hayır" diyebilirler. Ben yazarlara yaygınlık kazandırmak, ayrıca moda akımların baskısıyla arkaya itilmiş değerleri geleceğe taşımak açısından da antolojilerin çok önemli bir görev yaptıklarına inanıyorum. Daha ileri giderek şöyle diyebilirim: Antolojiler olmazsa kimi yazarlar unutulabilir; okul kitapları

siyasal baskılar altında bütün yazarları geleceğe taşıyamazlar. *Kurtuluşun Sonrakiler* adlı antolojinin Türk yazarına katkısı yadsınabilir mi?

Antolojiler hazırlanırken yöntem sizce ne olmalıdır?

Antolojiler çeşitli yöntemlerle, çeşitli anlayışlarla, çeşitli amaçlarla hazırlanabilir. Bu iş için tek bir yöntem yoktur. Ama her durumda eleştirinin genel kuralları çerçevesinde kalmak gerekir. Yoksa ortaya başarsız bir antoloji çıkar.

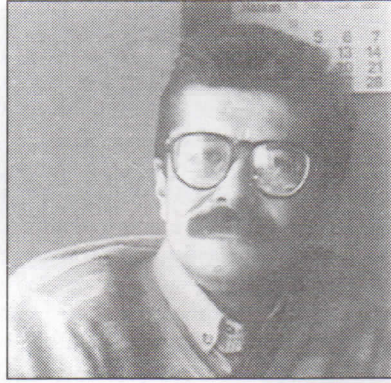
Yazar ve şairlerin haklarını korumak için TYS ve PEN neler yapabilirler?

TYS ve PEN gibi dernekler hem yazarların, hem de antolojicilerin haklarını korumak durumundadırlar. Antoloji yayımlayan yayınevlerinin yazarlara ödeme yapmamlarını çok yanlışdır. Yazarların kendilerinden izin isteyen antolojicilere ters davranmaları da çok yanlıştır.

Ünlü bir yazar, bir antolojiciye, "Benden hiçbir şey alma," dediğinde, bunun anlamı "Sen antoloji yapma"dır. Çünkü o yazar içinde olmazsa antoloji eksik kalır. Yanıltıcı olur. Eğitimde kullanılamaz. Onun için de yasa koyucu "eğitim amacıyla hazırlanan" antolojilerin derlenişinde yazarlardan izin almaya gerek olmadığını belirtmiştir. Bu da hoş değil.

Bütün sorun Türkiye'de yazarların Copyright Ajanslarıyla çalışmalarından doğuyor. Yazarları hele kalıtçıları bulmak, onların duygusalıklarını aşmak, izin almak, iki üç sayfanın karşılığı olan küçümsenecek bir parayı ödemek kolay iş mi? Oysa yazarların ajansları olsa bütün bunlar bir çırpıda, hem de telefonla, sözle değil, yazılı olarak çözülür.

Kanımcı, TYS ve PEN öncelikle bu "ajans" işini ele almalı, bütün üyelerini çalışmakta olan Copyright ajanslarını ya da onlar yetersizse kendi kuracakları bir ajansa bağlamalıdır. Her türlü duygusalığın ötesinde, kendiliğinden işleme gereken bu tür izin ya da ödeme işlerini çözmenin daha akla yakın bir yolu olmadığını sanıyorum. ■

Semih GÜMÜŞ

Adam Yayınları'nca okura sunulan "Türk Yazınından Seçilmiş" Kısa Öyküler, Aşk Öyküleri, ve Hayvan Öyküleri'ni derlediniz. Bu derlemeleri yaparken yazar belirleme, yazardan izin alma, öykü seçme ve telif gibi konularda nasıl bir yöntem izlediniz?

Bu üç kitabı derlerken, ilkin iki ayrı seçimin birbiriyle en anlamlı çakışma noktalarını saptamak gerektiğini gördüm: Doğru yazarların ve o yazarların doğru öykülerinin seçimi. Bunun böyle olması gerektiği baştan da bilinir ama, derleme için yapılan okumalarda sürekli yeni durumlarla karşılaşmak kaçınılmaz gibidir. Yapılan kimi seçimler, bir süre sonra yerlerini başkalarına bırakabilir. Yaptığınız derlemeye almayı düşündüğünüz bir yazardan sizi daha sonra vazgeçirecek yeni çekim noktaları keşfedilebilir. Antoloji derleme işi, kimilerinin sandığının tersine, uzun zaman gerektiren ve enikonu yorucu bir çalışmadır - tabii bu işi gerçekten ciddiye alanlar için.

Aşk Öyküleri ve Hayvan Öyküleri derlemelerinde, konularında eksiksiz bir bütün oluşturmayı amaçlamadığım sanıyorum bellidir. Derlediğim kitaplar arasında, kolayca kestirilebileceği gibi, asıl tartışılan Kısa Öyküler oldu. Aslında, bir antoloji derlemeyi amaçlayarak yola çıkmamıştım. Türk edebiyatındaki bütün kısa öykü yazarlarını ve onların en güzel öykülerini bir arada

toplamayı amaçlamıyordum kısacası. Yapmayı düşündüğüm özel bir seçkiydi ve kendi öznelliğimce kuşatılacağı da kuşkusuzdu. Her zaman kapsayıcı ve değerbilir olmayı gözetdiğime inandığım için, bütün bütüne özel kalabildiğimi de söyleyemem. Öykü edebiyatımızda kalıcı bir yer kazanmış ya da belli bir anlayışı örnekleyecek olanlardan vazgeçmeyi düşünmedim, benim için öncelikli olmasalar bile. Böyle olması da yerinde olmuştur tabii. Gene de olumlu eleştiriler daha çok gelmesine karşın, olumsuz eleştirilerden kendimi bütün bütüne kurtarmayı da başaramadım. Yazılı eleştirilerden olumsuz olanıysa, bir tek Fethi Naci'den geldi. Samim Kocagöz, Muzaffer Buyrukçu ve Adnan Özyalçiner ise, sözlü olarak çeşitli biçimlerde ilettiler eleştirini, bazen de suçlamalarını. Samim Kocagöz ve Muzaffer Buyrukçu kendilerinden öykü almadığım için eleştirirken, Adnan Özyalçiner Kısa Öyküler Seçkisindeki yer alış biçimine ve kendisinin önceden izin alınmamış olunmasına oldukça sert tepki gösterdi ve ikinci basımda öyküsünün yayımlanmasına da izin vermedi. Kısa Öyküler'in ilk basımında yer alan Adnan Özyalçiner, böylece ikinci ve sonraki basımlarında yer alamamış oluyor. Fethi Naci de, kimi yazarları almadığım, kimilerini aldığım için sert bir elştir yazdı. Bu arada, öykülerin seçimine de eleştiriler getirdi.

Yapılan eleştirilerin bazılarının yerinde olduğunu ben de görüyorum ama, bir yaklaşım biçimini onaylamam olanaksız: Bu derlemeler üstünde derleyen adı yer alıyor ve önce de belirttiğim gibi bu üç kitap da konularının bütününü kapsamayı amaçlayan antolojiler olarak düşünülmedi. Kısacası, derleyen öznelliğine belirlenecekleri bir ilke olarak baştan saptanmıştı; demek ki buna dışardan bir müdahalede bulunulması da doğru değildir. Yayımlandıklarına göre, kuşkusuz eleştirinin de nesnelere dönmüşlerdir ama, bu da bir hesap sorma, suçlama biçiminde yapılamaz, yapılamaz. Hiç kuşku yok ki, bir derleye-

nin özel seçimine bazı yazarlar girmeyebileceği gibi, başkalarının hiç düşünmeyeceği kimi yazarlar da girebilecektir. Bu arada, seçilen öykülerin o yazarları en iyi anlatacak öyküler olup olmadığı da tartışılabilir. Bir yazarı herkes aynı biçimde okuyamaz, değerlendiremez, aynı düzeyde alamaz ki. Sözgelimi Fethi Naci yerinde eleştirileri yanı sıra, Nezihe Meriç, Oktay Akbal, Bilge Karasu, Tarık Dursun K., Sevim Burak ve Tezer Özlü'den aldığım öyküleri, "bu hikâyecilerimizin hikâyecilikleri hakkında bir fikir vermekten uzak hikâyeler" olarak niteliyor ki, bu eleştiriye benimsemem olanaksız. Ben tersini düşünüyorum; demek aynı yazarları aynı biçimde okuyamıyoruz -başka türlü olması da düşünülebilir mi? Tomris Uyar ise, kendisi engelleyici olmayı seçti. Öykücülüğümüzdeki yerini çok önemli bulduğum için üç öyküsünü almak istediğim Kısa Öyküler'de yalnızca bir öyküsünün yer almasına izin verdi. Kısacası, bu üç derlemenin yayımlanmasından sonra bir kez daha görme fırsatı buldum ki, edebiyatımızın kendine karşı hoşgörölü ve demokrat olmayı başarabilmesi için çok uzun zaman gerekiyor. Bir yazara, "Niçin bu yazarı ve bu öyküyü seçtin?" diye sorulamamalı!

Yazardan izin alma ve yayımlanan öykülerin telif ücretlerinin ödenmesiyle Adam Yayınları doğrudan ilgilendi. Her iki işle de derleyen yazarın kendisinin uğraşmasının olanaksız olduğunu gördüm. Sözgelimi, yaptığım üç derlemede 57 yazar yer alıyor. Benim kendi başıma 57 yazara, bu arada kimilerinin de kalıtçılara ulaşmam olanaksızdır tabii. Fakat Adam Yayınları her iki işi de büyük bir titizlikle yerine getirdi ve denebilir ki edebiyatımızda antolojilerle ilgili ilk kez bu düzeyde bir özen, yazar haklarına saygı ve sorumlulukla karşılaştı. Yayınevinin bu tutumu yazarlara örnek, yayınevlerine de uyarıcı oldu. Pek çok yazar Adam Yayınları'nın izlediği tutumu örnek alarak, haklarını aramaya başladı. Bu arada istemeden ortaya çıkan aksaklıklar da ol-

madı değil. Bazı yazarlara ulaşılmadan kitapların basımı gerçekleştirilmek zorunda kalıldığı gibi, kimi kalıtçıların da izi bile bulunamadı. Bu durumlarda da kitapların basımından sonra birer kitap gönderip telif ücretlerinin ödenmesinin yolları bulunarak, ortaya çıkan aksaklıklar giderilmeye çalışıldı. Tabii burada yayınevi için yaklaşık beş yüz elli yazarın izlenmesi gibi bir sorun ortaya çıktığını ve bunun da kitapların her yeni basımında yinelenmesi gerektiğini özellikle vurgulamak isterim. Bu işin boyutlarını düşünemiyor musunuz?

Derleyiciliğinizin yanı sıra bir yazar olarak, ülkemizde özellikle son dönemde yayımlanan antolojileri edebiyatımıza katkıları açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

Doğrusu, antolojilerin edebiyatımıza adamakıllı katkıları olabileceğinden başlangıçta çok kuşkuluydum. Kısa Öyküler'i derlemeye başlamadan önce kendi yaptığım işten de kuşkularım vardı. Derleyenin kendini öne çıkardığı, derlenenlerince bir haksızlığa uğratıldığı gibi bir çalışma olarak görüyordum antolojileri. Gelgelelim, bu düşünceleirim çok geçmeden sarsılmaya, gitgide de değişmeye başladı.

İlkin, kendim bu çalışmadan çok yararlandım. Öykü edebiyatımızın başlangıcından bugüne ulaşan koca bir dönemi içindeki hemen bütün öykücülerimizle içli dışlı olma, onları yakından tanıma, öykücülüğümüzün gelişme sürecinin dinamiklerini belirleme, yeni öykücülerle ilişki kurma, yanlışlarımı düzeltme, bir zamanlar değer verdiklerimin nasıl zaman karşısında eskikip gittiklerini, bir zamanlar kuşkuyla yaklaştıklarımın aslında nasıl gerçek değerler olduklarını bu denli yakından öğrenme fırsatını başka türlü nasıl bulabilirdim?

Edebiyatımıza katkılarının neler olabileceğine gelince, bir katkıları var besbelli. Benim hazırladıklarımın amacı, genç okurların öykü edebiyatımızla daha kolay ama düzeyli bir ilişki kurabilmelerine yardımcı olmak, bir basamak olabil-

mekti. Bu arada, edebiyatla arasındaki ilişkiyi bu türden derlemelerle kurma alışkanlığı kazanmış bir bölüm okurun gereksinimine doğru dü-rüst bir karşılık da verilmiş oluyor. Bir belgencilik yapıyor ayrıca. Edebiyat tarihine ulaşmanın ilk adımları yerine geçiyor antolojiler. Genel bir çerçeve çizip çatısını kuruyorlar hiç değilse. Eleştiri ve edebiyat tarihi atını sonra nasıl olsa dolduracaktır.

Tabii antolojilerin bütün bunları yerine getirebilmesi için, ilkin okura, sonra da edebiyatın kendisine karşı saygılı ve sorumlu olmaları beklenir. Bütün antolojilerde bu ilkelere titizlikle uyulduğunu kendi payıma söyleyemeyeceğim. Yalnızca hazırlanmış olsun diye hazırlananlar olduğu gibi, kendilerinden önce yapılmış başka çalışmaları aktaranlar da yok değil. Antolojilerin bu kötü örnekleri kendilerini çok geçmeden açığa çıkarırlar. Bir de özen ve titizlikten uzak doldurmalarla hazırlananlar ve nesnellikten hiç payını almayanlar (antoloji derlemek her durumda bir nesnellik zorunlu kılar) var ki, bunların da edebiyat okurunu yanıltabileceklerini düşünüyorum. Ataol Behramoğlu'nun Son Yüzyıl Büyük Türk Şiiri Antolojisi seçici değil, toplayıcı bir anlayışın ürünü. Antoloji derleyiciliğinin bu yaklaşım biçiminden uzak durması gerektiğine inanıyorum; yoksak ilgili edebiyatı bir karmaşaya sokmaktan kaçınılamaz. Ahmet Necdet'in Modern Türk Şiiri antolojisi de nesnellikten nasıl sakıncalı biçimde uzaklaşabileceğinin bir örneği. Antolojiyi derleyen, kendinden daha önemli şairlere kendinden çok daha az yer ayırmasını en azından hafiflik olarak değerlendiriyorum; bu arada bir de "çevre"leri kollamak var... Bu iki tersine örneğe karşılık, gene aynı alanın olumlu örneğiniyse, Mehmet Fuat'ın Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi olarak görüyorum. Genç kuşak şairlerine uzanamamak gibi bir eksikliği taşıyan bu antoloji, getirip bıraktığı döneme kadar, çağdaş Türk şiiri antolojisine alınması gereken şairlere, onları da en iyi anlatabilecek şiir örnekleriyle yer vermesi bakımından çok olumlu ve ol-

gun bir çalışma.

Art niyetli olmayıp bir de emeğinizi esirgemezseniz, doğru dürüst bir antoloji ortaya çıkarabilirsiniz; o zaman yararlı bir iş yaptığınızdan kuşku duymak için neden de kalmaz. Bu davranış biçiminden yoksun kalan antolojilerin zamana karşı dayanıklı olabileceklerini de sanmıyorum.

Yazarların haklarını korumak için TYS ve PEN neler yapmalıdır?

Yazarların haklarını korumak için TYS'nin yıllar boyu hemen hiçbir kalıcı çalışma yapmadığı, PEN'in de etkisiz kaldığı biliniyorken, bu soruya yanıt vermek gerçekten güç. Ben de bu olumsuz durumun nedeni, aydınlarımız ve edebiyat dünyamız içindeki davranış kültürünün eksikleri, giderek karşılıklı ilişkilerin yozaşmış olmasıdır. Yardımlaşmayı, hoşgörüyü, demokratlığı, esnekliği, karşıtlarını kendiyile eş düzeyde görmeyi, duyarlığı yapıcılığı, farklı düşüncelere ve tabii eleştiriye saygılı olmayı öğrenememiş bir kültürün kendi parçaları olan yazarların haklarını koruması bundan sonra da kolay olmayacaktır sanıyorum.

Bir gün yapabilirlerse, neler yapılmalıdır? Konumuz antolojiler olduğuna göre, buradan başlanabilir. Hiç değilse yazarları yayınevleriyle, sanat kurumlarıyla ve öbür yazarlarla karşı karşıya gelme tatsızlığından kurtarmalı, bunun için gerekli yasal düzenlemelerin tamamlanması için girişimlerde bulunmalı ve kendisine bağlı yazarların telif haklarının temsilcisi olmalıdır. Copyright ajanslarını bu konuda olumlu işlevler gördüklerine en azından tanık olamıyorum. Bu işi en iyi yapacak olanlar, gene de TYS, PEN ve Edebiyatçılar Derneği gibi yazar örgütleridir. Kaldı ki, hakları korunacak olanlar arasında ölmüş olanlar da var ki, onaları belki kalıtçılarına karşı bile korumak gerekiyor. Bir şairin bazı şiirlerinin ölümünden sonra yayımlanmasını önleyen kalıtçılara, yazarların yaratma biçimlerini bozan yayıncı ve tasarımcılara karşı ölmüş yazarları başka kim koruyabilir? ■

Özdemir İNCE

Son yıllarda birçok yayınevi antolojiler yayımlamaya başladı. Bu antolojileri nitelik açısından nasıl değerlendiriyor sunuz?

Yayımlanan bütün antolojileri görmedim. Memet Fuat'ın, Ataoğ Behramoğlu'nun hazırlamış oldukları için "iyi" sıfatını gönül rahatlığıyla kullanabilirim. Bütün antolojiler tartışılabilir, tartışmaya açıktır. Öznel olduğu kadar nesnel, nesnel olduğu kadar da öznel. Ben antolojilere işlevsellik açısından bakıyorum: Bir işe yararamaları gerekir. Birbirini tekrarlayan antolojiler gereksizdir. Tematik antolojiler yararlı olabilir. Antolojiler ne bir değerlendirme ölçütüdür, ne de yazarlara, şairlere bir "diploma"dır. Genel ya da özel yanlışları tekrarlamazlarsa yararlı olurlar. Yeterli yaşamöyküsel/bilgi, eksiksiz yayın listesi veren antolojiler okur ve yazar açısından, olumlu bir yazınsal ortamın hazırlanması için yararlı olabilirler.

İçinde yer aldığım antolojiler benimle okur arasında, okuru bana yöneltmesi açısından, bir özendirici görev yerine getiriyorsa, yararlıdır. Bunu, yani görevini yerine getirip getirmediğini önümüzdeki günlerde, yıllarda anlayacağız.

Öykü ya da şiirlerinizi antolojiye geçerken sizden izin alıyorlar mı?

İzin alanı da var, almıyanı da... İzin, antolojiyi hazırlayanın uygarlık düzeyi ile ilgili bir olgudur. Sözlü izin de olabilir. Antoloji hazırlamak "görece" bir seçimdir. Ama "gördüğünden göz kırasını istemek" bizim ulusumuza özgü bir ilginç niteliktir. Köyde adamın biri bir minibüs alır. Adam biraz para kazanmaya görün, on kişi daha minibüs alır... Sonunda hepsi açıkta kalır. Bizde işler böyledir. Antoloji hazırlayanlar "yangından mal kaçırır gibi" davranmamalıdır.

Telif konusunda size göre ölçüt ne olmalı?

Telif" konusunda hiçbir ölçütüm yok. Veren olursa, "Almam!" demem. Vermeyenin de gırtlığına sarılmam. Bu davranışım, şiirlerimi, yazılarımı olduğu kadar çevirilerimi de kapsamaktadır, ve yalnızca beni bağlar. Benim açımdan asıl etik yoksunluğu çevirilerde görülüyor, yani çevirmen etikasında. Çevirmek için on-yirmi yıl harcadığımız metinleri vicdanları sızlamadan babalarının malı gibi kullanıyorlar; kendi sözde çevirileri için başka çevirmenler kullanıyorlar. Antolojilerde hiç değilse metnin altında adınız yazıyor.

Yazar-şair haklarını korumak için TYS ve PEN neler yapabilir?

Türkiye Yazarlar Sendikası ve PEN derneği yazar hakkını koruyabilir mi? Yeterli ve kapsayıcı bir Telif Hakları Yasası yoksa nasıl koruyabilir bu hakkı? Koruyamaz. Telif hakları, aslında, yoruma gereksinim duyurmayacak kadar açık-seçik ve ayrıntılı olmalıdır. Böyle bir yasa yok. Kitap basım ve satış sayılarının 2.000-3.000 olduğu ülkelerde, yani yazı uygarlığı olmayan ülkelerde, telif hakkı diye bir kavram da oluşmaz. Yazar hakkını korumak eylemini telif hakkına indirgemek onunla sınırlamak saflıktır, belki de kaytarmadır. Kitabın yapım malzemesinin kaliteli olması, haraç benzeri vergiler karşısında bağışık olması; dağıtım örgütlerinin kurulması ve yaygınlaşması, dağıtılan kitabın satış karşılığının geri dönmesi; uygar Batı ülkelerinde olduğu gibi kitabın taşıma ve ulaşım

ücretlerinin en alt düzeyde tutulması, yasal zorunluluk olarak Batı ülkelerinde olduğu gibi devlet ve yerel yönetim kütüphanelerine satın alınması; yazar ve çevirmenlere yaratı bursu verilmesi; örneğin Fransa'da olduğu gibi (Centre National du Livre) kitap ve yazınsal dergi yayınlarına devlet desteğinin sağlanması; anaokullarından üniversitelere kadar Türkçe'nin ve çağdaş Türk edebiyatının savunulup yaygınlaştırılması; ilk, orta ve yüksek öğretimde müfredat programlarının çağdaşlaştırılması; birer kumarhane ve gazinoya dönüşen görsel kitle iletişim araçlarına karşı yazılı kültürün savunulması; ulusal ve çağcıl kültür adına, Radyo-Televizyon Yasası'nın en kısa zamanda çıkması için Çankaya'nın, hükümetin, bütün partilerin, meclisin, milletvekillerinin ve bütün kamuoyunun göreve davet edilmesi, bu yeterli olmuyor ise, eyleme geçilmesi yazar haklarını gerçekten korumak anlamına gelir. TYS ve PEN'in vazgeçilmez ve ivedi görevi budur. Bu iki örgüt söz konusu ise, üye seçiminde gerçekten titiz ve sorumlu davranmak, yazar haklarını gerçekten korumaktır. Yazar haklarını korumaktan ben bunları anlıyorum. Sonuç önemli değil! Önemli olan eyleme geçmek! Bunun dışında, antolojiler, antolojiler yüzünden ortaya çıkması olası telif hakları, ya da kitaplarımdan doğan özel telif haklarım benim özel işlerimdir. Haklarımı korumak gereksinimi duyduğum zaman, bu hakları nasıl koruduğumu yaşayarak, tanık olarak öğrenenler vardır. Ayrıca ve kesinlikle, gazetecilere sığınarak "Sarı Basın Kartı" da istemiyorum. Bu söylediklerimle konu ve soru dışına çıktığımı sanmıyorum. "Yazar-şair haklarını korumak için TYS ve PEN neler yapabilir?" diye soruyorsunuz. Ben de yazarın doğal, bir ulusun üyesi olmaktan doğan doğal haklarının neler olduğunu yazıyorum. Doğal olarak, uygar bir yazı ve iletişim toplumunda. Bu hakları mühendisler, avukatlar, borsacılar, bankacılar, hayali ihracatçılar, magandalar, karacahil politikacılar ve benzeri "köşedönmeciler" karşı-

sında savunamazsınız ciddiye almazsınız. Bir mühendisin cumhurbaşkanı olduğu bir ülkede, karmaşık bir Türkçe cümle kuramayan bir ekonomi profesörünün "üç günde" başbakan olabildiği bir ülkede yazar kendi ciddi konunun sorumluluğunun bilincine varmalıdır. Ülkeyi yönetmek de yazarın telif hakları içinde yer alır. TYS ile PEN bunu da gözönünde tutmalıdır. Ayrıca "yazar ve şair"i "yazar-şair" biçiminde yazmak da telif haklarına saldırıdır. ■

Murathan MUNGAN

Antolojiler, bağlamları, temaları, parçaları bir araya getiren üst başlıkları, yaklaşımları, edebiyat tutumları ve benzeri nedenlerle anlamlı toplamalar olabileceği gibi; farklı imzalar eğilimlerden okuru haberdar etmede, edebiyat dünyasına genel bir bakış sağlama- da, kenarda duran imzalar ya da gözden uzak kalmış verimlere bir gezinti olanağı sunmada yararlı olabileceği gibi; fazladan bir kitap sahibi daha olabilmek için ticari amaçlarla düzenlenmiş, yada düzenleyicisine, kendini diğerlerine karşı "patronize etme" duygusunu tattırabilmek için hazırlanmış da olabilir.

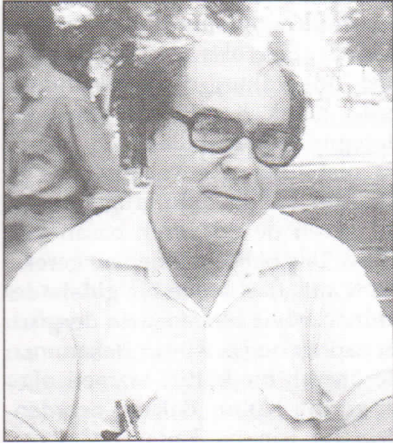
Ben kendi payıma tutarlı ve serinkanlı yaklaşımlar taşıyan, yetkin, işinin ehli ve en önemlisi zevk sahibi kişiler tarafından hazırlanmış antolojilerden büyük keyif alıyorum. Yani sıra edebiyat tarihini erken öngörmek gibi savlar taşıyan, sürmek olan serüvenleri erken yaftalayan üstelik iddialarıyla örtüşmeyen sıradan seçimlerin yer aldığı kimi bütüncül büyük işlerden çok, daraltılmış temalar etrafında öbeklenmiş, daha kişisel, daha minimal ve kendine özgü bir espri taşıyan çalışmaları yeğliyorum. Yani sıra ülkelerden, akımlardan, dönemlerden söz eden daha serinkanlı antolojiler de vardır. Ve iyi hazırlanmış antolojilerin önemli bir yararları ve işlevleri olduğuna inanıyorum.

Bu işin bir yanı.

Diğer yanı ise antolojilere malzeme olan yazarlara, şairlere karşı duyulması gereken asgari sorumluluktur. Son yıllarda nedense birdenbir yaygınlaşan antolojilerde bu asgari sorumluluğun yerine getirilmediğini, hatta pervasızca çiğnendiğini görüyoruz. Söz konusu bu antolojilerin, bir gereksinimi karşılamaktan çok, dönemin temel eğilimine göre aralarına her şeyden biraz konan sandviç kültürü anlayışının bir parçası olduğunu görüyoruz. Okuması, anlaması, bilmiş gibi yapabilmeleri için, evlere emeksiz kültür hizmet sunuluyor. Antolojilerin kalitelerini ya da içeriklerini tartışacak değilim. Daha önemlisi, benim onların arasında yer alıp almak istemediğimi bana sorulmamış olmasıdır. Kiminle fotoğraf çektiğimi bilmek hakkım elimden alınmaktadır. Ciddi biçimde, yazarların, şairlerin maddi ve manevi haklarının çiğnenmesi o gusuyla karşı karşıyayız. Bugüne kadar, bu antolojilerle ilgili olarak ADAM YAYINLARI dışında hiçbir kurum ve kişi benden izin istemediği gibi, herhangi bir ödemede de bulunmamıştır. Dahası içlerinde yer aldığım bu kitaplardan bir tane bile gönderilmemiştir. Ben de herhangi bir okur gibi, bu kitapları kitap tezgâhlarında görmekteyim. Üstelik ne yazık ki, bu antolojilerin büyük

çoğunluğu kendi de Şair ve yazar olan kişiler tarafından hazırlanmaktadır ki, bu daha da hazindir bence. Yıllardır bir telif yasası çıkarmayarak, sanatçıların her türlü hakkının yenilmesine, her türlü eserin yağmalanmasına göz yuman devletin korunmasız bıraktığı sanatçıları, ilk yağmalayanların diğer sanatçılar olması bize çok yakıŐıyor.

Bence bu kişiler, devletin diğer yazarlarını da çoktan hak ediyorlar. KimŐe zğrlk havarisi kesilmesin. Biz ne kadar demokrat olabiliyorsak, demokrasinin de o kadarını hak ediyoruz.

Adnan ZYLİNER

Öteden beri antolojiler konusunda var olan hoşnutsuzlukları Tempo okurlarına armağan ettiği antolojiye gösterdiğiniz tepkiyle somutlaştırdınız.

Böyle bir basın bildirisine neden gerek duydunuz?Antolojiler edebiyatın yaygınlaşması ve tanıtılması açısından önemlidir. Yalnız bu derlemeyi yapanların konunun uzmanları olması gerekir. Ticari amaçlarla ırpıŐtırılan antolojilerin ne edebiyata ne de okura herhangi bir yararı olur.

Son zamanlarda bu konunun iyice yozlaŐtıđını görüyoruz. Birçok yayın kuruluŐu, tıpkı ansiklopedi furçasında olduğu gibi, hikâye, Şiir antolojileriyle okur avına çıkıyor.

Haberiniz bile olmadan Őiiriniz, hikyeniz, çeşitli yayın kuruluşlarınca pazarlanıyor. Durum, tam bir yağma Hasan'ın böreği.

Ne antolojinin düzenleniŐ biçimi sizi doyuruyor, ne de herhangi bir ücret ya da teşekkür alabiliyorsunuz. Kitabı bile gndermiyorlar. Çok meraklıysanız parasıyla alırsınız.

Antoloji düzenleyicileri, kendi yayın organlarının reklmlarını sizin sırtınızdan yaparak hem maddi hem manevi kazanç sağlıyorlar. Size avucunuzu yalamak düşüyor.

Sylediklerimden yazarların böyle bir bildiriye neden gerek duyduklarını anlaŐılıyor sanırım.

Bu gibi konularda TYS ve PEN neler yapmalıdır?

Antolojiler, teki kitaplara göre, iki misli satış yapan kitaplardır. Yayınevleri için krlı bir yatırımdır. Bu yüzden yayınevleri, yayınlayacakları antolojilere eserlerini seçtiği yazarların iznini almak zorundadır. Çünkü yayınev, kitaba, yazarın eserinin bir parçasını almamakta, alıntı yapmaksızın eserin tümünü yayınlamaktadır. Böyle yaptığı için de telifini ödemek durumundadır.

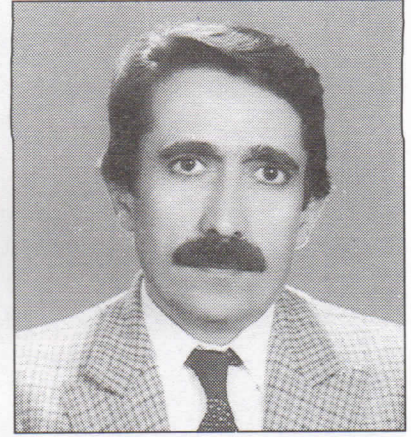
Antolojiler, çok satan kitaplardan olduğuna göre, yayıncılar, antolojilere, öteki kitaplar yüzde on olarak düŐünülürse, yüzde on beş ya da yüzde yirmi demelidirler. Yani antolojiler, öteki kitaplara göre, 1- 5-2 misli telif creti biçimlidir.

Antoloji hazırlayıcıları, yüzde on beş ya da yüzde yirmilik telifin yüzde beŐini alırken, geri kalan telif, antolojide yer alan yazarlar arasında blŐtrlmelidir. Çünkü bu, onların ortak kitabıdır.

PEN'le TYS'ye işte bu noktada iş düşüyor. nce, sorumsuz bir biçimde hazırlanan antolojilere, edebiyata, kültüre saygı adına dur denmelidir.

Ardından antolojilerin bir ortak kitap olduğu kabul ettirilerek telifin yazarlara ödenmesi sağlanmalıdır. PEN ve TYS ana tüzükleri, yazarların maddi ve manevi haklarının korunmasını emreder. Her iki örgüt de

ister yasal yollardan, ister karşılıklı anlaŐmalarla yazarların maddi ve manevi haklarını koruyabilir. ■

Refik ULU

Bir dizi antoloji yayınladınız. Bu alıŐmaları yaptırırken yazarlardan izin alma telif ödeme gibi konularda nasıl bir yöntem izliyorsunuz?

Şu ana kadar "AŞk Şiirleri Antolojisi" ve "Dünya AŞk Şiirleri Antolojisi" adlı iki antoloji yayımladık. Yayınladığımız bu antolojilerde yazarlardan izin alma sorununu kitabı hazırlayan yazara bıraktık.

Telifleri neye göre belirliyorsunuz?

Biz, antolojiyi hazırlayan yazarlara %10 telif ödüyoruz. Ayrıca, antolojide ürünü yayımlanmış yazara da talep ettiği ücret ne ise onu da veriyoruz..

Yazar ve Şairlerden yazılı ya da sözlü tepki aldınız mı?

Bugüne kadar öyle bir tepki almadık. Teşekkür eden yazarlarımıza biz de sizin aracılığınızla teşekkür ediyoruz. Şunu da belirtmek istiyorum; antolojileri hazırlamaktaki amacımız, yazarlarımızı tanımayan geç okurlarımıza hem kendi yazarlarımızı, hem dünya yazarlarını tanıtmaktır. Sanıldığı kadar çok paralar kazanmıyoruz. Kitabın az okunduğu ülkemizde geç okurlara bir hizmet sunduğumuza inanıyoruz. ■

Tomris UYAR

Öteden beri antolojiler konusunda varolan hoşnutsuzlukları Tempo'nun okurlarına armağan ettiği antolojiye gösterdiğiniz tepkiyle somutlaştırdınız.

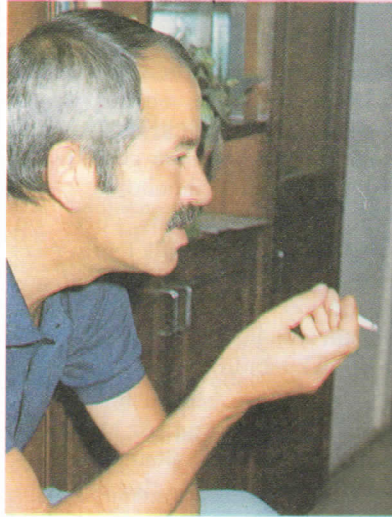
Böyle bir basın bildirisine neden gerek duyduunuz?

Geçen aylarda Dünya gazetesinin edebiyat ekindeki yazımda antoloji furyasından söz etmiş, değil telif hakkı ödemek yazardan izin bile alınmaksızın hazırlanan çırpıştırma antolojilerden söz etmişim. Bu antolojiler bazı kişiler için (ki içlerinde edebiyatçılar da var) bilemediğiniz üç-beş geceye ve biraz fotokopi masrafına patlayan rahat bir geçim kapısı bence. Ölmüş edebiyatçılarına bile saygı göstermeyen bir toplumda ölümlerin de diri diri gömülmesi, sırtlarından para kazanılması doğal. Haklarımızı tek başına aramak yerine üye olduğumuz örgütler aracılığıyla topluca aramamız gerektiği kanısındayım.

Bu gibi konularda TYS ve PEN neler yapmalıdır?

Türkiye'deki yazar örgütleri üyelerinin mesleki sorunlarına yeterince eğilemiyor. Bu tür örgütlerde çalışanlar zaten ağır bir yük altında/

karşılık beklemezsiniz birşeyler yapmaya çabalyorlar. Özveriye dayalı örgüt sistemi sürdükçe sorunlara çözüm bulunabileceğini sanmıyorum. Ama en azından hukuk komisyonları aracılığıyla telif hakları yasası gözden geçirilebilir, üyelerin maddi katkısıyla toplu davalar açılabilir. ■

Erdal ÖZ

Öteden beri antolojiler konusunda varolan hoşnutsuzlukları Tempo'nun okurlarına armağan

ettiği antolojiye gösterdiğiniz tepkiyle somutlaştırdınız.

Böyle bir basın bildirisine neden gerek duyduunuz?

Tempo Dergisi'nin hazırladığı antolojiyi görmedim. Üyesi olduğum PEN'den aldım haberi. Tempo Dergisi hazırladığı bir öykü antolojisini okurlarına parasız armağan etmiş. Eksik olmasınlar benim de bir öykümü almışlar antolojiye. Hangi öykümü seçmişler, onu da bilmiyorum. Sanırım Tempo Dergisi, bunu bir kültür hizmeti olarak düşünmüştür. Kültür, ülkemizde küçüm-senen bir olgu. Edebiyatımız da. Halkımıza parasız dağıtılan böyle değerli bir antolojiye alınan bir öykünün yazarı, olsa olsa bundan kıvanç duyacaktır, diye düşünmüş olsalar gerek. Kendilerine teşekkür edeceğimizi bile akıllarından geçirmiş olabilirler. Ne yazarına, ne o öykünün içinde bulunduğu kitabı telif ücreti de ödeyerek basan yayıncıya bile haber vermeden, gerekli izni almadan böyle bir girişimde bulunan böyle bir magazin dergisinin yaptığı bu işi, Kültür Bakanımız bile önemli bir kültür hizmeti olarak gördü. Kültür Bakanı, nereden bilsin bu işin bu kadar bedavaya yapıldığını. Utanmadan bir de Kültür Bakanının demecini almışlar. Tempo gibi başka kuruluşlar da yapıyorlar bu işi. Suskunluktan çıkmalıyız diye düşündüm ve PEN'in girişimine katıldım. Hepsisi bu.

Bu gibi konularda TYS ve PEN neler yapmalıdır?

TYS de PEN de gerekli tepkiyi göstermeli, böylesi girişimler kamuoyu önünde kirletilmeli, bu utanç verici sorumsuz kişilere, bu korsan baskı meraklılarına hep birlikte 'Dur' demenin yasal ve yasal olmayan yolları bulunmalıdır.

Bırakın izin almayı, insan hiç olmazsa öyküsünü kullandığı yazara örnek bir kitap armağan eder. O incelikten bile yoksunlar. Üstelik de böylesine girişimlerin başında bizden kişiler, yani yazarlar var. Peki, kuzum, kim alıyor bu kitapların telif haklarını? ■

"DAHA KAÇ DOSYA VAR, YAZILACAK..."

Muzaffer İzgü

Babam nereden bulmuşsa bulmuş; kondumuzun bir odasının biricik süsü övücü, görkemi o maden karyolaydı. Böyle yanlarında topuzları yoktu ama, dört köşesinden dört tane yuvarlak maden direk yükselirdi. Babam, bu direklere cibinliğin iplerini bağlardı.

İşte bu görkemli karyolanın başucundaki çamurdan yapılmış duvarın tam ortasında boz kılıfına saklanmış Kur'an dururdu. Duvar çerden çöpten olduğu için, çivi tutmaz, bu yüzden kutsal kitap iki günde bir yere yuvarlanır, her yere yuvarlanışında da daha kalın bir çivi çakılırdı duvara. Yere düşen kutsal kitap sırasıyla ev bireyleri tarafından bir bir öpülür, başa konur bu kez binbir dudak kıpırtısıyla annemiz tarafından yeniden babamın çaktığı kalın çiviye asılırdı. Bakalım yine ne zaman yağmur suyu bir iyice duvarın dışını yıkayacak, çamurunu akıtacak ve çivi yerinden oynayacak, kutsal kitap yere düşecek...

Bu kitaptı evimizin kitabı. Bundan başka kitap yoktu o Adana'nın Seyhan kıyısındaki kondumuzda. Gazetenin ancak adından söz edilirdi, "Gazete yazmış ki, Almanlar Polonya'ya girmişler..." Dergi mi? O da ne ki?

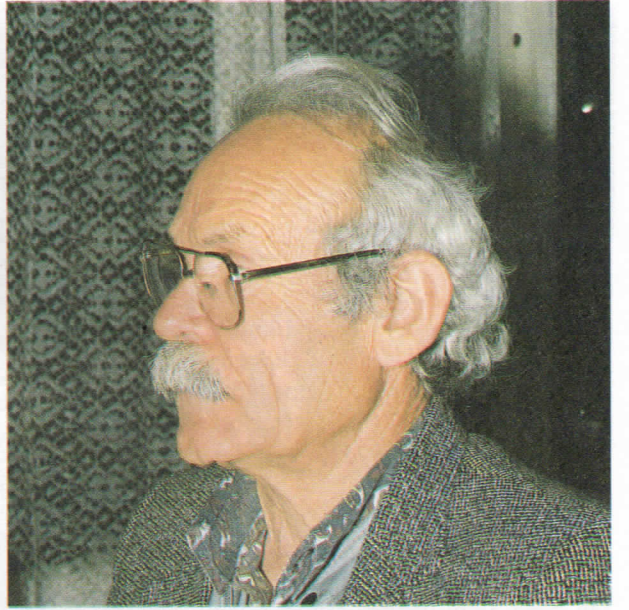
Anımsıyordum, yine ilk kitabı

babamın elinde gördüm. Okuma yazma bilmediğim için, taşbasması kapağında ne yazılı bilmiyorum. "Zaloğlu Rüstemmiş kitabın" adır. Eli kılıçlı, iri gövdeli bir adam, önündekileri kılıçtan geçiriyor. Akşam olup mercimek çorbamızı içtikten sonra babam o gevrek sesiyle gaz lambasının ışığı altında okumağa başlıyor bize Zaloğlu Rüstem'i... Uf ne kahramanlıklar! Ne korkusuz, ne yiğit bir adam!.. Ama uyku Zaloğlu Rüstem'in kahramanlıklarından da tatlı... Bilmem ki düşümde o gece Zaloğlu Rüstem'i

*Kuran'dan başka
kitap yoktu o
Adana'nın Seyhan
nehrinin kıyısındaki
kondumuzda.
Gazetenin ancak
adından söz edilirdi.
Dergi mi?
O da ne ki?*

gördüm mü?

Bilmiyorum. Ama Ferhat'ı gördüm. Elinde kocaman bir kazmayla koca bir dağı delmeye çalışıyordu. Annem "Vah garibim vah" diyordu. Öyle ki, yardım olsun diye düşümde Ferhat'ın yanına koşuyorduk... Babam, annem, kardeşim vargücümüzle Ferhat'a

yardım ediyorduk, Şirin'ine kavuşsun diye.

Arzu ile Kanber'de ağladık. Yusuf ile Züleyha'da üzüldük, Leyla ile Mecnun'da boğazımız düğümlendi. Çok uzun zaman bizde kaldı o kitap. Kapağına bakıp, "İşte Leyla, İşte Mecnun" dedim. Sonra geldiği yere gitti o kitap da, bilmem nereye?

Kimbilir, belki de o Zihni Efendi olmasaydı, Adana Halkevi'nin kitap işlerine bakan görevlisi, iyi bir okur olamayacaktım. Çünkü, yetmemişti o taşbaskıları. Uçup gitmişti çocuk aklımdan ilkokula başlayınca. Artık kitabım vardı. Ama o kitapta "Altan Ata Ot Ver"den başka birşey yoktu. İlgi mi de çekmiyordu. Okumayı erken öğrendiğim için alfabenin sonuna dek okuyor ama tat almıyordum. Öğretmenimin o anda uydurduğu öykülerle, annemin anlattığı masallar daha çok hoşuma gidiyordu. "Ah bir bulabilsem o babamın bize okuduğu taşbasması kitapları" diyordum. Birgün buldum. Adana'da Kalekapısı'nın orada, köylü giysili bi-

rinin elinde, heybesinde doluydu bunlardan. Bilmem kaç param vardı ki?.. Hiç olsa ben o Şahmaran'ın alır mıydım, yılanlı masalı okur muydum? Sonra annem elim birkaç kuruş saydı ama, Adana'da yer yarıldı, koca şapkalı, kırmızı burunlu o aba giysili adam yokoldu. Günlerce aradım, bulamadım.

Kaçıncı dönemin askeriydi, bilemiyorum, yoksa "Yirmi üçlülerin Destanı" mıydı, babam alıp getirmişti eve. Destanı bir baştan bir başa kaç kez okumuştum anne? Sonra da bu destanı döktüren yemeniciyi bulmuştum. Çiriş kokusu gön kokusu içinde kapkarlık bir dükkandı. Destancı Tufan Usta ağzının bir yanına sıkıştırdığı kantaronla sanki diş ağrıyormuş görünümündeydi. Ah keşke hiç görmeseydim Destancı Tufan Usta'yı. Boyu lamba camı denliydi, üstelik sırtında kocaman bir kamburu vardı. Üstelik çiraklarına, kalfalarına sövüyordu da. Hiç bu adam şu elimde tuttuğum manileri yazabilir miydi?

Zihni Efendi olmasaydı... Hani şu Halkevinin kitap işerine bakan güleç yüzlü o insan. Bir de o çok sıcak bilinen Adana'nın kuru ayağı olmasaydı... Hani soğuk gündü kimbilir, mutlaka cemreler daha düşmemişti ne göğsüne yere, belki de kocakarı fırtınasıydı, işte öyle bir günde, nasıl da üşümüşüm, nasıl da morarmıştı parmaklarım... Evde de yakacak hiçbir şey yoktu. Ya yorganın içine girecektim, öyle dersimi yapacaktım, ya da yapamayacaktım. Cavit söyledi, dedi ki, "Halkevinin okuma salonuna gitsene!..."

Gittim, aman bir sıcak, bir güzel, üstelik çit yok. Islanmış ceke-timi biri kaptı, sobanın yanına astı. Zihni Efendiydi işte o, ilk kez orada gördüm. Sonra bana gülümsedi. Oturdum sobanın yanındaki

bir masaya, dersimi hazırladım, oh iliklerim ısındı. Sonra gördüm oradan birilerinin kitaplar aldığı-nı Zihni Efendinin verdiği. Kaç gün sonraydı bilmiyorum, ben de kitap istedim Zihni Efendiden... Ondan hep istedim...

Montaigne kimdi? La Fontaine tapmış mıydım? Ya Rabelais???

Ömer Seyfettin sanki babamdı.

Sağolsun Cumhuriyet Kiraathanesi'nin ocakçısı Kel Sait... Babamın dostuydu. Eski Belediye binasının oradan. Kendisi kahve

*Akbaba'ya her hafta
bir öykü yazıp
yolluyorum, çarşamba
günleri de alıp
bakıyorum, öyküm
yok. Oturup bir öykü
daha yazıyor
yolluyorum. Kırk iki
hafta. Hayır, pes
etmedim, tuttum bir
telgraf çektim Yusuf
Ziya Ortaç'a: "Akbaba
kadrosuna girinceye
dek biliniz ki posta
İzgü'den Ortaç adına
çalışacaktır."*

ama, adı kiraathane. Yani okuma yeri, okuma evi. Kitaplar var, nargile içenler var, çay içenler var. Gazeteler de var. Benim merakım gazeteler. Kel Sait toparlar getirir gazeteleri bir ara... Ah o denli zamanım yoktur ki benim, gazetele- rin de yok, biri ister birini hemen. Ancak göz gezdiririm gazetelere. İçer gibi bakarım sayfalarına. Kel Sait amca da hep haber sorar ben- den. "Nolmuş Akman gitmiş mi

Fransa?"

Homeros çarptı mı beni Odyssea ile?

Avare Yıllar çıktığı yıl mı ben öğretmen okulundan mezun oldum? Okulda bir Enver, Almanca sınıfından, bir de ben miydim okuyan, bütün okul uyuduktan sonra bir sınıfın sobasının başın- da Ekmek Kavgası'nı okuyan? Mezun olduktan sonra Diyarba- kır'da Silvan'da bulamadığım Pa- nait İstrati'leri İstanbul'dan getirt- miştim. Uşak, nasıl da sarmıştı beni? Nasıl kaç gün Perlmutter Ailesiyle birlikte okumuştum? Emile Zola'nın Toprak, Georges Duhamel'in Ta Kendisi, P. Loti'nin İzlanda Balıkçısı büyülemi- şti beni.

Daha sonra Nâzım Hikmet, Sa- bahattin Ali, O Wilde, A Dumas Fils'yle tanışmıştım. Anatele Fran- ca, A. Çehov, M. Gorki, S. Maug- ham'la sonra...

Yazmak mı?

Ben hiç şiir yazmadım. Deneme- dim bile. İki sayfalık öykülerle başladım. Yazdığımı bir sandığın içinde biriktiriyordum. Sandıkta öyküler çoğalınca aldım birini git- tim Aydın'da Hüryayın Gazete- si'ne... Ali İliş yayımlayıverdi Sus- talı Maymun öyküsünü. Aman sandıktakiler dursunlar, ben yeni- lerini yazarım... Yazdım... "Acaba Demokrat İzmir" gazetesine gön- dersem nasıl olur? Gönderdim. Bir telgraf aldım gazetenin sahibi Adnan Düvenci'den. Gazeteye gelmemi, kendisiyle tanışmamı istiyordu. Gittim. Adnan Düven- ci'yle tanıştım. Düvenci, öyküler istiyordu ama, bir yandan da, "Sen çok güzel röportajlar yapır- sın" diyordu bana. Röportaj yap- tım, Aydın'ın hasır dokumacılı- ğıyla ünlü yakın köyünü anlattım. Resimler...

Para da gelmeğe başladı. Evet yazdığımı para veriyorlardı. Hü-

raydın Gazetesi'nde para veriyordu, öykü başına beş lira...

Milliyet Gazetesi'nin pazar ekinde Adnan Tahir'in yönettiği sanat sayfasında çok yakın aralıklarla üç öyküm yayınlandı.

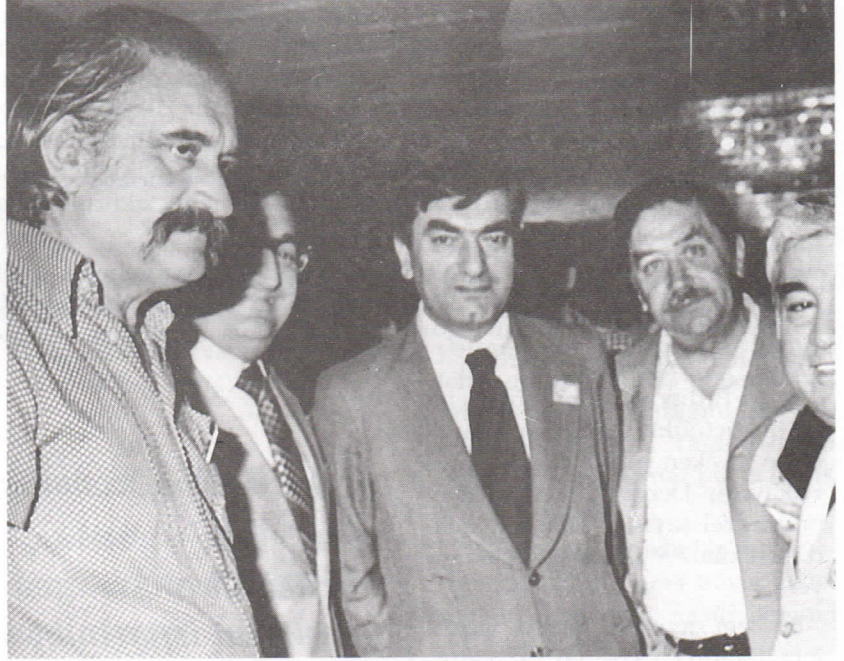
Akbaba'yı denesem mi? Yusuf Ziya Ortaç'a yazı göndersem mi? Öyle ya, ben gümece yazıyorum. Gönderdim Akbaba'ya? Akbaba'dan ne bir haber ne bir umut. Haydi bir öykü daha. Bir daha, bir daha... Sanki kadrolu yazarım Akbaba'nın, her hafta bir öykü yazıp yolluyorum, çarşamba günleri de Akbaba'yı alıp bakıyorum, öyküm yok. Kızımıyorum, tersine bileniyorum, oturup bir öykü daha yazıyor, Akbaba'ya yolluyorum. Kırk iki hafta. Hayır pes etmedim, tuttum bir telgraf çektim Yusuf Ziya Ortaç'a: "Akbaba kadronuna girinceye dek biliniz ki posta İzgü'ren Ortaç adına çalışacaktır"... Uf amma tel ha!... İşte olan bu telgraftan sonra oluyor, Yusuf Ziya Ortaç'ın eline varmayan öykülerimden sonucusu bu telgraf sayesinde varıyor. Ortaç öyküyü çok beğenmiş. Bana bir mektup, hem yenilerini istiyor, hem de olanağım varsa İstanbul'a gelmemi, kendisiyle tanışmamı istiyor. Kırk bir öykünün dosyası koltuğumda İstanbul'un yolunu tuttum. O öykülerin hepsi yayınlandı Akbaba'da sonradan...

O yıldan bu yana kaç yıl geçti? Kaç öyküm yayınlandı dergilerde, gazetelerde, kaç kitap oldu?

Şu anda kaç dosya var, içinde planları, oturup yazılacak?

Bir de zaman...

Bilmem, belki de şu anda onulmaz bir hastalık tanısı konsa, koşar yazı makinasının başına otururum, "Acaba hangi dosyaları yazıp bitirebilirim" diye? ■

Fahri Erdinç, 1979 Haziran ayında Sofya'da düzenlenen Dünya Yazarlar Kongresi'nde (Soldan) Hasan Karahişeyinof, Rumen Kovaçev, Demirtaş Ceyhan ve Aziz Nesin'le birlikte.

FAHRİ ERDİNÇ

Salim Şengil

Fahri Erdinç'i 1946 yılında tanıdığımı anımsıyorum. O sırada Ankara Radyosu Temsil Bölümü'nde çalışıyordu. Sayıları onu bulan radyofonik oyunu vardı ama öykücülük yönü bilinmiyordu. Yalnız 1945'te "Şen Olasın Halep Şehri" adlı şiir kitabını yayınlamıştı.

1947 yılında sadece öykü yayınlayan bir dergi çıkarmaya karar verdiğimde onun da yazmasını istedim. Bu önerimi benimsedi. 'Seçilmiş Hikayeler Dergisi'nin ilk sayısı Ağustos 1947'de yayımlandı. Onun da 'Afili' adlı öyküsü vardı. Böylece dostluğumuz pekişti.

1917'de Akhisar'da doğan Fahri Erdinç, aslında Ankara'lı olan Devci Çavlıçoğulları ailesinden öğ-

retmen Halil Yaşar'ın oğluydu. Annesinin vakitsiz ölümü Fahri Erdinç'in yaşamında ilk yediği tokat olur. Akhisar'da ilkokulu bitirinceye dek olan bölümü kendisi şöyle anlatır: "Sokakta büyüdüm, toprak yedim... Çocukluğumun en güzel uykularına, sıtma nöbetleriyle, tütün tarlalarının zifiri karanlığı..."

Geleceğini bir an önce yoluna koymak kaygısıyla baba mesleğini seçen Erdinç, 1936'da Balıkesir öğretmen okulunu bitirir ve zorunlu hizmetini tamamlayınca dek Afyon, Manisa, Tekirdağ ve Balıkesir köy okullarında çalışır.

İşinin ve askerliğinin verdiği fırsatlarla Anadolu'yu yakından tanıma olanağını bulur.

1944 yılında bıraktığı mesleğin-

den dopdolu bir dağarcıkla ayrılır. Bu yüzden kimi güldürü, kimi yaşamın dramını sergileyen ama ayağı yere sıkı sıkıya basan öyküler yazdı. Böylece Fahri Erdinç kafa işçiliğini yeğledi. Onda yatağını bulamamış suların derbederleği ilk bakışta göze çarpar. Bu yüzden olacak ki, Erdinç kendisini 'Ayarsız bir yetenek' diye belirleyen bir arkadaşına gönül borcu olduğunu söylüyor.

Fahri Erdinç, kısa bir süre içinde öykücülükte ustalığını ispatladı ve gereken yerini aldı. Seçilmiş Hikayeler Dergisi'nin 8. sayısını onun özel sayısı olarak yayımladım. Dokuz öyküsü girdi dergiye.

Bu özel sayı için dergiye yazdığım tanıtma yazısının bir yerinde: "Seçilmiş Hikayeler Dergisi ta ilk sayısından beri Fahri Erdinç'i hikayede tanıtmış olmakla, bu sanat hesabına seviniyor ve onun tümünden hikayeye malolmasını dileyerek, ilk özel sayısına onunla başlıyor." diye yazmışım.

"Yaşama yarım pabuçla çıktım: daha görüp öğreneceğim şeyler var..." diyen hikayeci, verdiği tüm eserlerin, henüz ilk adımlar olduğunu söylüyordu.

Fahri Erdinç ev yaşamında mutsuzdu. Küçük bir oğlu vardı, onun tüm yaşamını bu çocuk dolduruyordu.

Yılların yerini yeni yıllar aldı. Erdinç evdeki huzursuzluğunu öyküler yazarak yeniyordu sanki!..

Bir aralık Ankara Radyosu'nda her gece Dr. Galip Alaç'ın yazılarını okumaya başladı. Bu sıralar İstanbul'dan bir bayan onun sesine aşık olur. Mektuplar gelip gitmeye başlar, derken kadın Ankara'ya çıka gelir. Ulusta ünlü bir 'Turan' lokantası vardı o yıllarda. Fahri haber verdi, bir gece orada oturup içtik, yemek yedik. Fah-

ri'nin dedikleri doğrudu. Kadın sırlıslıkla aşıkta ona. Bunu üstü kapalı değil açıkça söylüyordu. Yalnız aralarında dikkate alınması gereken önemli bir pürüz vardı. İkisi de henüz evli idiler. Ama onlara bakarsan hiç aldırış ettikleri yoktu.

Kadın iri yapılı, tombulca, kanlı canlı... Fahri ise ince, yüzü soluk, kadına oranla daha kısa boyluydu.

Fahri Erdinç, kısa bir süre içinde öykücülükte ustalığını ispatladı. Seçilmiş Hikayeler Dergisi'nin 8. sayısını onun özel sayısı olarak yayımladım. Dokuz öyküsü girdi dergiye.

Fahri ile sık sık buluşurduk. Bir seferinde bana, İstanbul'a gitmesi gerektiğini söyledi. Kadın bir takım sorunları çözümlendiğini yazmış. "Gecikirsem oradan hikaye gönderirim." dedi.

Behçet Kemal Çağlar 'Şadırvan' adlı bir dergi çıkarmaya başlamıştı. Orada Erdinç'in bir öyküsü çıktı. "Ne oluyor?" dedim, kendi kendime. Kalktım İstanbul'a gittim. 'Şadırvan' dergisi Vatan Basım evi'nde hazırlanıyor, basılıyordu. Akşam üzeri Fahri'yi orada buldum. Derginin düzeltmelerini yapıyordu. İş bitince kalktık. Kuruçeşme'de bir meyhaneye götürdüm beni. Hangar büyüklüğünde, ama sevimli, keyifli bir yerd. Paskalya gecelerinden biri... Yunanistan radyosu çalışıyor, şarkılar, ilahiler söylüyorlar...

Fahri Erdinç anlatıyor; Kadın onu kocasıyla tanıştırmış. Uysal bir adammış.

"Size ev tutarım, aydan aya da geçinebileceğiniz kadar para veririm." demiş, müteahhitlik yapıyormuş adam...

Dostuma, onun yumuşak davranmasının, aydan aya, hem de geçinebilecek ölçüde para yardımı munda bulunmasının altında bir tuzak olabileceğini göz önünde tutmasını söyledim.

Boğazın sisi meyhaneyi basmış gibi... Şimdi radyoda oyun havaları çalışıyor, sirtakinin kıvraklığı ortalığı etkiliyor. Neredeyse radyoda çalınan oyun havasının ritmine uyarak herkes kalkıp oynayacak... Radyo naklen biryerlerden veriyorsa orada oynayanlar yorulmuş olacak ki arkasından Anadolu Rumlarının Yunanistan'a taşıdıkları 'Rembetiko' havasına dönüşüyor. Fahri, işaret parmağını sigarasının üzerine vurarak külünü tablaya silkiyor.

Fahri Erdinç'in öykülerinin artık arkası kesilmişti. Şadırvan dergisinde de o yayımlanandan başka çıkmamıştı.

Birşeyler dönüyor olmalı İstanbul'da diyerek, ilk gelişimin üstünden çok geçmeden gene İstanbul'a geldim, Fahri'yi buldum. Bozuk çalışıyordu. Kadının kocası, boşanır boşanmaz söz verdiği yardımı yapmamış, tuttıkları evin kirasını ödeyemez olmuş. Fahri Şadırvan dergisinde düzeltmen olarak çalışıyordu. Ama buradan aldıkları aylık ile iki kişinin geçinmesi, üstelik bir de ev kirası ödenmesi olanaksızdı. Onlar için bir çıkar yol aramak üzere hemen Ankara'ya döndüm.

İki üç gün geçmeden gazetelerde kocaman manşetler:

"Fahri Erdinç, Ziya Yamaç, Tuğrul Deliorman Bulgaristana kaçtı-

lar." Manşetin altında da daha küçük puntolarla şunlar yazılıydı; "Yanlarında bir de kadın varmış, o kaçmamış. Bir gün önce bir avukat ozan Niyazi Akıncıoğlu ile görülmüşler." Gazeteler böyle haberlerle doluydu.

Ziya Yamaç, Cavit Yamaç'ın kardeşi, Basın Yayın Umum Müdürlüğünde, Tuğrul Deliorman ise Cumhuriyet Gazetisinde çalışıyorlardı.

Öyle bir dönem ki, bu yüzden insanın başı derde girebilirdi. Ne varki Fahri Erdinç'in son öyküsünün Şadırvan'da çıkması ve orada çalışıyor olması biraz yüreğime su serper gibi oluyordu. Herhangi bir sorgu sırasında:

"Seçilmiş Hikayeler Dergisi'nde yazıyordu, evet. Her yazısına bir para ödüyordum. Biz yazarlarımızın geçmişiyle, politik düşüncesiyle ilgilenmeyiz. Bunu araştıracak olanağımız da yok, yazdığı yazıya bakarız, sakınca görürsek yayınlamayız. Fahri Erdinç'te şimdiye dek böyle birşey görmedik. Görseydik elbet yayınlamayacaktık. Bizde yazmazdan önce radyoda çalışıyordu. Sonraları Şadırvan dergisindeydi." diye savunmada bulunabilecektim. Eğer geçerli sayarlarsa...

Neyse ki herhangi bir sorgu açılmadı.

'Sofya Pres'in çağrılısı olarak Bulgaristan'a gitmişim. Bir gün, öğleden sonraki programın uygulanması için otelden 'Sofya Pres'e gidiyordum. Yolda Tahir Alangu'ya rastladım, yanında da bir bayan vardı. Yugoslavya'da bir toplantıdan dönerken üç günlüğüne Sofya'da alkoymuşlar. Yanındaki de ünlü Türkologlardan Vera Samarcıyeva imiş. Üniversitenin yanındaki bir otelde Fahri Erdinç ile buluşacaklarmış. Bana:

"Sen de gelir misin?" diye sordular. Ben de:

"Öğleden sonraki programı er-teleyeyim, gelirim." dedim.

Öyle yaptım, mihmandarımı alarak adresini verdikleri otele gittik. Fahri ile sarıldık, öpüştük. Konuşmalarımız bitmiyordu. Onlara:

"Sizi yemeğe davet ediyorum, geri kalan konuşmamızı orada sürdürürüz." dedim.

Vera Samarcıyeva, Sofya'yı ortasından ikiye bölen, beş kilometre

***Behçet Kemal Çağlar
"Şadırvan" adlı bir
dergi çıkarmaya
başlamıştı. Orada
Erdinç'in de bir
öyküsü çıktı. Kalktım
İstanbul'a gittim.
Beni Kuruçeşme'de bir
meyhaneye götürdü.***

uzunluğundaki parkın sonunda bir meyhaneyi seçti. Fahri karısını alıp oraya gelecek. Biz de biraz vakit geçirmek üzere benim konuk edildiğim otele gittik. Tahir Alangu oteli ve benim odayı görünce, o sıtma görmemiş denilen gür sesiyle:

"Sosyalist ülkede de bu adaletsizlik olur mu bre Vera? Beni kenarda köşede bir otele veriyorlar. Salim'i böyle lüks yere!" diye bağırdı. Ben de Tahir Alangu'nun biraz damarına basmak için:

"Senin gibi 10-15 yazar var benim çıkardığım dergide. Elbet bir fark olacak. Adaletsizlik bunun neresinde?.." diye karşılık verdim, gülüştük.

Onlara otel odasında birer kadeh içki ikram ettikten sonra gideceğimiz lokantanın yolunu tuttuk. Bana mihmandardan başka

özel bir de araba verilmişti. Sürücüm gideceğimiz yeri biliyormuş.

Vera Samarcıyeva yanılmıyorsa 18 yaşına kadar İstanbul'da Şişli'de büyümüş. Çok güzel Türkçe konuşuyor. Sofya Üniversitesi'nde öğretim görevlisi. Önemli günlerde radyoda konuşmalar yapıyor, Türkiye'den gelen ünlü kişilere mihmandarlık ediyormuş. Ben Ankara'ya döndükten sonra Dışişleri Bakanımıza mihmandarlık yaptığını gazetelerde görmüştüm. Tahir Alangu deminki takılmama bir karşılık bulmuş olacak ki:

"Beni kenar köşede bir otele veriyorlar," dedi, "ama böyle güzel mihmandarım var,, nasıl? Seninki Ali Aliyef, püff..."

Lokantaya girmiştik. Yazın sıcak gecelerinden biri... Bahçedeki masalardan birine oturduk. Çevre ağaçlık ve yeşillikti...

Fahri karısını almış geldi, öğretmenmiş. Konuşmalardan anladığım kadarıyla Fahri, yönetimin gözünden düşmüş. Vera onu koruyor. Çeviriler bulup veriyor, geçimini denkleştirmek için...

Tahir Alangu iki gün sonra İstanbul'a dönecek, ben de bir haftalığına Bulgaristan içinde geziye çıkıyorum. Ondan sonra da on günlük, Varna 'Altinkum'da dinlenmem var.

İki gece daha onlarla birlikte oldum. Vera gideceğimiz güzel yerleri seçiyor, oraya gidiyorduk. Mihmandar Ali Aliyef de hesabı ödüyordu.

Fahri Erdinç'in canının sıkkın günlerine rastladı benim Sofya'ya gelişim. Konuşmalarımız sırasında, bir gün Türkiye'ye döndüğünde devrimcilerin lideri olacağını söylemesine şaşırdım! Nereleden nerelere geliyor insan, diye düşündüm kaldım... ■

lar." Manşetin altında da daha küçük puntolarla şunlar yazılıydı; "Yanlarında bir de kadın varmış, o kaçmamış. Bir gün önce bir avukat olan Niyazi Akıncioğlu ile görülmüşler." Gazeteler böyle haberlerle doluydu.

Ziya Yamaç, Cavit Yamaç'ın kardeşi, Basın Yayın Umum Müdürlüğünde, Tuğrul Deliorman ise Cumhuriyet Gazetisinde çalışıyorlardı.

Öyle bir dönem ki, bu yüzden insanın başı derde girebilirdi. Ne varki Fahri Erdinç'in son öyküsünün Şadırvan'da çıkması ve orada çalışıyor olması biraz yüreğime su serper gibi oluyordu. Herhangi bir sorgu sırasında:

"Seçilmiş Hikayeler Dergisi'nde yazıyordu, evet. Her yazısına bir para ödüyordum. Biz yazarlarımızın geçmişiyse, politik düşüncesiyle ilgilenmeyiz. Bunu araştıracak olanağımız da yok, yazdığı yazıya bakarız, sakınca görürsek yayınlamayız. Fahri Erdinç'te şimdiye dek böyle birşey görmedik. Görseydik elbet yayınlamayacaktık. Bizde yazmazdan önce radyoda çalışıyordu. Sonraları Şadırvan dergisindeydi." diye savunmada bulunabilecektim. Eğer geçerli sayarlarsa...

Neyse ki herhangi bir sorgu açılmadı.

'Sofya Pres'in çağrılısı olarak Bulgaristan'a gitmiştim. Bir gün, öğleden sonraki programın uygulanması için otelden 'Sofya Pres'e gidiyordum. Yolda Tahir Alangu'ya rastladım, yanında da bir bayan vardı. Yugoslavya'da bir toplantıdan dönerken üç günlüğüne Sofya'da alıkoymuşlar. Yanındaki de ünlü Türkologlardan Vera Samarcıyeva imiş. Üniversitenin yanındaki bir otelde Fahri Erdinç ile buluşacaklarmış. Bana:

"Sen de gelir misin?" diye sordular. Ben de:

"Öğleden sonraki programı erteleyeyim, gelirim." dedim.

Öyle yaptım, mihmandarımı alarak adresini verdikleri otele gittik. Fahri ile sarıldık, öpüştük. Konuşmalarımız bitmiyordu. Onlara:

"Sizi yemeğe davet ediyorum, geri kalan konuşmamızı orada sürdürürüz." dedim.

Vera Samarcıyeva, Sofya'yı ortasından ikiye bölen, beş kilometre

***Behçet Kemal Çağlar
"Şadırvan" adlı bir
dergi çıkarmaya
başlamıştı. Orada
Erdinç'in de bir
öyküsü çıktı. Kalktım
İstanbul'a gittim.
Beni Kuruçeşme'de bir
meyhaneye götürdü.***

uzunluğundaki parkın sonunda bir meyhaneyi seçti. Fahri karısını alıp oraya gelecek. Biz de biraz vakit geçirmek üzere benim konuk edildiğim otele gittik. Tahir Alangu oteli ve benim odayı görünce, o sıtma görmemiş denilen gür sesiyle:

"Sosyalist ülkede de bu adaletsizlik olur mu bre Vera? Beni kenarda köşede bir otele veriyorlar. Salim'i böyle lüks yere!" diye bağırıldı. Ben de Tahir Alangu'nun biraz damarına basmak için:

"Senin gibi 10-15 yazar var benim çıkardığım dergide. Elbet bir fark olacak. Adaletsizlik bunun neresinde?.." diye karşılık verdim, gültüştük.

Onlara otel odasında birer kadeh içki ikram ettikten sonra gideceğimiz lokantanın yolunu tuttuk. Bana mihmandardan başka

özel bir de araba verilmişti. Sürücü gideceğimiz yeri biliyormuş.

Vera Samarcıyeva yanılmıyorsa 18 yaşına kadar İstanbul'da Şişli'de büyümüş. Çok güzel Türkçe konuşuyor. Sofya Üniversitesi'nde öğretim görevlisi. Önemli günlerde radyoda konuşmalar yapıyor, Türkiye'den gelen ünlü kişilere mihmandarlık ediyormuş. Ben Ankara'ya döndükten sonra Dışişleri Bakanımıza mihmandarlık yaptığını gazetelerde görmüştüm. Tahir Alangu deminki takılmama bir karşılık bulmuş olacak ki:

"Beni kenar köşede bir otele veriyorlar," dedi, "ama böyle güzel mihmandarım var,, nasıl? Seninki Ali Aliyef, püff..."

Lokantaya girmiştik. Yazın sıcak gecelerinden biri... Bahçedeki masalardan birine oturduk. Çevre ağaçlık ve yeşillikti...

Fahri karısını almış geldi, öğretmenmiş. Konuşmalardan anladığım kadarıyla Fahri, yönetimin gözünden düşmüş. Vera onu koruyor. Çeviriler bulup veriyor, geçimini denkleştirmek için...

Tahir Alangu iki gün sonra İstanbul'a dönecek, ben de bir haftalığına Bulgaristan içinde geziye çıkıyorum. Ondan sonra da on günlük, Varna 'Altinkum'da dinlenmem var.

İki gece daha onlarla birlikte oldum. Vera gideceğimiz güzel yerleri seçiyor, oraya gidiyorduk. Mihmandar Ali Aliyef de hesabı ödüyordu.

Fahri Erdinç'in canının sıkın günlerine rastladı benim Sofya'ya gelişim. Konuşmalarımız sırasında, bir gün Türkiye'ye döndüğünde devrimcilerin lideri olacağını söylemesine şaşırıldım! Nereleden nerelere geliyor insan, diye düşündüm kaldım... ■

BİR DERGİ: VARLIK 61 YAŞINDA

Erdal Doğan

Yayın yaşamına 15 Temmuz 1933'te Ankara'da başlayan Varlık Dergisi, 61 yıldır edebiyat ve kültür ortamımızda etkin bir rol oynamıştır. Değerine inandığı yeni imzalar kadar, yeni anlayışların da her zaman yanında yer alan Varlık'ın öyküsü yalnızca bir yayıncılık olayı değil, aynı zamanda çağdaş edebiyatımızın da tarihidir.

Derginin yayın hayatına başladığı yıllar, Osmanlı kültürünün yerine Kemalist kültürün oluşturulmaya başladığı yıllardır. Fakat, Yaşar Nabi Nayır'ın sözleriyle, böyle bir dönemde, "memlekette tek bir hakiki sanat mecmuası yoktur". Bu eksikliği gidermek için çıkar Varlık. Ve kısa zamanda da "Kemalist düşüncenin kalelerinden biri" olur. Bu düşüncenin gelişmesinde etkin bir rol üstlenen Varlık, dönemin edebiyat ve kültür yaşamının bu yolda ilerleyip gelişmesine de öncülük eder.

Kültür ve edebiyatın böylesine yeni bir döneme girişinde "dil" olgusunun önemine de dikkat çeken Yaşar Nabi Nayır, dergide yayımlanacak olan eserlerin öz Türkçe olmasını ister. Nayır'ın bu isteği ise bir zorunluluğun ta kendisidir. Varlık, Cevdet Kudret'in deyişiyle, "Yeni Türk Edebiyatını Yaratın Dergi" olur.

Bu dönem derginin yazarları arasında Ahmet Muhip Dıranas, Abdülhak Şinasi Hisar, Nurullah Ataç, Cemil Senna, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Ahmet Hamdi Tanpınar, Vasfi Mahir Kocaturk, Nahit Sırrı, Cevdet Kudret, Ziya Osman gibi önemli imzaların yanı sıra, Samet Ağaoğlu, Hasan Ali Yücel gibi ünlü politikacılar da yer alır.

Kemalist düşüncenin oluşumunda etkin bir rolü olan Varlık, edebiyat ve kültür dünyasında önemini hissettirmeye başlamış ve kendini geniş kitlelere duyurmanın yolunu açmıştır. Kuşku-

YAŞAR NABI İÇİN

Tahsin Yücel

Orhan Veli, Varlık'ta şiir yayımlamaya başladığı zaman, Yaşar Nabi şiir yazmayı bırakmıştır. Sait Faik'in Varlık'ta öykü yayımlamaya başlamasıyla Yaşar Nabi'nin öykü yazmayı

suz bunda en büyük payda derginin sahibi ve başyazarı Yaşar Nabi Nayır'ındır. Şair, romancı, öykücü, denemeci, oyun yazarı ve çevirmen Nayır, 1946 yılından sonra yalnızca deneme ve makale yazar. Bu tarih, aynı zamanda Varlık Yayınları'nın kurulduğu tarihtir. İlk kitap olarak Cahit Sıtkı Tarancı'nın "Otuzbeş Yaş" adlı kitabı yayımlanır.

Bugüne kadar ikibini aşkın kitap yayımlayan Varlık, kısa sürede büyük kentlerden, Anadolu'nun en küçük köy ve kasabasına kadar ulaşan bir yayıncılık anlayışıyla Cumhuriyet kuşaklarının kültürel ve entelektüel gelişimini de besler. Yine bu dönemde, toplumsal ve edebiyat yaşamımızda önemli bir yere sahip olan Köy Enstitüleri'nin her za-

bırakması aşağı yukarı aynı yıllara rastlar. Yeni yazınımızın genç öncüleri Varlık çerçevesinde toplandıktan sonra, Yaşar Nabi nerdeyse yalnızca deneme alanında sürdürür yazıncılığını dergisinin başyazarını yazmakla yetinir. Bu yazılarda da yazın dışı konular üzerinde durur genellikle. Örneğin bir Ataç gibi kendini yazına adanmış görünmez. Bununla birlikte, yeni yazınımızın oluşmasında, gelişip tanınmasında payı bulunan birkaç kişi saymakla gerekirse, ilk sıralardan birini, belki de birincisini Yaşar Nabi'ye vermek gerekir. Yeni yazınımıza birçok çevrelerin ya alaylı, ya kuşkulu gözlerle baktıkları, çok uzun bir dönem boyunca, bu yazının öncülerini ve izleyicilerini sayısız güçlülere karşın, hiç aksatmadan çıkardığı bir dergi çevresinde toplaması, tek tutacağı olan evini satarak kurduğu yayıneviyle onlara yapıtlarını kitaba dönüştürme olanağı sağlaması, küçümsenmesi olanaksız bir katkıdır kuşkusuz. Gene de bir kişiyi önemli bir yazın devriminin öncüleri arasında saymak için yeterli bir neden değildir. Üstelik, her şeyden önce bir dü-

man yanında yer alan Varlık Dergisi, Talip Apaydın, Mehmet Başaran gibi enstitü çıkışı yazarlarla okur arasındaki iletişimi de sağlar.

Sait Faik, Nurullah Ataç, Ziya Osman Saba, Oktay Akbal, Necati Cumalı, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Orhan Hançerlioğlu, Ceyhan Atıf Kansu, Orhan Veli, Cahit Külebi, Mahmut Makal, Behçet Necatigil, Orhan Kemal, Halidun Taner, Cahit Sıtkı Tarancı, Tahsin Yücel gibi yazar ve şairlerin yanı sıra Batı edebiyatından; Andriç, Caldwell, Capote, Dostoyevski, Turgenyev, Gogol, Tolstoy, Kafka, Istrati, Steinbeck, Hemingway, Balzac, Malraux, Zola, Gide, Camus, Sartre gibi ünlü yazarlardan çeviri kitaplarını da birbiri ardına yayımlar Varlık. Üstelik bu kitapları,

zen adamıdır Yaşar Nabi, giyi- nişinden davranışlarına, dergi- sinden kitaplarına, hattâ, son birkaç yılı saymazsak, nerdeyse hiç değişmeyen bedensel görü- nüşüne değin, her şeyiyle bir süreklilik, bir değişmezlik sim- gesi gibi durur karşımızda. Son yıllarda birçoklarının hiçbir atı- lım yapmamakla, yazın ve dü- şün yaşamamızda görülen geli- şmelerin gerisinde kalmakla suçlanmasına da bu değişmez- lik neden olur. Ne var ki, Yaşar Nabi'yi Yaşar Nabi yapan da onun bu değişmezliği, bu sü- rekliliği olmuştur denilebilir: Yazınsal düzlemde olsun, top- lumsal ve siyasal düzlemde ol- sun, düşüncesini ve eylemini belirgin birkaç ilke çevresinde odaklandırmış, böylece, yapıt- ları belli bir düzeye ulaşan her sanatçı Varlık'ta kolaylıkla yerini bulabilmiş, genç sanatçılar da, okur kitlesi de Yaşar Na- bi'nin ilkelerini kolayca payla- şabilmişlerdir. Varlık'ta rahat bir soluk almışlardır. Yaşar Na- bi her zaman bir erdem, bir de- vini biçimi, bir yaratım kaynağı olmuştur. ■

Milliyet Sanat Dergisi, 1 Nisan 1981

dar gelirli okuyucusunun da kolayca edinebilmeleri için, düşük fiyatlarla satışa sunar.

Türk edebiyatının bugünlere ulaşma- sında hiç kuşkusuz önemli bir rolü olan Varlık Dergisi, özverili insanını, Yaşar Nabi Nayır'ı 1981 yılında yitirir. Fa- kat, Varlık yaşamaya devam eder. Na- yır'dan sonra derginin yayın danış- manlığını Konur Ertop üstlenir. Ardından Kemal Özer genel yayın yö- netmeni olur ve 1990 yılına kadar sür- dürür bu görevi. Dört yıldır derginin yayın yönetmeni Enver Ercan... Ve Varlık dergisi bugün yine kültür ve sa- nat alanında çeşitli ürünler vererek ve önemli konuları- sorunları tartışarak edebiyat dünyasındaki etkin konumunu sürdürüyor. ■

GERİCİLİK KOL GEZİYOR

Yaşar Nabi

Bu ülkenin aklı başın- da, yurtsever insanları, çıkar uğruna, oy uğruna halk yığınlarını iki düş- man cepheye bölerek birbirlerine karşı durma- dan kızıtırmanın yarını- mız için hesapsız tehli- kelerle dolu bir ortam yarattığını Allahın günü var güçleriyle haykır- dursunlar, oparlörlerini ceplerine ve midelerine bağlamış bir sürü kışır- tıcının Türk ulusunu bile bile bir uçuruma doğru itmekte olan korkunç gidişi her gün biraz daha hızlanmaktadır.

Cami kürsülerinden gazete baş- yazılarına sıçrayan bir yalan ve if- tira saldırısı, yurdumuzu, şimdi- ye kadar eşi görülmemiş bir ateşten çember gibi sarmakta de- vam ediyor.

Kulak verin ne diyor bu adam- lar. Halkın yürekte bağlı olduğu birtakım kavramları ağızlarından düşürmüyorlar. Allah diyorlar, ahlâk ve fazilet diyorlar, vatan millet diyorlar, kardeşlik ve birlik diyorlar. Ve bütün bu iyi, doğru, güzel diye belenmiş kavramların ardından salyalı bir küfür ve iğ- renç bir iftira seli, bir lağım gibi yurdun dört bucağına çirkef ko- kuları saçarak yayılıyor.

İçyüzlerini araştırdınız mı, bakı- yorsunuz imansızlar dinin, ahlâk- sızlıklar faziletin, anayasaya küf- redenler meşru devletin halkı durmadan kazıklayanlar ulusal egemenliğin, devrim düşmanları Atatürk'ün, insan haklarını çam- mur gibi çığnıyenler insanlık da-

VARLIK

Small abone: T.L. 3. ON BEŞ GÜNDE BİR ÇIKAR SAVI: 1
Aile için: T.L. 150. SANAT VE FİKİR MECMUASI 15 Temmuz 1983
Hafif nakliyat: Fr. 60. ANKARA, POSTA KUTUSU: No. 142

Zaman İçinde

Kemalettin Kâmi

I		
Gök uzak, yer uykuda.. Yalnız değitim ama; Bir açık pencereden Ay doluyor odama!	Birisi can veriyor Obürünün yerine.. Odamda iki kardeş, Biri dün.. Biri yarın..	Sesini eserimin Son beyti sanıyorum...
İçim, odam gibi loş, Orperiyor geçeden.. Şurada yatağım boş, Burada uykusuz ben!	IV	V
II	Dün, koyu gölgeleri Özintülü bir ömrün.. Beni bana bezeten, Bütün benim olan dün..	Ben su istemiyorum Ö karanlık kuyudan! Bana en unutulmaz Acelları uyutan. Bir baş dönmesi lâzım..
Gök uzak, yer uykuda.. Engin mesafelerle Ay giriyor buluta.. Seeler hatırlatıyor Bana uzak - yakını.. Durdurmak istiyorum Sesin tik - takını..	Çağırınca ses veren Derin bir kuyu gibi, Yıkılmış kenarları, Çekilmiş suyu gibi...	Ama, kalbim duracak Kapanacakmış ağzım.. Ah, ey bulularımın Aynası gibi dümdüz, Bana gülmeyen yüz... Ey yazıma benzeyen Bu yüzün çizgiçleri!..
III	Ve bu harabelerin Yanbaşında yarın Gülüyor acı acı.. Deği bana yabanot Bu beyaz, temiz yüzün Ziyetli olan hizdın..	VI
Ses yok... Mesafe silik... Odamda varlığımı Bütün tüyleri dimdik!.. Odamda iki kardeş Bakıyor birbirine;	Taze çizgiçlerini Yakından tanıyorum,	Odamda iki kardeş: Biri dün, biri yarın.. Ve ben aralarında Bir köprüyüm onlarıml..

vasının baş savunucusu kesilmiş- ler.

Birlik ve beraberlik, kardeşlik falan diyorlar ya, vardı eskiden bu birlik. Neyin üstüne kurul- muştur? Atatürk'ün getirdiği ve bu ulusu kurtarmış olan laik ve halkçı devrim düzeninin. Şimdi birlik diyenler, laikliğe de, devri- me de, halkçılığa da salyalı ağız- larıyla söğenlerdir. Menderes bile bu kara yobazların şerrinden yıl- mış ve onları belli bir sınır üze- rinde durdurmuştu. Şimdikiler sınır mınır tanımıyorlar. Kurulu düzeni, anayasayı temelinden yıkmaya çalışırlarken karşılıklarına çıkararak dur diyen Atatürkçüleri devletin temel düzenini yıkmaya çalışmakla suçlayarak yavuz hır- sız rolüne çıkıyorlar. Ağızlarında çiğnene çiğnene bütün etkisini yi- tirmiş bir sakız var. Din elden gi- diyor haykırışlarıyla komünistler geliyor iftirası. Türk ulusu tarih boyunca çok çekmiş ya Çarlık emperyalizminden, bütün güçle- riyle abanyıyorlar halkın bu hassas noktasına. Ne varki sözüm ona yurdu ruslaşmaktan kurtarmak

için sıvadıkları kollariyle bir de bakıyorsunuz ya Atatürk heykeli parçılıyor ya da bizi araplaştırmak için yakamıza yapışmış habire sürüyorlar.

Türk dilini istemiyorlar, Türk yazısını istemiyorlar, bağımsız Türk politikası istemiyorlar. Türk okulu istemiyorlar, Atatürkçü öğretmeni istemiyorlar. Dertleri günleri o bildiklerini sandıkları bozuk arapçalarıyla Anadoluyu Hicaz çölüne çevirmek. Bu uğurda çevirmedikleri dolap, işlemedikleri cinayet kalmıyor.

Oysa kör gözleri görmüyor ki onların bize hayranlığını aşılama istedikleri Arap, komünist düşmanlığını bir yana bırakıp, Rus altınna etek açmış, Muhammed'i Marks'la uzlaştırma numaraları çeviren bir garip mantığın kölesi olmuş çıkmış.

Dinin elden gittiğinden, din duygularının halk arasında zayıfladığından sızlanıp duruyorlar ya, görmüyorlar ki etkilerini biçmektedirler. Dini -asla olmadığı bir uygarlık düşmanı umacı haline sokarak asıl kendileri yol açmaktadırlar bu gidişte. Bir tel saçını gösteren kadının kocasından boş düşeceğini, bir tek namazını kaçırın Müslümanın bütün sevaplarını kaybedeceğini, şu ya da bu gazeteyi okuyan kişinin gavur olacağını, sinemaya gitmenin, müzik dinlemenin kafirlik olduğunu camide vaizin ağzından dinledikten sonra camiden ayağını kesmiş nice gerçek müslümanlar tanıyorum.

Din, halkı birbirine düşüren, fitne ve fesadın her türlüüne başvuran, politikanın sunturlusunu yapan öylesine cahil kişilerin salgınına uğramıştır ki dinibütün müslümanlar ve gerçek din bilginleri de bu gidişten yılmaktadırlar.

Aydınları dine karşı olmaya iten işte bu kendilerini dinci sa-

nan yobazlardır. Umutsuluğa düşüp bu tehlikeli gidişi komünizmden başka bir kuvvetin durduramayacağı kanısına kapılarak sırf bu yüzden komünist olmuş aydınlar varsa bunun günahı da gene o yobazların boynundadır.

Aklı biraz ekonomi ve toplum sorunlarına yatan her kişi bilir ki Komünizmi doğuran nedenler Marks'ın teorisinin yayılmasından çok, insanlar arasındaki eşitsizlik oranlarının başdöndürücü büyüklüğü, bir de gerek ekonomi gerekse eğitim bakımından geri

*Bir tel saçını
gösteren kadının
kocasından boş
düşeceğini, şu ya da
bu gazeteyi okuyan
kişinin gavur
olacağını, sinemaya
gitmenin kafirlik
olduğunu vaizin
ağzından dinledikten
sonra camiden
ayağını kesmiş nice
gerçek müslümanlar
tanıyorum.*

kalmışlıktır. Komünizme karşı savışmanın en olumlu yolu, cahilliği, sefaleti yenmek, gelirlerdeki dengesizliği ortadan kaldırmak, kısacası sosyal adaleti gerçekleştirmektir. Bu da ancak toplumcu, halkçı, yani Atatürkçü bir yöntemle olur. Atatürk'ün getirdiği gerçek ulusçuluğun anlamı da budur. Ama gelin görün ki komünizmle savaşı parolalarıyla yola koyulanların çoğu bu gerçek ulusçuluğa karşıdır. Derebeylik düzenini, kontrolsüz kazancı, ver-

gi ve döviz kaçakçılığını savunurlar. Gerçek ulusçuluğun karşısına çağdışı bir şeriatçılığı koymaya çalışırlar. İnsanları uyandıracak yerde uyutmaya, ekonomiyi kındıracak yerde süründürmeye çalışırlar. Şeyhlerle, dervişlerle, nurcularla komünizme karşı konulabileceğini sanmak gafleti içindedirler. Bunlar, Rusya'nın da, Çin'in de en geri, en dindar, en ilkel durumlarında ve ihtilal yolu ile komünist olduklarını akıllarına getirmezler. İleri ülkelerde, iyi eğitilmiş, özgürlük için yüzen ülkelerde komünist propagandasının en geniş şeklinin bile komünizmi getirmeye yetmediği gerçeği üzerinde durmazlar. Komünizmi getirmek ve yerleştirmek için hangi ortamın sürdürülmesi şartsa ille de o ortamın savunuculuğunu yaparken bir yandan da komünist düşmanı geçinir ve bununla geçinirler.

Atatürk'e bağlı olan, gerçek ulusçuluğa inanmış aydınlar can düşmanı bellemişlerdir bu kişileri. Onun için de bu yobazlar komünistleri bir yana bırakarak Atatürkçüleri zararsız hale sokmak için uğraşırlar. On parmaklarında on kara, profesöründen ilkokul öğretmenine kadar devletin eğitim ordusunu, Atatürkçü şair ve yazarları Kızıl komünist göstermek için ellerinden geleni yaparlar. Ama yirmi yıldır süregelen bu çirkin taktiği kendilerinden başka kimsenin yutmadığını görmenin acısı içinde büsbütün ifritleşir, içine battıkları çamuru çevrelerine sıçratmaktan geri durmazlar.

Bunlardan biri de dokunulmazlığına güvenerek, Varlık'a saldırıya yeltenmiş. Son Yıllık'taki sorunlardan biri meğer kasıtlıymış. Son seçimlerde halkın kendi çıkarları aleyhine oy verdiğini en yetkili kalemler, profesörler yazdı. Biz de bu yoruma dayanarak, halk böyle bir hareketi bilinçli

olarak yapabilir mi? diye sorduk. Cevap verenlerden kimisi hiç dokunmadı bu soruya. Kimisi oyların bilinçli kullanıldığını ileri sürdü, kimisi de bilincin söz konusu olamayacağını söyledi. Neymiş, biz İşçi Partisi'nin kazanamaması olması acısı ile seçimleri gözden düşürmek için kasıtlı olarak sormuşuz bu soruyu. Be Allahın kulu! seçimlerde muhalefet yalnız İşçi Partisi miydi? İşçi Partisinin kazandığı oylar zaten tahminin üstünde çıktı. Neden, öreğin Halk Partisi'nin kazanamaması değil de İşçi Partisinin kazanamaması ortaya atılıyor. Maksatlı olan asıl bu zorlama yorumu.

Aslında biz ne o partinin ne bu partinin adamıyız. Bağımsız aydınlar olarak toplumdaki kaynaşmaları Atatürkçülük açısından yorumlarız. Dün de öyleydik, bugün de aynı yoldayız. Yarın da bu yoldan şaşmıyacağız. Atatürk'ü, 27 Mayıs, inkar edenlerin yanında yerimiz yok bizim. Demokrasiye hiç inanmadıkları halde demokrasi havarisi geçinenlerin, demokrasinin ilk şartı olan düşünce özgürlüğüne nasıl karşı koyduklarını biliriz.

Bu ulusun ilerlemesini istemiyen, Atatürkçülüğü temelinden yıkmak için çalışan, 27 Mayıs ve anayasayı yerin dibine batıran, bütün iyi, doğru ve güzel hareketlere karşı olan, ellerine geçse üniversitelerinden tutun da ilkokuluna kadar bütün eğitim yuvalarının kapılarına kilit asmaktan geri kalmıyacak kişilerin palavralarından korkumuz yok bizim. Çok gördük böyle Don Kişotları!

Bu yurda kimin hizmet, kimin hiyanet ettiğini anlıyan kafalar her şeyi görmekte ve dosdoğru bilmektedirler. ■

Varlık, 15 Şubat 1966

MADANOĞLU VE SANATIN GÜCÜ

Remzi İnanç

Yaşamımı boyunca yüz yüze geldiğim, el sıkıştığım ilk (ve son herhalde) cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'dir. Olaylara ve insanlara salt asker gözlüğü ile bakmayan, net ve babacan bir insandı Gürsel. 1960 Devriminin getirdiği büyük dönüşümlerde, onun yurt ve insan sorunlarındaki hoşgörüsü ve aydınlığı büyük rol oynamıştır kanımca. Sonradan Halkevlerine dönüşen T. Kültür Dernekleri Genel Merkezinde yayın şefi olarak çalışırken, bir akşam üstü, yaveriyle haber vermeden gelen Cemal Gürsel'in oradaki genç devrimcilerle yaptığı konuşmaları, hatta tartışmaları şimdi anımsayınca şaşıp kalıyorum.

Cemal Gürsel'in yakın arkadaşı Cemal Madanoğlu idi. Ankara Komutanı iken ihtilâlin gerçekleştirilmesinde birinci derecede görev yapmış, sivil yönetim kurduktan sonra da korgeneral olarak orduya istifa ederek ayrılmıştı. Onun ataklığı, toksözlüğü ve faşizan hareketleri bastırmadaki cesareti dilden dile dolaşıyordu. Cahit Tanör, Madanoğlu'nun kurmay subaylığını yapmıştı. Albaylıktan emekli olduktan sonra, benimsediği dünya görüşü ve demokratik anlayışı bakımından Türkiye İşçi Partisinde çalışmayı seçen, bir dönem de Manisa il başkanlığı görevini üstlenen Cahit Tanör bir vesileyle yakınlığımız olmuştu Ankara'da. O sıra yayımladığım kitaplardan kendisine verirken, pakete, Madanoğlu'na da ulaştırması için eklemeler yapıyordum.

Aradan bir zaman geçti... 26 Nisan 1971 günü öğleden sonra, Madanoğlu beni görmeye geldi Elmadag Cezaevine... O güne dek hiç bir

karşılaşmamıştık. Cezaevi, evden bozma, uyduruk bir yerdi. Kaldığım koğuş, ikili-üç ranzanın zorla yerleştirildiği küçük bir odaydı. Burada bir kaç saat söyleştik Madanoğlu ile. Kendisine, otlu peyniri sac ekmeğine dolayıp dürüm yapıp ikram ettiğimi, bu arada çokça çay ve kahve içtiğimizi anımsıyorum. Gençliğini, Doğu'da askerlik günlerini, tanıdığı Kürt aileleri anlattı. Güvenilir mert bir insanın sesi egemendi koğuşta. Dileğim, başbaşa konuşma fırsatı bulmuşken 27 Mayıs öncesi ve sonrasına ilişkin bazı anılarını dinlemektir. Bu arada sözü ünlü oyun yazarımız Orhan Asena'ya getirmek istiyordum. Neredeyse kırk yıllık dostum, ağabeyim Asena ile 27 Mayıs öncesi aynı kurumda çalışmıştık. İhtilâl öncesi gerginliği, umut ve coşkuyu gün gün birlikte yaşamıştık. Ankara'da Bahçelievlerde oturan bir eski arkadaşına zaman zaman uğrayan Madanoğlu ile Orhan Asena, 27 Mayıs'tan az önce bu evde karşılaşmışlardı. Bana o günlerde Asena'nın anlattığı anekdot değerindeki bir iki olaydan söz ettim. Paşa bu anıları doğrulayıp kimi eklemeler yaptıktan sonra, beni son derece duygulandıran şu anısını anlattı:

"- Biliyor musun, dedi, Orhan Bey'in bir oyununu seyrettikten sonra, politik anlamda büyük bir girişimde bulunmuşum. Tabii yazarımızın bundan hiç haberi olmadı. Beni o sıra etkileyen Asena'nın 'Tohum ve Toprak' piyesi idi. 1960 ihtilâliyle D.P.'nin hemen tüm kadrosu çeşitli cezaevlerinde, Yassıda'da aldıkları cezaları çekiyorlardı. Beri tarafta 21 Mayıs ve 22 Şubat kalkışmaları nedeniyle de Talat Aydemir'in arkadaşları da mahkum olmuştu. Bilindiği gibi iki tarftan da asılanlar oldu. 1963 yılıydı sanırım, oyunun etkisiyle gittim Gürsel'e. "Paşam," dedim, "içerdeki arkadaşlarımızı çıkarmalıyız." Gürsel şaşırmıştı. "Nasil yapacağız Cemal?" dedi. "Mutlaka bir yolu bulunmalı.." dedim. Sonra dönemin ünlü hukukçuları toplandı.. Kalın çizgilerle

ifade edilirse, D.P.'lilerle, düzeni değiştirmek isteyen genç subaylar bir çeşit takasla salıverildiler."

Orhan Asena'nın 'Tohum ve Toprak' oyunu önce Aspendos'ta sahneye konmuş, daha sonra Devlet Tiyatroları Üçüncü Sahne'de 1963'te yeniden sergilenmişti. Oyun Alemdar Mustafa Paşa'yı anlatıyordu. Tarihten söz ediyordu ama, Asena'nın hemen pek çok oyununda olduğu gibi, günümüzle, yaşadığımız olaylarla neredeyse bire bir örtüşüyordu. Bir kurtarıcı olarak görülen Alemdar Mustafa Paşa'nın bir süre sonra onu oraya getiren güçlerce "Artık giderilmesi gereken bir kişi" olarak görülmesi.. Paşa'nın yalnızlığı, ortalığı kasıp kavuran korku ve suç çılgınlıkları..

Madanoğlu bana geldikten bir hafta on gün sonra İstanbul'da tutuklandı. Askeri Cezaevine kondu. 30 Eylül 1971'de Ankara Mamak'tan gönderdiği mektupta şöyle yazıyordu: "Azizim İnanç, eskiden duvarlara 'Bu da geçer yahu' diye yazılar asarlardı. Elbet geçer, gün gelir biz de geçeriz, yerimize bizi geçenler geçer. Olanlar olağandır. Bu yolda aklanmamak gerçekte aklanmaktır. / Burada yiyecek, içecek, okuyacak bol. Odam tek kişilik; paşalık mahpuslukta bile işe yarıyor. / Bunlar yılan'dan yanalar, bu besbelli. Gözlerinden öperim, sağol. (Mektubu Tanör'ün aracılığıyla göndereceğim, Ankara adresin yanımda değil. Madanoğlu."

Cemal Madanoğlu sonradan bea-at etti, İstanbul'a yerleşti. Arı dille konuşup yazmayı bu ileri yaşında yeğleyen Madanoğlu'nun anıları elbette çok renkli ve öğretici olacaktı. 1911-1953 yıllarını kapsayan anılarının bir bölümü Cumhuriyet Gazetesinde yayınlandı, sonra kitaplaştı. İkinci bölümü için gazetede anons yapılıırken artık 12 Eylül faşizmi egemeni ülkede. Cunta bu anıların yayınlanmasına karşı çıktı ve başardı da..

Yakınlarda yitirdiğimiz özü sözü bir, demokrat ve ilerici bu değerli insanı sevgiyle saygıyla anıyoruz.■

BİR KAYIP DAHA: BATTAL PEHLİVAN

Lütfi Kaleli

-Kimdir Battal Pehlivan? diyerek söze başlamak istiyorum.

Battal Pehlivan, 1947 yılında Adana'nın Ceyhan ilçesine bağlı Kızıldere köyünde dünyaya geldi. Lise çağında ana ve babasını kaybederek hem yetim, hem öksüz kaldı. Lise öğrencisiyken evlendi. Böylece kendisiyle beraber anasız-babasız kalan beş kardeşine hem analık, hem babalık yaptı. Bir yandan çalıştı, ailesinin geçimini sağladı; bir yandan da okudu, Ankara Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksekokulu'nu bitirdi, gazeteciliğe başladı. O ara edebiyat dünyasıyla tanıştı. İlk gençlik yıllarının coşkusuyla yazdığı öykülerini, "Kara Şavga" adlı yapıtında topladı. Bu öyküler, Battal'ın ilk denemeleri olmasına karşın, Anadolu'nun bereketli halk deyişlerini, Çukurova'nın dil özelliğiyle bütünleştirerek usta bir anlatım zenginliğine ulaştı. İlk yapıtlarında olduğu gibi son yapıtlarında da duru bir Türkçeyi yeğleyen Pehlivan, sözcük seçiminde özenli davranarak kurduğu kısa tümcelerle anlatım kolaylığını yakalayan ender yazarlarımızdan birisidir. O'nun bu özelliği, hiç kuşkusuz, gazete haberciliğindeki deneyiminden ileri geliyordu. O nedenle öykülerinde topluma vermek istediği mesaj net olarak anlaşılıyordu.

Salt öykü yazarlığında kalmadı Pehlivan. Halkbilimine ilgi duydu. "Bahçe Biziz Gül Bizdedir" adlı yapıtıyla türkülerimizi derledi. Aşık Veysel ile Dadaloğlu'nu inceledi, bunları kitaplaştırdı. Sonra Anadolu kültürünün önemli bir parçasını oluşturan Alevilik olgusuna yönel-

di. "Alevi-Bektaşî Düşüncesine Göre Allah" adlı yapıtında Hallaç Mansur'un "Enel-Hak" (Tanrı Benim) düşüncesinden yola çıkarak Tanrı'yı insanileştiren ve O'nu Yunusleyin "ete-kemiğe büründürme" insan olarak gösteren" tasavvuf dünyasına daldı; burada insan olmanın güzelliğini ve yüceliğini yakaladı. 72 millete bir göz ile bak Eline, beline, diline sahip olmanın erdemliğinde kul hakkına saygı buldu. İnsan haklarını, inanç ve ibadet özgürlüğünü, laik ve demokratik toplumda yaşatmanın çağdaşlık olduğuna inandı, son nefesine dek bunun savaşımını verdi.

"Anadolu'da Alevilik" adlı yapıtında, Aleviliği bilmeyenlere, ayrıntıya girmeden öze ilişkin bilgiler vererek Aleviliği anlatan Pehlivan, Alevi-Bektaşî Fıkraları'nda da Aleviliğin hoşgörüyü yanı sıra sergiledi.

Halk muhalefetinin öncülerinden Pir Sultan Abdal'ı resimleyerek romanlaştıran Pehlivan, yaşlı genç herkesin Pir Sultan'ı kolay tanımasını sağladı.

"Aleviler ve Diyanet" adlı son yapıtında Pehlivan, son dönemde yoğunlaşan Diyanet tartışmalarına yaptığı derleme ve yorumlarıyla yeni bir boyut kazandırdı.

2 Temmuz 1993 günü Sivas katliamını birlikte yaşadık ve ölümden kılpayı kurtulduk. Türk tarihinin yüzkarası olan bu kanlı olayı belgesel hale getirme çalışmamda bana katkı sağlayan Pehlivan, eğer yaşasaydı daha çok yapıtlara imzasını atacaktı. Ne var ki, Sivas'ta yobazların öldüremediği Pehlivan, kendi kalbine yenik düştü, 4 Mart 1994 günü Kartal Maltepe'de Kervan dergisinin düzenlediği bir etkinlikte konuşurken fenalaştı ve yaşamını yitirdi.

Oysa O'nu, daha iki hafta önce Türkiye Yazarlar Sendikası'nın, Cengiz Gündoğdu'dan boşalan Denetim Kurulu üyeliğine, birinci yedek üye olarak çağırılmış, bu kurulda birlikte çalışacağımızı sanmıştım. Olmadı...

Solumun yollarından rahatsızdı; ilaç alırdı. Cenaze törenine katılan yakınlarından öğrendiğime göre, onbeş yıl önce bir kalp krizi geçirmiş, kalp damarlarından biri tıka-lymış. Ameliyat olsa atlatırmış. Ama önemsememiş. Belki korkmuş. Belki de maddi durumu elvermemiş...

Maddi durumu elvermemiş, daha akla yatkın. Her namuslu yazar gibi O'nun da bol akçeli bir yaşamı olmadı. Hep ucu ucuna yetiştirdi. Gün oldu parasız kaldı. Ama "kol kırılır yen içinde" dedi. "Kan içti, kızılık şerbeti" dedi. "Parasızım" demeyi onur kırıcılık saydı. Böylece adım adım ölüme gitti...

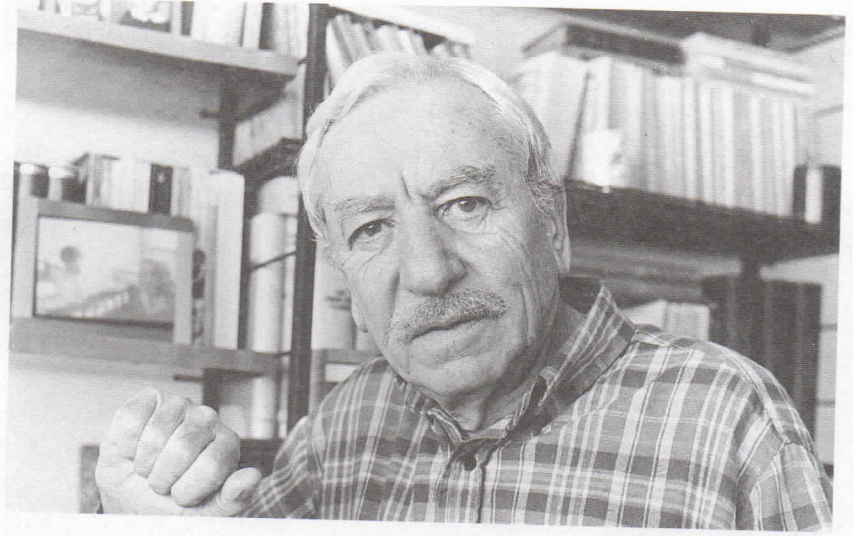
Namuslu yazarların yaşamlarına Battal Pehlivan ilk örnek değil, son örnek de olmayacak elbet.

Sonuna dek aydın namusuna sadık kalan Battal Pehlivan'la çalışmak, benim için bir onurdu. O'nu üç yıl gibi bir kısa sürede tanıdım, ama çok yoğun çalışma beraberliğimizde yığıtlığın, mertliğin en güzel örneklerini O'nda gördüm. Kendisini daima minnet ve şükranla anacağım. Ruhu şad olsun. ■

Vedat Dalokay'ın öykü kitabı İngilizceye çevrildi

1979-1989 yılları arasında yurdu-muzda üç baskı yapan, Vedat Dalokay'ın tek kitabı "**Kolo**" ressam-yazar Güner Ener tarafından İngilizceye çevrildi ve Newyork'ta Lothrop, Lee ve Shepard Yayınevi tarafından yayınlandı. Mart 1994 başında satışa çıkarılan kitap ilgi çekmekte ve hakkında iyi eleştiriler çıkmakta.

Güner Ener çeviriye Vedat Dalokay'ın sağlığında ve onun onayıyla başlamış ve henüz çeviri üstünde çalışırken acı haber Kopenhag'a ulaşmıştı. "Çeviriye bitirmek ve Kolo'yu dünyaya tanıtmak benim için yalnızca bir zevk değil görevdi artık" diyor Güner Ener. ■

Tarık Buğra öldü

Gazeteci-yazar Tarık Buğra 26 Şubat 1994 günü İstanbul'da öldü. 1918 yılında Konya-Akşehir'de doğan Buğra, 1936 yılında Konya Lisesi'ni bitirdi. İstanbul Üniversitesi Tıp, Hukuk ve Edebiyat Fakültele-lerinde zaman zaman okuyup, yüksek öğrenimini yarıda bıraktı. 1947'de Akşehir'de Nasreddin Hoca gazetesini çıkararak gazeteciliğe başlayan Tarık Buğra, İstanbul gazetelerinden Milliyet (1952-56), Yeni İstanbul, Haber ve haftalık Yol gazetelerinde fıkra yazarlığının yanı sıra yazı işleri müdürlüğü de yaptı. 1948 yılında Cumhuriyet Gazetesi Hikâye Yarışması'nda "Oğlumuz" adlı hikâyesiyle ikincilik kazanan Buğra, dikkatleri çekmeye başladı. Aynı yıl hikâyeleri Çınaraltı dergisinde yayınlandı. Bir süre hikâye yazıp daha sonra romana başlayan Buğra, "olayların iç yüzünü araştıran, entelektüel planda, çözümlenici bir yöntemle çalışan sanatçılarımızdan biriydi."

Hikâyelerini **Oğlumuz** (1949), **Yarın Diye Bir Şey Yoktur** (1952), **İki Uyku Arasında** (1966). **Hikâyeler** kitaplarında topladı.

Romanları: **Siyah Kehribar** (1955), **Küçük Ağa** (1964), **Küçük Ağa Ankara'da** (1966), **İbliş'in Rüyası** (1970), **Firavun İmanı** (1975),

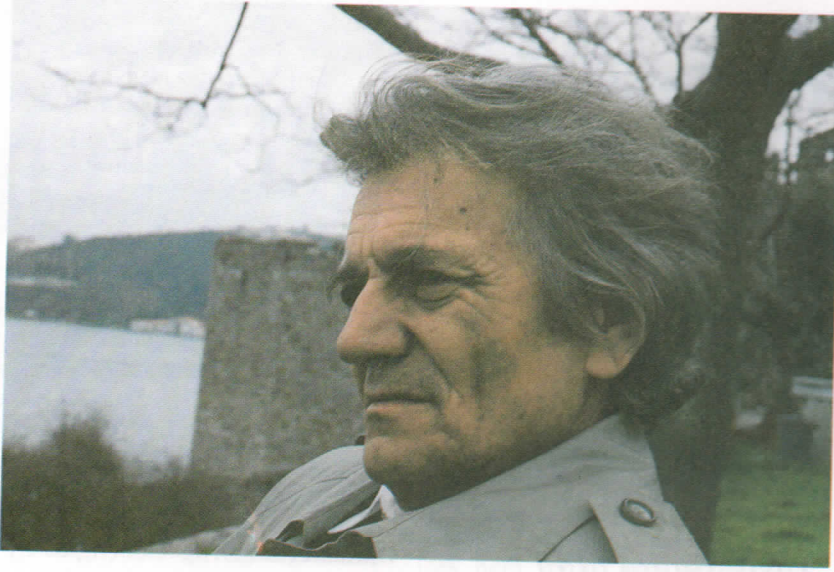
Dönemeçte (1978), **Gençliğim Fyvah** (1979), **Yağmur Beklerken** (1981), **Yalnızlar** (1981), **Osmancık** (1983), **Dünyanın En Pis Sokağı** (1989)

Denemeleri: **Bu Çağın Adı** (1990)

Oyunları: **Ayakta Durmak İstiyorum** (1966), **Dört Yumruk, Yüzlerce Çiçek Açtı, Akümülatörlü Radyo**, 1981'de basıldı. TRT 1970 Sanat Ödülleri Yarışması'nda başarı ödülü kazanan **İbiş'in Rüyası**, 1972 yılında Ankara Devlet Tiyatrosunca oynandı, 1979 yılında ise televizyona uyarlandı. **Firavunun İmanı** ile 1978, **Osmancık** romanı ile de 1985 Milli Kültür Vakfı Armağanı'nı da alan Tarık Buğra, 1984 yılında da İnanç dergisi tarafından yılın romancısı seçildi. ■

Charles Bukowski öldü

Çağdaş şiir ve düz yazı, alanında dünyaca ünlü yeraltı yazarı, Charles Bukowski, 11 Mart 1994'te Kaliforniya'da kan kanserinden öldü. 73 yaşında ölen Bukowski, 1920 yılında Almanya'nın Andernach kentinde doğdu. Roman, senaryo, öykü ve çok sayıda şiiri bulunan Bukowski'nin Türkçeye çevrilmiş kitapları şunlar; **"Kasabanın En Güzel Kızı"**, **"Büyük Zen Düşünü"**, **"Hollywood ve Postane"** ■

Türkiye Yazarlar Sendikası 20. Yaşını Kutladı

Sendikamız kuruluşunun 20. yılını, 20 Mart 1994 günü Cemal Reşit Rey Konser Salonu'nda gerçekleştirilen "Özgürlük ve Demokrasi İçin TYS 20 Yaşında" başlıklı toplantıyla kutladı. Toplantıya konuşmacı olarak TYS Genel Başkanı Oktay Akbal, Kültür Bakanlığı Müsteşarı Emre Kongar, Aziz Nesin ve İlhan Selçuk katıldı. Makedonya'lı şair Radovan Pavlovski ile Ataol Behramoğlu ise toplantıyı şiirleriyle renklendirdiler.

SHP Genel Başkanı Murat Karayalçın, SHP İzmir Milletvekili Erdal İnönü ve İsveç Yazarlar Birliği Başkanı Peter Curman'ın da kutlama mesajı gönderdiği toplantının sunuculuğunu Gülsen Tuncer yaptı. 11 yazar tarafından 1974 yılında bir tekstil sendikasının eski yüznumarası'nda kurulan TYS'nin, etkinliklerinden de örnekler sunan bir belgeselin izlenmesiyle başlayan

toplantı, TYS Genel Başkanı Oktay Akbal'ın konuşmasıyla sürdü. Akbal konuşmasında, insan ömrü için çok önemli olan 20 yıllık süreç içinde sendikamızın; edebiyatın toplumdaki yerini savunduğunu, bir çok mahkemelerden geçtiğini ve yazılardan yüzünden tutuklanan arkadaşlarından da gurur duyduğunu söyledi. Ardından sendikamızın da üyesi olan Kültür Bakanlığı Müsteşarı Emre Kongar ise Kültür Bakanı Fikri Sağlar'ın mesajını ileterek başladığı konuşmasında, sivil toplum örgütleriyle ilişki içinde bulunan bir bakanlıkta görev almaktan gurur duyduğunu belirtti.

Sendikamızın ilk kurucularından ve TYS'nin on beş yıl başkanlığını yapmış olan Aziz Nesin ise, izleyicilere sendikamızın kuruluşunu ve başkanlık yaptığı dönemdeki anılarını anlattı. Başkanlık yıllarında kitap yazımının aksadığını belirten Nesin, sağlığının iyi olmaması nedeniyle TYS'nin şu anki çalışmalarına da katılamadığını söyledi.

Toplantının bir diğer konuşmacısı olan İlhan Selçuk ise, Türkiye'nin şu anda bir devrim/karşı devrim sürecini yaşadığını; bu süreçte yapılacak çok şeyin olduğunu ve

TYS'nin de bu işleri elinden geçince yaptığını belirtti. Selçuk konuşmasının ardından Fatma Ergül Keşkek'in arp resitaliyle toplantının birinci bölümü son buldu.

Sivas katliamını anlatan bir video gösterimiyle başlayan toplantının ikinci bölümünde ise, Türkiye "Destansı Şairlerin Ülkesi" olarak niteleyen Makedonya'lı şair Radovan Pavlovski üç şiirini okudu. Ardından kısa bir konuşmasıyla birlikte üç şiirini okuyan Ataol Behramoğlu, yazarlar sendikamızın Türkiye'nin siyasal durumuna mahale edebilmesi konusuna değindi. Toplantının sonunda 1974'ten bu yana TYS yönetim kurulunda görev almış; Aziz Nesin, Adnan Özyalçın, Alpay Kabaca, Ali Özgentürk, Asım Bezirci adlı eşleri Refika Bezirci, Nihat Behramoğlu, Ataol Behramoğlu, Aydın Hatipoğlu, Ahmet Miskinoğlu, Atilla Birlik, Bekir Yıldız, Cengiz Bektaş, Emre Ercan, Hasan Kıyafet, İsmail Kemal Karadayı, Altan Yalçın, adlı eşleri Dora Yalçın, Emil Galip Sandalcı adına kızı Defne Sandalcı, Orhan Murat Arıburnu adlı varisleri, Kemal Sülker, Kemal Özer, Leyla Erbil, Mehmet Başaran, Mehmet Özgül, Naim Tirali, Orhan Apaydın adına oğlu Hüseyin Apaydın, Osman Saffet Arolat, Selim Şengil, Şükran Kurdakul ve Tahsin Özüçelik'e onur plaketi verildi.

Toplantıya katılmadıkları için Yaşar Kemal, Leyla Erbil, Ali Özgentürk, Can Yücel, Osman Saffet Arolat, Bekir Yıldız, Murat Belgün, Atilla Özkırımlı, Vedat Türkali, Aziz Çalışlar, Tekin Sönmez, Hayati Asilyazıcı, Osman Şahin, Özdemir İnce, Erhan Bener, Melisa Gürpınar, Panayot Abacı ve Lütfü Kaleli plakette almadılar. Adalet Ağaoğlu ve Tomris Uyar kendi siyle birlikte Turgut Uyar'ın plaketi ni sendikaya bırakılmasını istedi. Ayrıca, Bilgesu Erenus kendisine verilen plaketi reddetti. ■

*Gecenin konuk ozanı**Radovan**Pavlovski*

1937'de Sırbistan'ın Niş kasabasında doğan Radovan Pavlovski, ilkökulu Jelezna Reka'da, liseyi Gostivar'da, Üsküp'te ise edebiyat ve hukuk fakültelerinde okur. Üniversite yıllarında, **Üsküp Radyosu** ve **Nova Makedonya** gazetesinde çalışır.

İlk şiir kitabını 1955'te yayımlayan Radovan Pavlovski'nin diğer şiir kitapları şunlar: Kurak, Düşün ve Göçler (1961), Gemi (1965), Yüksek Öğle (1966), Kılıcın Parıltısı Boyunca (1971), Taneler (1975), Şimşekler (1978), Nöbetler (1980), Boğmaca (1984), Marena **tüm yapıtlarını içeriyor** (1986), Anahtarlar (1987), Temelilik (1988) ve Yıldızbilen (1989).

1961 yılından beri Makedonya Yazarlar Birliği üyesi olan Radovan Pavlovski, ülke çapında birçok şiir ödülü de almıştır: Mladost (1961),

Miladinov Kardeşler (1965), 11 Ekim (1971), Altın Çalgı Teli (1973), Koço Raçin (1975), Dis İlk yazı (1987) ve Risto Ratkoviç (1988). ■

*Yıldızı Yıldızlarda
Bulabilirsin Salt*

*Midyenin incisinden çıkmış olan
Deniz yıldızı denize açılmayı aydınlatıyor
Kendi düşüncemin yini oldum
Yıldızlar arasındaki yol oldum ilk kez
Zaman için dosdoğru kalacağım
Uykuya dalmış olanlar uykularında
İlâç bulmak için beni aradıklarında
Maziye karışmış bir zamanın o vakit
Dili çözülecek
Ve unutulmaya yüz tutmuş bir ulus
Unutulmuş yollar boyunca
Yollara düşecek
Ve kendi izleri peşinde koşacak
Bulamadığı durumunda
Kuşa dönüşecek
Ve ötüp ötüşecek
Yok eğer güneş yitirse
Yerin derinliklerine inecekler
Ve kazıyacaklar güneşi
Yıldızı yıldızlarda
Bulacaklar salt.*

*Şimşeklerin
Şimşegi*

*Ne senin kölen ne de efendin
olmamı benden isteme:
Şimşegim ben ve bende
kaygıya özleme yer yoktur
Benim meydana çıkmama ve yitirilmeme
hem de yeniden meydan bulmama izin buyur
kişiler ve gezegenler arasında
dönüp dolanmamı bırak. Benden bir bardak
su bile isteme, ateşe gelince*

*ateş vereceğim zaten ve doğurur doğurmaz
seni bağışlamamı yalvarıp yakarma
seninle birlikte her şeyi yeneceğim.*

*Düslere dal, okyanuslara açıl. Sözlere
arayıp taraştır, ve kendi canın için
huzur bul, ola ki beni
özgürlüğüme bırak, çünkü ben
oldum olası: acunun Şimşegiyim.*

Türkçeleştiren: Nusret D. Ülkü

Asım Bezirci Kitaplığı Açıldı

Açıldığı günden bu yana birçok etkinlikte bulunan Evrensel Kültür Merkezi bu kez, Sivas katliamında yitirdiğimiz Asım Bezirci adına bir kitaplık açtı.

4 Mart 1994 günü gerçekleştirilen Asım Bezirci Kitaplığı'nın açılış konuşmasında Refika Bezirci, "Kolay değil. Bir eş olarak duygularımı nasıl geriye atabilirim ki. Her an onu yaşıyorum, el yazılarını buluyorum. Aldığı notlara ilişkin. Anılarım canlanıyor." diyerek duygularını belirtti. Evrensel Kültür Merkezi adına konuşan Aydın Çubukçu ise, "Asım Bezirci bir karıncaydı. Sosyalist kültürün bir karıncası. Burada açılan küçük kitaplık, sosyalist kültürün karıncaları için bir yuva olacak. Bir simge açıyoruz. Yaşayacak olan bunlardır. Geleceğe devredebileceğimiz mirasın küçük halkalarıdır bunlar" sözleriyle konukları selamladı.

Etkinlikte gösterilen Asım Bezirci'nin konuşmaları, Sivas katliam görüntüleri ve onun dostlarının değerlendirmelerinden oluşan belgesel film den önce, İstanbul Sahnesi oyuncularından Lale Ulutepe, onun yakılmadan bir gün önce Sivas Buruciye Medresesi'nde yaptığı konuşmasını seslendirdi.

Aynı etkinlik 19.30'da çalışanlar için bir kez daha tekrarlandı. ■

Ceyhun Atuf Kansu Şiir Ödülü'nü Abdülkadir Budak kazandı

Ceyhun Atuf Kansu Şiir Ödülü'nü bu yıl, "İmzası Gül" adlı yapıtıyla Abdülkadir Budak kazandı.

Gülten Akın, Refik Durbaş, Talip Apaydın, Bahar Gökler, Ahmet Erhan, Emin Özdemir ve İsmail Karahmetoğlu'ndan oluşan seçiciler kurulu, ödüle aday 57 yapıt üzerinde yaptığı değerlendirme sonucunda, bu yıl Ceyhun Atuf Kansu Şiir Ödülü'nü "İmzası Gül" adlı yapıtıyla Abdülkadir Budak'a verilmesi kararlaştırıldı.

1952 yılında Sivas'ın Haseki ilçesinde doğan Abdülkadir Budak, ilk ve orta öğrenimini Ankara'da yaptı. Devlet memuru olarak çeşitli illerde görev yapan Budak, bu yılın başında emekli oldu. Budak'ın ilk şiiri 1970 yılında Defne Dergisi'nde yayımlandı. Şiirlerini şiire ilişkin yazılarını Ozanca, Hakimiyet Sanat, Varlık, Türk Dili, Yazko Edebiyat, Adam Sanat dergilerinde yoğunlaştırdı. Geçti ilkyaz Denemesi (1978), Şimdi Yaz (1980), Gömleğim Leyla Desenli (1981), Sevdamın Son Keremi (1985) ve İmzası Gül (1993) adlı kitapları yayımlandı. Çocuklara ilişkin şiirlerini, Bir Gül Çocuk (1981) adlı kitabında topladı ve bu yapıtıyla 1982 Türk Dil Kurumu Çocuk Yazını Ödülü'nü kazandı. Abdülkadir Budak'ın ödülü, önümüzdeki günlerde Ankara'da düzenlenecek bir törenle verilecek.

Ceyhan Atuf Kansu Şiir Ödülü Seçici Kurulu, Talip Apaydın'ın önerisi üzerine, bundan böyle her yıl bir seçici kurul üyesi yerine, genç kuşak şairlerin bayrağı devralması amacıyla, ödülü kazanmış şairlerin kurula girmesini kararlaştırdı. Yeni karar uyarınca, önerisi üzerine Talip Apaydın'ın yerine, gelecek yıl, 1987'de ödülü kazanan

Şükrü Erbaş, kurul üyesi olacak.

Seçici kurul ayrıca, geçen yıl Sivas'ta 37 aydın insanla birlikte katledilen, Ceyhun Atuf Kansu Şiir Ödülü ailesinin kardeşi Behçet Aysan'ın anısı önünde saygıyla eğildiğini vurguladı. ■

Şükrü Gümüş'ün anasına bir roman yarışması düzenlendi

Genç yaşında yitirdiğimiz, ZAF BOYLARI yapıtıyla Milliyet Gazetesinin 1974 Roman Yarışmasında, derece sahibi yazar Şükrü Gümüş'ün anısına ölümünün 10. yıldönümü nedeniyle düzenlenen roman ödülünün yarışma koşulları şunlardır:

1- Yarışma herkese açıktır, yaş sınırlaması yoktur.

2- Ödül düzenleme kurulu, daha önce yayımlanan yarışma koşullarındaki 2. maddenin kapsamını genişletti: Yarışmacılar, kitaplaşmış romanlarını (kitaplaşmaya hazır dosyaların) yanı sıra, yayımlanmış romanlarıyla da yarışmaya katılabilirler.

3- Yarışmacılar dosyalarından 6 (altı) sureti, romanlarından 6 (altı) adedi aşağıdaki adrese taahhütlü olarak, en geç 1 Haziran 1994 günü postalanmış olmalıdır. Ayrıca, ödül katıldığı belirtilen bir yazıyla birlikte, 6 adet özgeçmiş ürünleri eklenecektir.

4- Yarışmacılar dosyalarında gerçek adlarını kullanacaklar, takma ad kullanılmayacaktır.

5- Yarışmada salt birincilik ödülü verilecektir. Birinci gelen yapıt sahibine 4.000.000 TL (dört milyon lira) ile birlikte, bir plaket verilecek, ayrıca KIYI'nın bir yıllık aboneliği yapılacaktır.

6- Ödül sonucu, Şükrü Gümüş'ün ölümünün 10. yıldönümünde (28 Ağustos 1994) açıklanacak, birincilik ödülü, sanatçının anısına düzenlenen bir törende sahibine verilecektir.

7- Yarışmaya gönderilen ürünler geri verilmeyecektir.

8- Ödül seçici kurulu soyad dizinine göre şu adlardan oluşmaktadır:

Talip APAYDIN, Burhan GÜNEL, Muzaffer GÜNDOĞAR, Öner YAĞCI, İrfan YALÇIN.

"Şükrü Gümüş Roman Ödülü" yarışmasına katılanlar, ürünlerini şu adrese gönderebilirler:

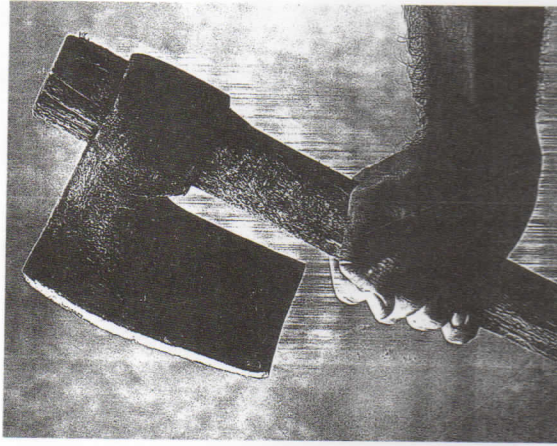
P.K. 183

61001-TRABZON

Bilmek için...
Anlamak için...

ORMAN KANUNU

Hektarlarca orman alanı, konuya en hassas yaklaşması gereken kişilerce bile, rahatlıkla gözden çıkarılabiliyor. Ve bu kıyımlar sürerken, her seferinde, "Ağaçların çok azı kesilecek, yerlerine yeni fidanlar dikilecek" türünden açıklamalar yapılıyor. Tek bir ağacın en az 20 yılda yetiştiği unutularak! Orman kanunu bizler sayesinde işliyor. Kıyımı durdurmanın tek yolu, hangi gerekçeyle olursa olsun, ormanlardan elimizi çekmek. Hiç değilse çocuklarımız için... **Biz Türkiye'nin doğal çevresini korumaya kararlıyız. Sizin de katılmanızı bekliyoruz.**

DERNEĞİMİZE ÜYE OLMAK İÇİN, AŞAĞIDAKİ KUPONU DOLDURUP P.K. 18 BEBEK 80810 İSTANBUL ADRESİNE GÖNDERİN.

Adım, soyadım :

Adresim :

T.C. yasalarına göre, 18 yaşından küçükler derneğe üye olamazlar.

049